

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV KULTURÁLNÍCH STUDIÍ

**„Zdravím Vás příteli alias Panerado“. Osobnost Vladimíra
Holuba v osobní korespondenci a kulturním kontextu
20. století.**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracovala: Bc. Šárka Trepková

Studijní obor: LHSn.

Vedoucí bakalářské práce: prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc.

České Budějovice 2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 20. července 2015

Šárka Trepková

Anotace

Předkládaná práce se soustředí na osobnost Vladimíra Holuba (1912-1995), jihočeského umělce a neprávem opomíjeného solitéra, jenž svým vkladem do českého moderního umění patří k významným, leč dosud málo zmapovaným kapitolám české kulturní historie. Vladimír Holub je spojován především se surrealismem. Vedle jeho výtvarného díla a sochařské činnosti je pozoruhodná i jeho bohatá korespondence, kterou vedl s mnoha osobnostmi domácího i světového výtvarného umění a literatury. Právě na tuto korespondenci, jež je z velké většiny uložena v PNP, bude zaměřena předkládaná práce.

Ta se pokusí přiblížit Holubův život na základě několika kapitol, které byly zvoleny jako klíčové pro bližší pochopení jeho svérázné osobnosti. V úvodu práce je autorkou zachycen podrobný Holubův životopis, následovat bude historická studie vývoje v českých zemích ve 20. století, kterou doplní konkrétní vývoj událostí v Jindřichově Hradci, místu, kde se Vladimír Holub narodil a prožil většinu svého života. Dále práce přináší vzájemnou korespondenci s Jindřichem Chalupckým, věnující se především umění a osobě Marcela Duchampa. Následovat bude korespondence s přáteli, kteří jsou jmen rozličného významu. Práce přináší tvrzení, že i přes nepřízeň osudu, danou dobou jeho působení, se Vladimír Holub snažil zachovat si uměleckou a myšlenkovou identitu, jejíž analýzu autorka práce dokládá.

Abstract

This thesis focuses on the personality of Vladimir Holub (1912-1995), the South Bohemian artist and an unjustly neglected solitaire who, with his contribution to Czech modern art, belongs to an important but so far unmapped chapters of the Czech cultural history. Vladimir Holub is primarily associated with Surrealism. In addition to his artwork and sculptural work, remarkable is also his rich correspondence with many leading personalities of national and world art and literature. This thesis focuses at this correspondence, which is stored in the PNP

The thesis is divided into several chapters, in which the author interprets Holub's life based on several key areas, which were essential in his life. The main topics are politics, art (and especially literature) and friends. Their importance will be documented in subsequent correspondence, which brings a cut through Holub's intellectual life as well as his life and work. In the beginning the author captures Holub's detailed biography, which is completed directly with his memories or memories of his closest friends. That demonstrates the artist's unique proof of authenticity. Despite the adversity, at the time of his being, Vladimir Holub is trying to retain his artistic and intellectual identity, which is also analyzed by the author of the thesis.

Chtěla bych poděkovat prof. PaedDr. Vladimíru Papouškovi, CSc. za to, že mě k osobě Vladimíra Holuba přivedl a za velmi inspirativní vedení a cenné rady po celou dobu mého studia.

Dále pak Památníku národního písemnictví v Praze a Okresnímu muzeu v Jindřichově Hradci za možnost přístupu k fondu Vladimíra Holuba a nahlédnutí do archiválií; Okresnímu archivu v Jindřichově Hradci za zpřístupnění městských kronik; doc. Dagmar Blümlové a Marii Zábranové za podnětné informace a vzpomínky, Sabině a Jiřímu Langerovi za možnost spolupráce na vydané publikaci a v neposlední řadě také všem pozůstalým od korespondentů, bez jejichž pomoci by tato práce nevznikla.

OBSAH

<i>Úvod</i>	8
I. Životopis	10
II. Kulturně-historický kontext	
2.1. Historický vývoj v českých zemích	20
2.2. Normalizační společnost	22
2.3. Historický přehled v Jindřichově Hradci v letech 1952–1995	25
2.4. Kultura ve druhé polovině 20. století	31
III. Korespondence jako teoretický problém	36
IV. Korespondence s Jindřichem Chalupeckým	39
V. Korespondence s přáteli	
5.1. Korespondence s Josefem Škvoreckým a Zdenou Salivarovou	62
5.2. Korespondence s Miloslavem Žilinou	64
5.3. Korespondence s Josefem Hiršalem	67
5.4. Korespondence se Zdeňkem Kalistou	68
5.5. Korespondence s Jiřím Muchou	68
5.6. Korespondence s Janem Zábranou	70
5.7. Korespondence s Olgou Teinitzerovou	76
5.8. Korespondence s Vratislavem Effenbergerem	77
5.9. Korespondence s Miloslavem Topinkou	78
5.10. Korespondence s Dagmar Hochovou	79
5.11. Korespondence s Albertem Marenčinem	80
5.12. Korespondence s Ladislavem Novákem	83
5.13. Korespondence s Františkem Danielelem Merthem	87
Ukázka z tvorby	93
<i>Závěr</i>	99
Literatura a prameny	103
Přílohy	105

Při citacích z dopisů je užito tzv. transkripce, a to podle několika zásad. Respektuji jejich jazykovou odlišnost a zachovávám všechny vysvětlitelné jazykové tvary hláskové, mluvnické i syntaktické. Ukázky však upravuji po stránce grafické, správně jsou opraveny pravopisné chyby, při nichž jsem se řídila dnešní spisovnou jazykovou normou. Některé hláskové zakončení slov (např. diftongizace *y* v *ej*) jsou nicméně ponechány z důvodu autenticity mluvčího. Dále jsou pozměněna velká písmena (hlavně jmen vlastních) a částečně zasahuji také do interpunkce (psaní délky samohlásek, rušení čárky před *a* v poměru slučovacím, naopak přidání čárky před *že*, atd.). U dopisů Alberta Marenčina je ponechán jazyk slovenský z důvodu větší autenticity výpovědí. Všechny citace z dopisů, a rovněž i osobní vzpomínky, jsou pro lepší přehlednost zvýrazněny kurzívou. Grafického symbolu [] používám pro doplnění datumu u dopisů, které sice není uvedeno, ale je autorkou práce dohledáno.

ÚVOD

„Zdá se mi, že jsem se předčasně narodil, že patřím do světa, v němž se bude moci každý věnovat pouze tomu, k čemu bytostně svým založením tíhne. V tomto světě jsem cizinec. Chci se věnovat jen své umělecké práci, ale nechci z ní být živ – netoužím prodávat; co udělám, chtěl bych mít kolem sebe. Ale je třeba žít.“¹ (1964)

Také v dnešní době moderního 20. století nacházíme stále umělce, kteří do něj zdánlivě nepatří a kteří jsou historií vymazáni či přímo zapomenuti, aby později byly znovuobjevovány. O jeden takový případ se jedná u jihočeského, z Jindřichova Hradce pocházejícího umělce a neprávem opomíjeného solitéra Vladimíra Holuba. Vlivem nepříznivých životních situací se dostal na okraj kulturního života, ale pouze zdánlivě. Právě to se snaží odhalit tato práce, autora, jenž stál na periferii, ale svým myšlením a vnitřním prožitkem přesahoval daleko hranice českého území. Umělec evropského formátu, jenž pro svou skromnou a přátelskou povahu nedosáhl uznání, kterého by si právem zasloužil.

Ačkoli se objevují první známky zaujatosti pro tohoto umělce, oblast zájmu spadá spíše na sochařství a výtvarnictví. Jeho objekty v zahradě, kvůli kterým přijížděli přátelé z Prahy i ostatních částí republiky, se těšily veliké oblibě a respektu. Někdo je nazýval dokonce vznešeně artefakty. Z výtvarného díla jsou zpracovány Holubovy koláže, především od druhé poloviny 20. století. Čemu stále schází věnovat větší pozornost je literární činnost, která byla nesmírně rozsáhlá a znamenitá. Po prvních pokusech o napsání románu se zájem autorův stočil ke krátkým slovním hříčkám, vtipným spojením, každoročním novoročenkám, vizuální poezii a tak dále. Výraznou složku tvoří i korespondence, kterou vedl se svými přáteli (a jež stále neuspořádaná je uložena v několika bednách v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze). Právě na tuto problematiku se zaměří předkládaná práce.

Na úvod bude představen Holubův podrobný životopis, doplněn vzpomínkami z deníků, které jsou ve vlastnictví Muzea Jindřichův Hradec. Abychom blíže pochopili význam tohoto umělce, další kapitoly se budou věnovat historickému vývoji v českých zemích, ale především v Jindřichově Hradci v druhé polovině 20. století, poněvadž toto

¹ Muzeum Jindřichův Hradec, fond Vladimíra Holuba, deníkové záznamy.

normalizační období strávil ve svém Domečku na břehu Nežárky, v tzv. „holubníku“, který mu představoval neskutečný azyl. Hlavní část práce se bude věnovat korespondenci, s pomocí pozůstalých osob od jednotlivých korespondentů se podařilo zajistit vzájemnou komunikaci mezi Vladimírem Holubem a Jindřichem Chaloupeckým. Dále bude pro představu významné osobnosti tento materiál doplněn dopisy od přátel, mezi něž patří Ladislav Novák, Albert Marenčin, Jan Zábřana, Josef Škvorecký, František Daniel Merth, Dagmar Hochová, Zdeněk Kalista, Jiří Mucha, Josef Híršal, Miloslav Topinka, Miloslav Žilina a Vratislav Effenberger. Pro vzpomínku budou zveřejněny některé listy, které posílal Holub z francouzské výstavy své životní družce Olze Teinitzerové, s níž nevedl smutný život. Ač bez peněz a pocitů uznání, v prostředí maloměsta se často setkával s úsměškem, v zahradě však ožíval. Měl rád sednout si jen tak pod třešeň, popíjet kafe a povídat, vždycky se totiž objevil někdo zajímavý.

Předložené materiály jsou dokladem toho, že i přes určitou izolaci, ve které žil, měl velký přehled o všem podstatném, co se ve světě umění dělo. Holub si vytvořil svět, který byl v protikladu k všední každodennosti. Jeho dílo je nejen utajeným poselstvím pro malý okruh přátel, nýbrž má každému divákovi poskytnout příležitost, aby reflektoval sám sebe. Známé a neméně pravdivé je jeho rčení, když jednou převádí francouzské „L'art pour l'art“ do němčiny a u druhého „Kunst“ škrtá „K“ a „t“, čímž z toho vzniká „Kunst für uns“², chce tím v jazyce západu vyjádřit, oč usiluje, ale co je mu zapovězeno: působení jeho díla na všechny lidi.

² „Kunst für uns“ česky „umění pro nás“.

I. Životopis

Vladimír Holub se narodil jako prvorozené dítě dne 16. července 1912 manželům Dominikovi a Marii, jenž si tři roky před tím řekli své „Ano“ v Jindřichově Hradci v hlavním kostele. Dominik Holub byl v té době úředníkem u jindřichohradeckého notáře a v den Vladimírova narození mu bylo již osmatřicet let. Za to jeho manželka Marie byla dcerou rolníka a byla podstatně mladší, svého syna porodila v pětadvaceti letech. Mladý Vladimír vyrůstal v typické úřednické rodině a není proto nijak překvapivé, když si otec přál mít ze svého chlapce rovněž osobu stejného povolání, v dobré víře, že mu to přinese spokojenější život. Jak píše František Fürbach³: *„otec v úřednické kariéře spatřoval možnost klidného, finančně zabezpečeného života a určitou společenskou prestiž.“* Svého syna proto vychovával velmi přísně, svým způsobem se k chlapci choval spíše jako nesmlouvavý pedagog, než jako vlídný otec, jenž kdykoliv nabídne pomocnou ruku. Fürbach dále zmiňuje: *„jedním z jeho povahových rysů byla střídmost a šetrnost hraničící až s lakotou.“* Větší pochopení pro synovu citlivou duši, v té době již plnou fantazie a hravosti a neslučitelnou s představami o vzorném dítěti, měla naštěstí Vladimírova maminka. Jako správná matka, jež syna milovala, poskytla mu teplou náruč a pozorné vyslechnutí jeho trápení. S odstupem času si sám zapsal do deníku: *„nadbytek fantazie mě provázel již v nejčasnějším dětství. Báł jsem se být sám, lekaly mě zvuky, pohyby záclony, než jsem usnul, muselo se svítit. Byl jsem pověřčivý, potkat jeptišku zkazilo mi zbytek dne a muselo-li se jít kolem hřbitova, nebylo-li vyhnutí, mýjel jsem omšelé zdi poklusem. Současně jsem podléhal nutkavým popudům – viděl-li jsem jet vlak, musel jsem mu spočítat vagony atd. Když nyní o svém dětství přemýšlím, zdá se mi, že jsem byl vlastně objektem pro psychologa.“⁴*

V roce 1918 začal chodit malý Vladimír do školy a jeho velkou zálibou, která později přerostla v životní nutnost, se mu stala četba. Byl zvědavý chlapec, rád četl a kreslil a jak vzpomíná: *„četl jsem vždycky a úplně všude, za týden jsem dokázal zvládnout i několik knih najednou a k tomu spoustu básní.“⁵* Jiné vyučovací předměty mu však úplně k srdci nepřiřostly, velké problémy mu působila především matematika, díky níž musel i některý ročník opakovat, až nakonec školu v roce 1930 opustil.

³ PedDr. František Fürbach (*1956) – pracuje v Muzeu Jindřichohradecka jako historik novějších dějin a správce sbírkových fondů.

⁴ Muzeum Jindřichův Hradec, fond Vladimíra Holuba, deníkové záznamy.

⁵ Tamtéž.

Pokud u někoho našel pochopení pro svou zálibu, byla to hraběnka Černínová z jindřichohradeckého zámku a Ema Destinnová, která pobývala v nedaleké Stráži nad Nežárkou a s níž se několikrát jako sedmiletý chlapec sešel.⁶ Jinak se dá říci, že neprožíval radostné dny dětství plné volnosti a naivnosti, naopak byl neustále pod kontrolou a tlakem, a to především ze strany svého přísného otce. Do deníku si poznamenal: „*pro rodiče je hlavní jen jedno. Aby měl školák samý jedničky.*“⁷ To však Vladimír nedokázal, ba ani nechtěl pochopit, před touto představou se přímo zdráhal. Jak uvádí dále Fürbach: „*svému okolí se jevil jako málomluvný, poněkud uzavřený, snad i trochu podivínský pubescent.*“⁸ V denících se objevuje napsaných několik řádků, vztahujících se k dané problematice a vzpomínajících na dětské časy: „*jak bych nebyl mlčenlivým a samotářským, když doma se nemluvílo a jestliže na každé mé slovo nepřišel než úsměšek, odmítnutí, zlobný pohled, mlčení? Každá reakce byla potlačována, každá živost utloukána. Neslyšel jsem, než jen komandování a nesetkával se než jen s ponižováním...*“⁹

Již na gymnáziu si byl Vladimír Holub vědom některých rozdílů, které ho odlišovaly od ostatních žáků, s nimiž nechodil po škole na hřiště, ale raději si sám někde sedl a dlouhé hodiny četl. Fürbach k tomu píše: „*určitě byl citlivější než většina jeho vrstevníků, hodiny strávené četbou ho nejen nevedly k účastenství na jejich studentských aktivitách, ale naopak ho od nich oddělovaly. Stal se hloubavějším, začal přemýšlet o umění, životě, zabýval se otázkami v podstatě existenciálními.*“¹⁰ Sám Holub k tomu později dodává: „*v tercii jsem poznal svou odlišnost. Po komposici se ostatní seskupili a debatovali o tom, co napsali... a hádali se o to, co je správné. Opřen o těleso ústředního topení naslouchal jsem jim s podivem: má tohle to smysl? Napsané je napsané a dodatečné spory... jsou přece na nic.*“¹¹ Jako by byl nad věcí, anebo až přílišným realistou? Zřejmé je jen to, že již v této době se zamýšlel nad smyslem studijních let strávených v lavici, bez jakéhokoli osobního rozvoje. Tvrdil, že ve škole se člověk učí zbytečnosti, jelikož dětská duše je vnímavá a potřebuje růst a ke svému

⁶ Pořad o Vladimíru Holubovi, Schůzky s literaturou ze dne 26. 1. 2003 (připravila Sabina Langrová), Český rozhlas 3 - Vltava.

⁷ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

⁸ Fürbach, František, Mít vlastní život. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na Vladimíra Holuba, Pelhřimov 2012, s. 13.

⁹ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

¹⁰ Fürbach, F., Mít vlastní život. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na V. Holuba, Pelhřimov 2012, s. 13.

¹¹ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

vývoji potřebuje především zážitky. A ty ve školních učebnicích rozhodně nejsou a nikdy nebudou. Dětská duše potřebuje vodu, jelikož žízní po poznání. Lze si tedy představit, že již v této době Vladimír tušil, jakým směrem se bude ubírat jeho budoucí cesta, přesně věděl, čemu se chce jednou věnovat a co v životě dělat. Přesně věděl, že předmětem jeho zájmu se nikdy nestane matematika, nýbrž umění, a to především výtvarné a literární.

Společenskému životu se přesto nevyhýbal, již v roce 1928 navštívil Prahu a byl jí doslova okouzlen. Jeho tajnou vášní od malička byla totiž auta, rád je maloval a rád si je jen tak prohlížel, když si sednul na lavičku ve městě a pozoroval okolí. A právě tak tomu bylo i na výletě v Praze, Vladimír byl velmi pozorným vnímatelem, jemuž neunikla jediná drobnost. Mezitím se doma čím dál více stupňovalo napětí mezi jím a otcem, což pochopitelně bylo pro dospívajícího chlapce velice frustrující. Cítil se nesvůj, a jak si několikrát poznamenal: „*jeho krátkozrakost je o to strašlivější, že je znásobena zaslepeností. Pro otce umění, kniha, malířství neznamená nic. Jenže pro mne zas znamená nic to jediné úsilí otcovo – shromažďování jmění.*“¹² V roce 1930 tedy gymnázium opustil kvůli svému neuspokojivému prospěchu a Fürbach uvádí, že i pravděpodobně kvůli tomu, že „*otec zřejmě odmítal svého nezdárného syna žít bez reálné perspektivy, že školu někdy dokončí.*“¹³

Vladimír pak dlouhý čas sháněl zaměstnání, přeci jen s absolvovanými pěti třídami gymnázia a bez maturity to bylo leckdy složité. Navíc ne jakákoliv práce by ho uspokojovala a vnitřně naplňovala. Byl spíše snílkem, jenž v reálném prostředí nenacházel dostatečné uplatnění. Mezi tím vším se vystupňovaly dohady s otcem, jež vyvrcholily v roce 1935 po smrti matky, kdy toho měl akorát tak dost. Bylo mu vyčítáno, že dostatečně pro matku netruchlí, což však popírá a píše ve vzpomínkách: „*v pravém bolu je člověk spíš mlčenlivý – jenže to oni měli za bezcitnost. Opravdovost nepotřebuje sténání a divadelnost... v bolu a zoufalství se člověk spíš uzavírá, než vykřikuje.*“¹⁴ Psychické utrpení se odrazilo i na jeho zdraví, chlapec začal mít problémy se srdcem a s dýcháním. Po několika měsících od smrti sebral veškeru odvalu a vzepřel se otcově autoritě, z vkladní knížky po zesulé matce vybral 2500 Kč a odjel do Splitu a Dubrovníku na léčení. V průběhu tohoto pobytu viditelně pookřál a zdá se, jako by se

¹² Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

¹³ Fürbach, F., Mít vlastní život. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na Vladimíra Holuba, s. 15.

¹⁴ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

zde mladý Holub konečně zhluboka nadechl a rozlétl... Stále intenzivněji se toužil podívat do Francie, do města velkého umění, ale ke vší škodě se jeho zdravotní stav opět zkomplikoval a on skončil na podzim na dalším léčení, tentokrát v lázních v Poděbradech. Tam pravděpodobně zažívá svou první lásku, která však bohužel nedopadá dle jeho představ. Odchází s tím, že „*bude asi muset slevit ze svých představ, a to pořádně!*“¹⁵

Po tom všem se tedy Holub vrací zpět do svého rodného města a začíná pracovat jako soudní písař, na přání otce, nicméně stále je pevně rozhodnut, že se jednou bude věnovat jedině umělecké profesi, a to konkrétně literatuře a výtvarnému umění. Jeho snem bylo studovat na Akademii výtvarných umění a argumenty, kterými se ho snažili otec a příbuzní přimět k tomu, ať jde raději studovat smysluplnější činnost, odmítal vzít v úvahu. Peníze pro něj nebyly prioritou, raději se věnoval tomu, co jej skutečně baví. Holub byl vždy snílkem a idealistou a píše: „*poslední dobou jsem dostal přívlastko snílek. Má to být něco pohrdavého, jenže já v tom vidím pochvalu. Proč? Protože opravdovým mužem činu jsou pouze snílci...*“¹⁶

Počáteční literární tvorba nebyla úspěšná, pokus o první román naprosto ztroskotal a otištění prvních básní bylo rovněž neúspěšné. Zdá se, že nebyl schopen soustavné a usilovné práce na jediném díle. Neustále přelétal od jednoho k druhému, zrovna podle své aktuální nálady a rozpoložení, proto veškerá soustředěnost nad dlouhodobým psaním byla složitá. Jak říkali přátelé, je to „roztěkaný Holub“. Zlomovým okamžikem v literárním snažení byl určitě rok 1936, kdy spálil všechny své rukopisy, studie, povídky, líčení, přesto ničeho nelitoval. Označil je za mladické „výpotky chtěnosti“, ale čas, který jim věnoval, nepovažoval za promarněný. Když nic jiného, získal tím zkušenost.

V roce 1937 odjel do Prahy s představou prostudovat všechny knihovny a muzea, denně přečetl několik knih a také se seznámil s některými významnými osobnostmi české literární scény, např. Vítězslavem Nezvalem, Jaroslavem Seifertem, Františkem Halasem. Na Prahu nikdy nezapomněl a několikrát během svého života se k ní v myšlenkách vracel. Netušil, že pro něj za pár let ztratí své kouzlo a nebude se v ní cítit úplně dobře, nárůst automobilů a veřejné dopravy mu nebudou přinášet ten klid

¹⁵ Fürbach, F., Mít vlastní život. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na Vladimíra Holuba, s. 17.

¹⁶ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

a pohodu, kterou kdysi tak miloval. Každopádně z této první návštěvy se vrátil nadšen a rozhodl se cestovat dál, tentokrát se vydal západním směrem a objektem jeho zájmu se stala konečně Paříž.

V květnu roku 1937 odjíždí do Francie, kde se na několik měsíců usazuje a žije jako kreslíř a karikaturista v místních kavárnách. Zdejší pobyt podstatně ovlivnil jeho další život i literární a výtvarné dílo. Také stopy osobností jako byl např. André Breton, Salvador Dalí, Max Ernst, Jean Cocteau, Jindřich Štýrský, Toyen, František Kupka či Man Ray,¹⁷ s jejichž díly se v té době seznámil, nacházíme v Holubově pozdější umělecké práci i životních postojích. Ještě téhož roku v létě podnikl pěšky cestu do Itálie, říjen strávil v Praze. Odtud se vrací domů do J. Hradce a „*zase ty malé poměry plné nepochopení...*“¹⁸ Zdravotní stav jeho otce se náhle zhoršil a po pobytu v nemocnici, v prosinci roku 1937 zemřel. Vladimír to nesl těžce, ač s otcem měli spory do posledních chvil jeho života, stále pro něj znamenal osobu blízkou (nikoliv pouze příbuznou) a po jeho smrti se cítil sklíčen, rozrušen a beznadějně osamocen. Vladimír tedy zůstal sám, s příbuznými si moc nerozuměl, skutečné přátele neměl. Zdědil však něco málo peněz, které mu umožnily, alespoň na nějaký čas, věnovat se svým zájmům a konečně, jak své krédo formuloval později, „*mít vlastní život.*“¹⁹

Po smrti svého otce absoluuje pětadvacetiletý Vladimír studium konečně toho, co jej baví, a tedy knihovnické školy. Usazuje se v rodném Jindřichově Hradci a začíná pracovat jako knihovník. Po ukončení války podniká stále časté cesty do Prahy, kde navštěvuje Klementinum a přečte i 16 knih za den, jen aby se toho dozvěděl co nejvíce. V Praze navazuje cenné kontakty, např. s Vítězslavem Nezvalem (vůdčí osobností pražské surrealistické skupiny), Josefem Floriánem, Konstantinem Bieblem, Janem Aldou a dalšími. Rád o sobě tvrdil, že jako mladý byl neskutečný drzoun. „*Dnes třeba těžko chápu opovržlivost, která mne při každé cestě do Prahy vedla za V. Nezvalem – a vidíte, on mne nejen nevyhodil, ale dokonce poseděl s amatérským autorem a daroval svou nejnovější knihu s věnováním...*“²⁰

Válečné období let 1940-1945 prožil v poklidu v J. Hradci, kde nadále pracuje jako knihovník a zároveň se intenzivně zabývá katolickou mystikou a esoterickými

¹⁷ Vaněk, M., *Polozapomenutý český modernista*. A2, 2007, roč. 3, č. 43, s. 8.

¹⁸ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Šafrová, D., *Umění bez konvencí*. In: Christoph Brockhaus (ed.), *Holub LUDENS*, Duisburg 2001, s. 11.

vědami, mimo jiné vytváří množství básní a hravých aforismů. I nadále jezdí do Prahy, kde se v této době seznamuje s Emanuelem Lešetickým z Lešehradu, jemuž začne dělat osobního sekretáře a pomáhat mu v utváření jeho unikátní sbírky. I nadále se stýká se Seifertem a Nezvalem a nově potkává historika Zdeňka Kalistu, Vladimíra Neffa, Jindřicha Hořejšího, Vladimíra Holana, překladatele Václava Mengera, a další.²¹ Snaží se uplatnit v jakémkoli archivu v regionu, ale vždy je odmítnut a práci nezíská. Nakonec se v polovině roku 1946 stěhuje do Aše a začíná pracovat pro strojový podnik, později za uspokojivé výsledky je převelen na okraj města a věnuje se vychovatelské činnosti v tamějším internátu. Z této profese byl hluboce zklamaný a neuspokojený, jednání s nadřízenými ho přivádělo do rozpaků, jelikož nesnesl jejich aroganci a panovačnost, proto se rozhodl podat výpověď a odejít. Nakonec byl rád, poněvadž těsně před svým odejitím z Aše se stal přímým svědkem odsunu Němců z pohraničí, což jím hluboce otřásl a vnitřně zranilo. Vrátil se zpátky do Prahy a hledal jistotu, že se ve starém známém městě bude zase cítit volně jako pták. Ke své lítosti se tomu však nestalo, nabídek na práci nebylo tolik a Vladimír doslova živořil, nocoval u svých přátel a přes den sháněl uplatnění. V této době ho několikrát doslova přepadly ty nejtemnější myšlenky skoncovat se životem a obavy z toho, jak to celé bude dál pokračovat. Na hraně svých sil se rozhoduje a vstupuje v listopadu 1947 do noviciátu v Emauzském klášteře v Praze. Libor Svoboda²² zmiňuje, že hned poté: „zjistil, že do mnišského života nepatří a klášter nesvědčí jeho naturelu, v lednu 1949 proto z řádu vystoupil. Tento odchod z řeholního života však neznamenal, že by se s církví rozešel ve zlém.“²³

Poté, co Holub vystoupil a dobrovolně odešel, naskytla se mu další pracovní příležitost. Došlo k tomu po setkání se svým dlouholetým přítelem Zdeňkem Kalistou, jenž mu doporučil vstoupit do kláštera v Břevnově k opatu Anastázi Opaskovi. Tak se stalo dnem 1. listopadu roku 1949, ne však na místo knihovníka, jak mu bylo původně slíbeno, ale jako vrátný. Nelze říci, že by toho později litoval, protože jak vzpomíná: „Klášter mi vrátil radost ze života a naučil mě vážit si toho, co mi bylo samozřejmostí. Naučil mě totiž těšit se z nejběžnějšího.“²⁴ Jak Svoboda dále uvádí: „V době, kdy Holub začal pracovat v klášteře, se politická situace v Československu stále více vyostřovala. Komunisté ve svém úsilí ovládnout celou společnost stupňovali perzekuci a začali

²¹ Pořad o Vladimíru Holubovi, Schůzky s literaturou ze dne 26.1.2003, Český rozhlas 3 – Vltava.

²² Libor Svoboda (1970), historik pocházející z Jindřichova Hradce, pracuje v Ústavu pro studium totalitních režimů v Praze jako vedoucí Skupiny výzkumu protikomunistického odboje a odporu.

²³ Svoboda, Libor, Obět perzekuce. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na V. Holuba, s. 20.

²⁴ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

s likvidací skutečných nebo i jen potencionálních nepřátel, k nimž již tradičně patřila římskokatolická církev, která byla v následujících letech vystavena mimořádně tvrdým represáliím.²⁵ Zatýkání se samozřejmě dotklo i břevnovského kláštera, v září 1949 byl zatčen opat Anastáz Opasek (a později odsouzen na doživotí), jemuž kladli za vinu, že vybudoval rozsáhlou špionážní síť. V této nelehké situaci se Holub setkává s Olgou Teinitzerovou, svou budoucí celoživotní družkou (a neteří věhlasné textilní výtvarnice Marie Hoppe Teinitzerové, která v Jindřichově Hradci založila světoznámou gobelínovou dílnu), která se chodila modlit do místního kostela. Nelehká situace vyvrcholila v noci z 27. na 28. dubna 1950, kdy byli zbylí obyvatelé břevnovského kláštera násilně vystěhováni a převezeni do internačního střediska v Hejnicích u Frýdlantu na Liberecku. Politické změny zasáhly i zaměstnance kláštera Holuba, jenž byl v Hejnicích držen půl roku a poté poslán zpět do Prahy, aby byl 28. září 1950 zatčen. Záležitost, kvůli které StB Vladimíra Holuba zatkla, se udála na začátku roku 1950, několik měsíců po zatčení opata. Jejimi aktéry byli ještě další dva muži, belgický kněz Yves Beaujean, a klíčová osobnost Jan Čeřovský, archivář a duchovní. Svoboda píše: „s oběma muži se Holub dobře znal. Čeřovského si vážil pro jeho historické a archivářské práce, s Beaujeanem ho spojoval zájem o umění.“²⁶ Čeřovský, coby velký přítel Opaskův, ukrýval v knihovně tajné a problémové dokumenty, které byly v této době již nebezpečné (jednalo se např. o náboženské texty, záznamy politických rozhovorů, některé občanky a dokumenty lidí, jimž tito duchovní pomohli utéct za hranice). Jednou tuto hnědou obálku ukázal Holubovi, s prosbou ať ji spálí, bude-li nejhůře. O obsahu mu ale nic neřekl. Později když byl Čeřovský zatčen a následně vyslýchán, padlo i Holubovo jméno a na základě této výpovědi byl dotčený dne 28. září 1950 zatčen. Svoboda uvádí: „vyšetřování jeho „trestné činnosti“ trvalo skoro dva měsíce, až do listopadu 1950, kdy byl propuštěn na svobodu, aby později byl znovu předvolán, jelikož neuvedl všechny okolnosti týkající se předání obálky.“²⁷ Holub byl jimi vnímán jako člověk, který nemá kladný vztah k pracujícímu lidu, a tedy není poctivým příslušníkem našeho národa. K dokreslení údajného vadného charakteru posloužily i dopisy a úryvky z deníků, v nichž údajně ostře napadá komunistickou stranu a oficiální představitele socialistických spisovatelů a umělců. Dne 31. srpna 1951 je pak odsouzen za zločin sdrůžování proti státu (podle § 2, odst. 3, zák. 231/48 Sb.)

²⁵ Svoboda, L., Oběť perzekuce. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na V. Holuba, s. 21.

²⁶ Tamtéž, s. 22.

²⁷ Tamtéž.

a trest je mu udělen ve výši odnětí svobody na 18 měsíců nepodmíněně a peněžitému trestu 10 000 Kč. Proti tomuto rozhodnutí se však ještě ozval prokurátor, dle něhož Holub svoji trestnou činnost páchal promyšleně a s chladnou rozvahou, nakonec však s tímto obviněním neuspěl. Na dva roky se ocitá za mřížemi a veškerá jeho korespondence s pařížskými přáteli je zničena. Stejný osud potkal i jeho dosavadní práce – kresby, dřevořezby a grafiky, vše je spáleno. V kladenských dolech se setkává se svým přítelem Jiřím Muchou. Ač byla trestní činnost Vladimíra Holuba nulová, zasloužené rehabilitace se dočkal až ve velmi vysokém věku po roce 1989.

Po propuštění z vězení je Holub poslán do své domovské obce a dostane na vybranou z těch nejpodřadnějších činností: buď práce ve stavebnictví, nebo v JZD. Vybírá si tu přijatelnější variantu a stává se nočním hlídačem na statku Drahýška nedaleko Jindřichova Hradce. *„Vladimír byl Hradečák a když se vrátil z vězení, dostal na vybranou: buď do dolů, kde už pracoval, takže věděl o co jde, anebo do zemědělství. No tak šel hlídat krávy tady do státního statku. Jezdil tam na kole napřed a pak už měl takovýho mopedíka.“*²⁸

Práce ho samozřejmě nijak zvlášť nebavila, ale i přesto si na ní dokázal najít něco pozitivního a pro jeho život smysluplného. Později velmi oceňoval samotu a klid, který se mu pokaždé během noci na hlídkách dostával, měl tedy alespoň čas vážně přemýšlet a rozmyšlet, co bude dál. Přichází na to, že se nevzdá a ačkoliv se velké sny o spisovatelské dráze rozplynuly, nachází si jinou cestu, v níž se bude realizovat nakonec lépe než v románové tvorbě. Naplno se vrhne do práce s výtvarným uměním a již brzy se začínají objevovat jeho první pokusy s dřevem, s objekty ze starých železných součástek, první experimentální malby a koláže. V deníku z roku 1955 o tom píše: *„dřevo, to nejsou jen samorosty. Třeba kus starých necek na mne mrkl jedním okem a připomněl mi známý obličej. Jiný si řekl o zpracování do koláže, další mi vyrostl na zahradě. Víte, vždycky je to spíš hra a radost z objevování...“*²⁹

Po návratu z vězení, v roce 1952, se rovněž stěhuje s Olgou Teinitzerovou na krásné místo u řeky Nežárky v jindřichohradeckém podzámčí, do krásného „domečku“ s velkou zahradou, kde si pomalu začíná shromažďovat své práce a v této překrásné

²⁸ Paměti Olgy Teinitzerové, Schůzky s literaturou ze dne 6. 9. 2003 (red. Hana Soukupová), Český rozhlas 2 - Praha.

²⁹ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy z 50. let.

lokalitě žije, pracuje a budu svůj rozsáhlý ateliér. Jak vzpomíná Alena Wagnerová³⁰: „*byl to prostor svobody. Zde platily jiné zákony a pravidla než ta, která nám chtěla diktovat doba, v níž jsme tehdy žili.*“³¹

Na jaře roku 1968 se částečně uvolnilo politické směřování a Holub dostává konečně místo archiváře v jindřichohradeckém muzeu, kde pracuje až do svého odchodu do penze. V této době již měl za sebou několik polooficiálních a regionálních výstav v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Jindřichově Hradci, následujícího roku (1969) dostává pozvání k účasti na kolektivní výstavě v Paříži (Exposition des artistes tchecoslovaques), odkud se po několika strávených dnech v metropoli musí vrátit domů, kvůli povolení od úřadů. Rovněž se účastnil výstavy umění v dalších francouzských městech (Colombes, Corbeile a St. Ouen). V roce 1985 se koná první a zároveň poslední Holubova velká retrospektivní přehlídka jeho tvorby v Domě umění v Brně, organizovaná Jiřím Valochem, dlouholetým přítelem.

S přibývajícímí léty narůstaly nejen zkušenosti, ale také nemoci, které výrazně omezily jeho uměleckou i fyzickou aktivitu. Jediné, čeho nikdy neubývalo, byly nepřetržité návštěvy v Domečku v podhradí. Často byl nazýván jako jakýsi „*holubník*“, jenž vznikl daleko od centra dění, a přesto byl svými materiály tak cenný! Mezi návštěvníky, kteří se sem slétali, patřili i spisovatelé Josef Škvorecký se Zdenou Salivarovou, Jan Zábřana, Jiří Mucha, Ladislav Novák a další, mezi výjimečná setkání patří také německý spisovatel a pozdější nositel Nobelovy ceny Günter Grass, jenž přijel svérázného výtvarníka pozdravit.

V roce 1986 po mozkové mrtvici redukuje svou uměleckou aktivitu a omezuje kontakt s přáteli. S hlubokou tíhou předává velkou část archivu Památníku národního písemnictví v Praze, v němž je dodnes uchována většina korespondence a jiný literární materiál. Nemocné srdce „*domácího světoobčana*“ Vladimíra Holuba vypovědělo službu 9. prosince 1995 a k poslednímu odpočinku byl uložen na hřbitově sv. Václava v Jindřichově Hradci.

³⁰ Alena Wagnerová (1936), česko-německá spisovatelka, překladatelka a vydavatelka. Zajímá se o oral history.

³¹ Wagnerová, Alena, U života jádra. In: Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na V. Holuba, s. 29.

II. Kulturně-historický kontext

2.1. Historický vývoj v českých zemích

Vladimír Holub se narodil do nelehké doby, v roce 1912 patřily české země pod správu Rakouska-Uherska a jako jeho osobní identita, i ta národní se teprve pomalu utvářela. Těžko odhadnout, jestli malý chlapec dokázal nějak blíže vnímat projevy a dopady první světové války v letech 1914-1918, v tomto dětském věku je to spíše nepravděpodobné a žádné záznamy vzpomínek z těchto let nalezeny nebyly. Pokud o tom rodiče doma povídali, Vladimíra se to zřejmě moc nedotklo. Když dne 28. října 1918 vzniklo Československo, bylo chlapci pouhých šest let. Rakousko-Uhersko válku prohrálo a muselo kapitulovat, veškerou moc v Praze tak přebírá Národní výbor československý, složený z domácích politiků. Martinskou deklarací z 30. října 1918 se přidává Slovensko. Čtrnáctimilionové a hospodářsky i kulturně vyspělé Československo bylo demokratický stát, jenž zahrnoval území Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus. Prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk a po něm následoval Edvard Beneš.

Během prvorepublikových let mladý Holub teprve dospívá a trápí se nedobrymi vztahy se svým otcem, občas se podívá na výlet do Prahy a touží prolétnout i jiné evropské metropole, politice proto přílišnou pozornost nevěnuje. Pokud něco uvádí, je to rok 1929 a konkrétně měsíc říjen, kdy si poznamenává krach na newyorské burze a následnou hospodářskou krizi, jež vyvrcholila v Československu v letech 1932-1933. Problém sílícího nacionalismu, a to především v českém pohraničí, se ho dotkl už více osobně, když na pracovním pobytu v Aši spatřil násilně vystěhované německé občany. Během druhé světové války probíhaly velké vlny perzekucí, zatýkáni byli kněží, funkcionáři a představitelé kulturního i společenského dění. Společnost projevovala nesouhlas různou formou, jako například akcí převezení ostatků Karla Hynka Máchy na Vyšehrad nebo jinými demonstracemi (Holub o nich byl informován, ale nikdy se žádné z nich neúčastnil vzhledem ke své klidné povaze).

Sílícího nacionalismu v německých zemích využívá Adolf Hitler se svou Nacionální socialistickou německou stranou dělnickou (NSDAP) a roku 1934 se prohlásil za vůdce Německa – to později dostává nový název Třetí říše (ale to až po smrti prezidenta Hindenburga). Je rozpoutána druhá světová válka, to čeho se celý svět bál, má nyní znovu před očima. Tehdejšímu Československu je odebrána třetina území

tzv. Mnichovskou dohodou (ze dne 29. září 1938) a pohraničí je obsazeno armádou německou. Je vyhlášena všeobecná mobilizace a vzniká Druhá republika (Česko-Slovensko, říjen 1938 - březen 1939), novým prezidentem je Emil Hácha, skutečnou moc však ve svých rukách drží Říšský protektor. Je zavedena cenzura a od 16. března 1939 vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

Po druhé světové válce odchází ze země asi tři miliony Němců, ale také někteří Maďaři, kteří byli zapojeni do nacistických organizací. Přibližně třicet tisíc lidí je obviněno ze spolupráce s nacisty a jsou proti nim vedeny lidové soudy a národní soudy. Zahraniční politika se čím dál více orientuje na SSSR a je podporována především komunisty. Změnou prošly vysoké školy, které byly znovu otevřeny, a veškerá jejich metodika se ubírala sovětským směrem. Mnoho spisovatelů a kulturních činitelů se začalo aktivně věnovat novému modelu, jenž byl v kultuře vytvořen, a to tzv. socialistickému realismu. Někteří se stále ještě snažili věnovat předválečné tvorbě, ale postupně zjišťovali, že už to nejde. Svět se změnil. Svět se hlavně rozdělil na Západ a Východ. Dosavadní boje přispěly k založení Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), kterou podporovaly především země západní a demokratické.

V únoru 1948 dochází k převratu a vlády v zemi se ujímají komunisté, avšak nikdo v té době ještě netuší, že toto období potrvá dlouhých 41 let. České země se tak připojují k SSSR a kultura i veškeré sdělovací prostředky jsou podmaněny právě lidmi z prostředí ryze komunistického. Propagandou se šíří myšlenky, na kterých je budována nová společnost. Jsou perzekuováni představitelé katolické církve, kteří nevyjadřovali podporu režimu. Probíhaly politické procesy s odpůrci režimu a mezi nejznámější patří určitě vykonstruovaný proces s Miladou Horákovou v roce 1950. V této době již V. Holub přesně poznal nelehkou politickou situaci, neboť právě jej se výsledky s protikomunistickými nepřáteli blízce dotkly. Díky nim je uvězněn na dobu 2 let a k trestu nucených prací v kladenských dolech. Poznává místo nesvobody a strachu, které jej bude dál provázet a také inspirovat k další tvorbě. Od této doby se stává podezřelou osobou a v dalších letech s tím bude mít nemalé problémy (např. když se bude pokoušet vycestovat do zahraničí na výstavy, na které je zván).

Novým prezidentem se stává Klement Gottwald a vliv dosavadních politických stran je velmi omezen. Po únoru 1948 odcházejí tisíce lidí do emigrace. Obyčejní lidé, politici, ale i umělci riskují své životy, jen aby překročili hranice a dostali se

do svobodné země. V USA je založena Rada svobodného Československa a fungují rozhlasové stanice Rádio Svobodná Evropa a Hlas Ameriky. Česká periodika vycházejí většinou v zahraničí a knihy jsou pod cenzurou, postupně zaniká soukromé podnikání a vše je znárodněno. Po smrti Stalina a Gottwalda v roce 1953 se zvyšuje šance na nějaké změny, prezidentem se stává mírný Antonín Zápotocký (1953-1957), poté Antonín Novotný (1957-1968), ale i přese vše jsme stále totalitní zemí. V roce 1960 se mění název republiky na Československou socialistickou republiku (ČSSR) a moc komunistické strany trochu slábně a dokonce dochází ke snahám o zrušení cenzury. Prvním tajemníkem KSČ je zvolen Alexandr Dubček, který nahradil ve funkci Antonína Novotného. Novým prezidentem se stává generál Ludvík Svoboda (1968-1975). Uvolňování poměrů a budoucím reformám v zemi udělají přítrž vojska Varšavské smlouvy, jež 21. srpna 1968 obsadí české území. Někteří politici jsou odvezeni do Moskvy a lidé opět odcházejí do emigrace. Reakcí na tuto bídnou situaci je čin Jana Palacha, jenž se 16. ledna 1969 zapálil na Václavském náměstí v Praze a svým popáleninám podlehl o tři dny později v nemocnici.

2.2. Normalizační společnost

„Imaginární společenství miliónů se zdá být reálnější, má-li podobu týmu jedenácti lidí s konkrétními jmény“ (Eric Hobsbawm)³²

Normalizace je dobové oficiální označení pro proces uvádění poměrů ve společnosti a v komunistické straně zpět do „normálního stavu“. Vyznačuje se návratem k totalitním praktikám, čistkami ve straně, obnovením vedoucí úlohy komunistické strany, zvýšenou orientací na Moskvu, snahou o naprosté ovládnutí veřejného života, manipulací s fakty a hodnotami pomocí médií, růstem vlivu StB, neustálým potlačováním opozice atd., „Normalizace zahrnuje léta 1969-1989, přičemž o jejím počátku není mezi historiky shoda, někteří ji datují od okupace v srpnu 1968, jiní

³² Eric Hobsbawm, Nation and nationalism since 1780.

od nástupu G. Husáka do funkce generálního tajemníka v dubnu 1969. Jedno je však jisté, proces normalizace postihl všechny oblasti společenského života.“³³

V prosinci roku 1970 schválil ÚV KSČ text Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ, jenž se stal jakýmsi programovým dokumentem normalizace. Obsahoval oficiální výklad událostí Pražského jara a jeho následků, tato verze výkladu formálně platila až do roku 1989³⁴. Text byl vydán ve velkém nákladu dne 14. ledna roku 1971 a byl též schválen jako učebnice občanské výchovy pro střední školy. V květnu roku 1971 se uskutečnil XIV. Sjezd ÚV KSČ, který přijal program „reálného socialismu“.

Kádrovému pořádku podléhaly všechny vedoucí pozice ve vědě i v kultuře – šéfredaktoři novin a časopisů, vysokoškolští učitelé, předsedové uměleckých a profesních svazů, ředitelé televize, rozhlasu, divadel, muzeí, knihoven, uměleckých agentur, nakladatelství, vědeckých pracovišť atd. V oblasti kultury stále „přetrvával trojjediný mechanismus regulace kultury, které ve skutečnosti znamenalo vedoucí úlohu strany, centrální řízení po linii státních orgánů a organizační zodpovědnost jednotných tvůrčích svazů); cenzura nemusela být ještě přímo uzákoněna, jelikož regulační mechanismy a autocenzura tvůrců byly dostatečně účinné.“³⁵

Prezident republiky Ludvík Svoboda byl v květnu roku 1975 odvolán a ve funkci ho nahradil Gustav Husák, který byl zároveň generálním tajemníkem KSČ. Ve dnech 30. července až 1. srpna téhož roku proběhla Helsinská konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jejíž Závěrečný akt podepsali představitelé pětatřiceti států včetně Československa. Tyto země se tak zavázaly k hospodářské i vědecké spolupráci, k neporušitelnosti hranic, k mírovému jednání a k respektování lidských práv. Navzdory tomu, že ČSSR od března roku 1976 formálně přistoupila na dodržování lidských práv, nadále zde docházelo k jejich porušování. Byla omezována svoboda projevu, názoru i shromažďování, příslušníci StB pronásledovali domnělé i skutečné odpůrce režimu, prováděli odposlechy a domovní prohlídky u podezřelých

³³ Otáhal, Milan, Normalizace 1969-1989. Příspěvek ke stavu bádání, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 5.

³⁴ Dokument přináší ideologické zdůvodnění příčin a důsledků Pražského jara, které bylo vyhodnoceno jako dílo revizionistických pravicových sil, jež se snažily pomocí propagandy v médiích pomýlit celou společnost a dovést ji ke kontrarevoluci.

³⁵ Alan, Josef, Alternativní kultura jako sociologické téma. In: Bitrich, Tomáš a kol.: Alternativní kultura, Příběh české společnosti 1945-1989, Praha: NLN, 2001, s. 12.

osob. Roku 1976 došlo k zatčení členů nonkonformní undergroundové hudební skupiny The Plastic People of the Universe³⁶. V důsledku toho vznikla dne 1. ledna roku 1977 veřejná občanská iniciativa Charta 77, která „*si předsevzala za cíl sledovat dodržování paktů o občanských a lidských právech a jak se pravilo v jejím ustavujícím prohlášení „vést „konstruktivní dialog s mocí“ aniž by měla ambici být základnou k opoziční politické činnosti.*“³⁷ K dokumentům Charty se hlásily osoby různého věku i společenského postavení (studenti, učitelé, důchodci, dělníci, duchovní, vědci, umělci) a přesvědčení.³⁸

Od roku 1977 se začaly poměry ve společnosti opět zhoršovat. Představitelé moci se cítili nově vzniklou občanskou iniciativou ohroženi, a tak proti ní ostře vystupovali. Nastaly tvrdé výslechy, zatýkání, věznění, propouštění ze zaměstnání, zabavování řidičských průkazů a další projevy šikany vůči těm lidem, kteří se k Chartě 77 otevřeně přihlásili. Roku 1978 vznikl Svaz československých dramatických umělců (SČDU), jenž zastřešoval Zváz slovenských dramatických umelcov a Svaz českých dramatických umělců. Na počátku osmdesátých let byl Gustav Husák znovu zvolen prezidentem republiky a generálním tajemníkem KSČ. Generální tajemník KSSS M. S. Gorbačov vyhlásil roku 1986 nové směřování sovětské politiky, založené na principu otevřenosti (glasnosti) a na ekonomických, společenských i politických reformách (perestrojce). V československé společnosti však i nadále převažovala nehybnost konzumního socialismu, podpořená neochotou normalizačních politiků k reformám, které byly požadovány ze strany Moskvy. Roku 1988 se stal M. S. Gorbačov prvním sovětským prezidentem a Miloš Jakeš generálním tajemníkem KSČ. „*Nástup Gorbačova a sovětská perestrojka působily českým zkostnatělým dogmatikům těžké starosti, nicméně novému trendu Moskvy se museli přizpůsobit, a tak den za dnem ustupovali. Až se člověk při večerních zprávách leckdy divil, co podstatného zas vzdali.*“³⁹ V červnu následovalo zveřejnění petice Několik vět, jež požadovala propuštění politických vězňů, svobodu shromažďování a projevu, zrušení cenzury a dějinných tabu i veřejné diskuse o důležitých politických a společenských otázkách. Tuto petici postupně podepsalo až 40 tisíc občanů. Dne 17. listopadu roku 1989 se uskutečnilo povolené shromáždění studentů k výročí potlačení studentského

³⁶ Hudební skupina The Plastic People of the Universe byla založena v září roku 1968.

³⁷ Křen, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 877.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Černý, František, *Divadlo v bariérách normalizace (1969-1989). Vzpomínky*. Praha: Divadelní ústav, 2008, s.97.

povstání nacisty, jež bylo přesto policejně ukončeno. Tento zásah odstartoval tzv. Sametovou revoluci, která vedla následně k pádu komunistického režimu. Na protest byly vyhlášeny studentské a divadelní stávky, následovaly četné demonstrace, požadující demokracii a právní stát. V Praze bylo ustaveno politické hnutí Občanské fórum a v Bratislavě hnutí Veřejnost proti násilí. Novým prezidentem je zvolen 29. prosince 1989 Václav Havel.

2.3. Historický přehled v Jindřichově Hradci v letech 1952 – 1995

Tato kapitola by se ráda zaměřila na historicko-politický vývoj v Jindřichově Hradci ve druhé polovině 20. století. Pozornost právě tohoto období má za důvod to, že Vladimír Holub se v této etapě svého života právě ocitl v Domečku v podhradí, kde se usadil a naplno věnoval svým estetickým činnostem a uměleckým aktivitám. Často býval domácími obyvateli města považován za člověka podivného, dokonce bláznivého, od kterého je třeba udržovat si odstup. Lidé se na něj dívali podezíravě, občas se mu dokonce vyhýbali obloukem, jen aby ho nepotkali a nemuseli s ním prohodit slovo. Žít pohodlný maloměšťácký život bylo pro některé tehdejší doby velmi jednoduché...

50. léta začala pro Jindřichův Hradec vcelku příznivě, dodržovaly se oslavy komunistických akcí (např. 1. Máj, osvobození ČSR Rudou armádou, oslavy VŘSR, atd.), na počátku roku 1952 se J. Hradec zapojil do podpory bakteriologické války v Koreji a ve městě byla uspořádána sbírka na léky a lékařské potřeby. Došlo k návštěvě čínské delegace kvůli mezinárodnímu filmovému festivalu, v prosinci roku 1952 se pak děti dočkaly prvního příjezdu ruského Dědy Mráze na saních, jenž vystřídal v tradici sv. Mikuláše. Okresní muzeum svou činností lákalo stále dostatek návštěvníků, i v rámci zájezdů, a vytvářelo výstavy i mimo Hradec. V roce 1953 J. Hradec truchlil nad smrtí Josifa Vissarionoviče Stalina i Klementa Gottwalda, okresní knihovna k tomuto roku vykazuje 1 660 čtenářů (z toho 49% mládeže), okresní muzeum navštívilo 19 tisíc návštěvníků, jindřichohradecký zámek o tisíc méně. V polovině

50. let se konaly oslavy výročí Bedřicha Smetany a byla hrána opera Libuše na jeho počest, dne 3. července 1954 se pak dožila 75 let laureátka Státní ceny Marie-Hoppe Teinitzerová⁴⁰ a obdržela blahopřání od prezidenta republiky a ministra kultury Václava Kopeckého. V muzeu byla uspořádána výstava gobelínů z její dílny a jiných textilních prací, bohužel se však „*jubilantka nemohla zúčastnit oslav, jelikož byla v nemocničním ošetřování se zlomenou nohou.*“⁴¹ Jindřichohradečtí se rovněž účastnili první celostátní Spartakiády, která se těšila velkého zájmu a dočkala se počtu 147 zastoupených. Dne 21. dubna roku 1958 navštívil Jindřichův Hradec vynikající francouzský umělec Jean Lurçat, který předtím v Praze instaloval výstavu francouzských gobelínů.

Rok 1960 byl zvláště významným – byl rokem 15. výročí osvobození republiky Rudou armádou, stal se tedy historickým mezníkem na cestě k socialismu. Národním shromážděním byla odhlasována nová ústava Československé republiky, odpovídající skutečnosti, že za 15 let od osvobození od nacistických okupantů naše republika „*jako první z lidovědemokratických států dospěla již tak daleko v budování socialismu, že se mohla jako socialistický stát podstavit po boku SSSR.*“⁴² Přijetí nové ústavy bylo doprovázeno vytvořením nových správních obvodů okresních a krajských. Současně probíhaly přípravy k celostátní Spartakiádě v Praze, která svým rozsahem a kvalitou předstihla daleko předcházející. Poslední měsíce roku 1960 byly již ve znamení nástupu do III. pětiletky, jež měla za cíl dokončit vybudování socialismu v naší vlasti a připravit základy pro přechod pro komunismus. Jako významný pomocník pro dosažení tohoto cíle se uplatnilo několik hnutí, mimo jiné také mnoho jihočeských podniků (Jiholen, Jihočeské dřevařské závody atd.).

V 60. letech také dochází k přistěhování Cikánů do města, a to především s cílem začlenit osoby tohoto původu do normálního občanského života a zpřetrhat jejich cikánské svazky rozsídlením po celé republice. Do Jindřichova Hradce byly přestěhovány dvě rodiny s 16 rodinnými příslušníky. Dne 21. dubna 1960 bylo oslaveno 90. výročí narození Vladimíra Iljiče Lenina oslavou v sále na Střelnici, kde proběhl hlavní projev a následoval bohatý program. 10. září 1960 projel městem prezident republiky Antonín Novotný v doprovodu přítele z koncentračního tábora ředitele Jíry. Příjezd nebyl ohlášen, takže zdejší obyvatelstvo o této vzácné návštěvě nevědělo.

⁴⁰ Marie-Hoppe Teinitzerová (1879-1960)

⁴¹ Okresní archiv Jindřichův Hradec, fond Kroniky, sbírka Městské kroniky, 50. léta.

⁴² Okresní archiv Jindřichův Hradec, fond Kroniky, sbírka Městské kroniky, 60. léta.

Dne 18. listopadu 1960 zemřela v J. Hradci laureátka státní ceny Marie Hoppe-Teintizerová, která se narodila 18. července 1873 v Čížkově a již v mládí se s rodiči přistěhovala do J. Hradce, kde její otec vlastnil obchod s koloniálním zbožím. V mládí vystudovala umělecko-průmyslovou školu v Praze, kde se věnovala umělecké a textilní tvorbě. Dále studovala ve Švédsku, Dánsku, Anglii, Francii a ve Vídni. V Jindřichově Hradci založila umělecko-textilní dílny a vedle textilu začala tkát též gobelíny. Ty měly pověst nejhodnotnějších gobelínů v tehdejší Evropě, hned vedle těch francouzských.

Turistický ruch se v 60. letech mírně zvýšil, stále více bylo navštěvováno tamější muzeum a zámek, a to zpravidla nejen lidmi domácími, ale především cizinci. Staví se nová škola (v pořadí již třetí) na místě původního hřbitova u Trojice, který je částečně prostorově zmenšen. Vybudována je Lidová hudební škola, jejíž počet žáků dosáhne čísla 399. Dne 12. dubna 1961 u příležitosti vystřelení první kosmické lodi do vesmíru se sovětským občanem J. A. Gagarinem všude na ulicích i pracovištích lidé poslouchají zprávy o průběhu letu, jakož i zprávy o významu této historické světové události a úspěchu sovětské vědy. Další přírodní úkaz, který ohromil Hradečáky, bylo úplné zatmění slunce, které proběhlo 15. února 1961 a údajně bylo 94%, kvůli husté mlze však nebylo tolik zřetelné, obyvatele překvapila pouze tma, která se zničehonic během dne objevila. K této příležitosti byla později vystavěna nová lidová hvězdárna na Piketě, první svého druhu v jihočeském kraji (mimo ČB) s otáčivou kopulí a moderním dalekohledem. Dochází k přejmenování některých ulic, dále se slaví významné komunistické svátky i výročí a SSSR je stále považován za spasitele všeho zlého. Objevuje se požár na zámku, který částečně poničí prostory druhého nádvoří, rekonstruuje se elektrické osvětlení města. V roce 1965 umírá v Praze jindřichohradecký rodák František Prchlík, jenž vystudoval Akademii výtvarného umění a jako malíř se snažil poctivě vyrovnat se současnými uměleckými proudy, ať již malbou krajiny nebo portréty, uplatnil se také jako grafik a ilustrátor. V roce 1966 je zrestaurována část Adamova stavení ve druhém patře Státního zámku v JH a v prostorách je otevřena stálá gobelínová expozice. Ubylo hromadných výprav, ale cestovní ruch se těší stále velké popularitě (nejvíce cizinců jezdí z NDR, Rakouska, SSSR, Francie, Maďarska, VB, Jugoslávie a další...). V roce 1967 byla ukončena výroba piva v místním zámeckém pivovaru. Důvodem byla nestabilita a nutnost nových stavebních a strojních investic.

Rok 1968 byl významným rokem historických výročí, a to sice: 20. výročí Vítězného února 1948 a 50. výročí samostatnosti ČSR. Od počátku roku však byly tyto významné historické výročí zastíněny politickým procesem zahájeným v lednu kádrovými změnami ve vedení Komunistické strany Československa. Tento rušný politický vývoj se postupně ze zasedání ÚV KSČ přenášel a stále více ovlivňoval všechny politické, společenské i zájmové složky, jako i celý společenský život v Jindřichově Hradci a celém okrese. Sovětské vojenské jednotky dislokované v J. Hradci dodržovaly přesně dohodu a tábořily mimo město. Vojáci zřídka kdy přijížděli do města. Zpočátku to byly jen 1-2 gazíky denně a posádky těchto vozů se snažily navazovat hovory s mladými lidmi. Styk mezi sovětskými vojáky a našimi občany byl víceméně normální, jen v jednom případě, a to v Zámecké vinárně, došlo v podnapilosti k hádce. Sověští vojáci také nabízeli pomoc našim družstevníkům při sklizení brambor, kterou některá JZD ráda přijala. Tyto práce pak byly filmovány. Je zaveden pětidenní pracovní týden s volnými sobotami. V roce 1969 přijela sovětská delegace.

V 70. letech přijeli do J. Hradce sověští spisovatelé, kteří se před tím zúčastnili v Praze konference spisovatelských Svazů socialistických zemí. Prohlédli si galerii gobelínů, drůbežárnu a místní JZD. Rok 1975 byl rokem, v němž bylo vzpomínáno třicátého výročí osvobození republiky sovětskou armádou z německé okupace. K tomuto historickému jubileu po celý rok byla pořádána řada vzpomínkových akcí, zřizovány různé upomínkové památníky, vyhlášovány budovatelské závazky a upevňovány vzájemné styky československo-sovětskými návštěvami i kulturními akcemi. V tomto roce bylo rovněž uspořádáno 25 veřejných přednášek, 11 výstav, 23 zájmových akcí pro mládež, 2 dětská divadla, 10 ostatních divadel, 11 zábavných pořadů, 7 koncertů vážné hudby, 3 pěvecké koncerty, 3 koncerty Concertino Praga, 2 koncerty Lidové školy umění, 54 tanečních zábav, 91 filmových programů... atd.

„Po nastoupení amerického prezidenta Cartera byla v lednu v republice vyvolána několika ztroskotavšími politiky akce Manifest 1977 o dodržování lidských práv. Pracující v závodech i organizace vyjadřovali odmítavé stanovisko k této kampani, uvítané v kapitalistickém světě, také představitelé kultury odsoudili manifestačně tuto akci.“⁴³ V Jindřichově Hradci se k nim připojilo mnoho kulturní

⁴³ Okresní archiv Jindřichův Hradec, fond Kroniky, sbírka Městské kroniky, 70. léta.

pracovníků „*ve jménu socialismu a míru.*“⁴⁴ Dále se konají důležité akce, jako je například Concertino di Praga na zámku, jež se těší stále velké popularitě. Rovněž vždy v srpnu probíhají porcinkule, jako typ tradiční městské poutě. Osvětová činnost a kulturní podniky vyjadřují trochu změněný obraz, což platí zvláště o oblibě moderní hudby. Hlavním orgánem řídícím osvětovou práci ve městě je Městské kulturní středisko. I přes to, že závodní organizace zprostředkovávaly svým zaměstnancům vstupenky na divadlo (jezdily především soubory z jiných měst, Jihlavy, Příbrami, ČB či herci pražských scén), zájem o tuto možnost byl mizivý. Soubor hradeckých ochotníků vyvíjel činnost v 70. letech jen nepatrnou. V roce 1978 vykazoval výrazný sestup počet výstav, jichž celou řadu dříve pořádalo muzeum při různých příležitostech, i krátkodobě pro školy po celý rok. I kino prokazovalo úbytek návštěvnosti, hrálo se pouze 4 dny v týdnu, lidé raději doma sledovali své první barevné televizory. Rok 1979 byl prohlášen Mezinárodním rokem dítěte. Vychází Ohlas od Nežárky (Marie Kršková je jeho častým přispěvovatelem, navíc pořádá ve městě přednášky o literární činnosti). 1. dubna roku 1979 je poprvé zaveden letní čas. Ve městě fungují některé pěvecké sbory (mimo jiné sbor Smetana, který se těší veliké oblibě a působí dodnes), nově vychází Jindřichohradecký kulturní zpravodaj jako měsíčník městského kulturního střediska (bohužel však nikde není zmíněna návštěva a přednáška Josefa Škvoreckého v knihovně).

Významný městský kronikář PhDr. Jan Muk umírá dne 20. května 1980, pracoval v místním muzeu a byl Holubovým nadřízeným (údajně velmi neoblíbeným). V gobelínce, která oslavila 70. výročí založení (od roku 1910), utkali pro pražský palác kultury podle návrhu Cyrila Boudy monumentální gobelín Praha muzikantská. Pokračuje výstavba nových městských částí, automatizuje se telefonní síť, místní doprava po městě je beze změn autobusová, jen úzkorozchodná trať JH – Nová Bystřice slaví 30. let první motorové lokomotivy (od r. 1954). Ve městě nachází nové působiště kamionová doprava (hned napoprvé se rozjede 22 souprav). V lednu 1980 začal působit Klub přátel výtvarného umění a uspořádal pro své členy několik besed (např. s výtvarníkem Gabrhelem ze Skláren Český křišťál v Chlumu u Třeboně či s uměleckým kovářem Alfrédem Habrmannem). Z výstav 80. let byla nejvýznamnější ta, kterou na téma 35 let budování okresu Jindřichohradecka uspořádaly okresní orgány na Střelnici, hned po ní se velké oblibě těšila výstava k 60. výročí Rudého práva.

⁴⁴ Tamtéž.

Koncert v gotickém kostele sv. Jana Křtitele ukázal na využití vzácného objektu, zařazeného UNESCO na seznamu památek mimořádné hodnoty.

Objevují se nové formy zábavy, jako je například ta s názvem „Co víš o vlastním a soupeřově podniku?“, nově vznikají čtyři diskotéky pro mládež. Knihovna začíná systematicky provádět knihovnickou výchovnou informativní činnost mezi žáky základních škol, uspořádala řadu přednášek, literárních soutěží a kvízů i besed se spisovateli (Fr. Podlaha, Eliška Horelová, Milena Brůhová) a čtenářskou konferenci k výročí narození V. I. Lenina nad knihami kirgizského spisovatele Čingize Ajtmatova. Rok 1980 je zhodnocen jako rok, ve kterém se oslavilo 35. výročí osvobození Sovětskou armádou. Končila šestá a připravovala se sedmá pětiletka. Velkou sportovní, ale i politickou slavností byla Československá spartakiáda v roce 1980.

Město se dále dynamicky rozvíjelo a stále lépe plnilo funkci politického, ekonomického a kulturního centra rozlehlého okresu. Za úspěšnou tvůrčí činnost byl vyznamenán Jihočeskou uměleckou cenou za rok 1980 vedoucí gobelínové dílny Josef Müller. Z národních umělců město navštěvuje Cyril Bouda a Karel Svoboda. Na zámku se filmuje (na objednávku západoněmecké televize, režisér Thomas Fantl) třináctidílný seriál pro děti, později se točí Fuggerové z Augsburgu (studio Barrandov). Ve sborníku ukázek poezie a prózy jsou otištěny básně učitelky M. Schusterové Jen v míru žít a D. Snížkové Co je mír. Vychází Jindřichohradecký zpravodaj. Letiště si buduje čím dál lepší pověst, pionýrské organizace konají výlety po okolí a v létě dlouhodobější pobyty v chatových oblastech. Muzeum oslavilo 100 let své činnosti listopadovou výstavou „100 let muzejní práce v okresním městě“ (1982) a kromě expozice jsou stále oblíbené Krýzovy jesličky. Jindřichův Hradec má na počátku roku 1984 22 000 obyvatel. Dochází k nárůstu omamných látek a drog (mezi to patří i mazání indulony na chléb a následné požívání) a v dotaznících na gymnáziu se zjišťuje, že velká většina žáků sice již byla v zahraničí, ale neznají místa okolní jako je Třeboň, Landštejn, Rožmberk atd. Nově se staví krytý bazén, jehož otevření je sledováno s velkým očekáváním. Především pro rodiny s dětmi se tento objekt stává velkým hitem.

Sametová revoluce 17. listopadu roku 1989 je ve městě přivítána s nadšením, lidé cítí úlevu a naději z nového směřování české země. Podporují Václava Havla jako nově zvoleného prezidenta. Ve městě panují stále příznivé hospodářské podmínky,

rozšiřuje se počet pracovních míst a sklizeň letošního roku (1990) je lepší než kdy jindy. Přistavují se nová oddělení nemocničního areálu, vznikají především porodnická lůžka. Státní hrad a zámek se pro veřejnost otevírá rokem 1993, kdy jsou zpřístupněny tři prohlídkové trasy a věž. Sportovní klub Slovan vykazuje veliké úspěchy svých svěřenců.

2.4. Kultura ve druhé polovině 20. století

„Nemůžeme ani dělat obrazy (a sochy) ani psát knížky tak, jak to dělali naši předkové. Žijeme v jiném věku, struktura doby se změnila. Svět změnila věda a technika. Nevyužívat, ignorovat možnosti, dříve neznámé, leč dnes jsoucí k dispozici, by bylo bláznovstvím...“⁴⁵

S nástupem normalizační politiky jsou zpochybněny veškeré reformní myšlenky, je potlačen největší odpor opozice pomocí čistek a represí a společnost je uspořádána na základě nového kádrového pořádku. Aktivního odpor obyvatelstva pomalu utichá. Obyvatelstvu, které totiž přistoupí na nové poměry, má být zaručena dobrá životní úroveň a sociální jistoty. Režim za to požaduje pouhou loajalitu a rezignaci občanů na veškerý politický život.

K výrazným změnám v oblasti kultury došlo na druhém sjezdu SČSVU v Praze v roce 1964. Do čelních funkcí svazu se dostali mladí umělci a také zástupci tvůrčích skupin. Samotným předsedou Svazu se stal Adolf Hoffmeister. Sjezd řešil otázky reorganizace, obnovy a rozšíření svých aktivit, otázky ideové a ediční a rovněž vztah českého umění k zahraničí. Po polovině šedesátých let začala činnost výtvarných skupin postrádat smysl, který měla na konci předchozího desetiletí. Skupin bylo přehnaně mnoho, např. UB 12, Trasa, Etapa, Proměna atd., a rozvoj výtvarného projevu spíše brzdily, než podporovaly. Smutného dopadu skupinového života v druhé polovině šedesátých let si povšiml Jindřich Chaloupecký, který napsal: *„Nejsou to programové skupiny, hlavně se obávám, že tyto skupiny jsou příliš uzavřené. Žije se v nich asi*

⁴⁵ Muzeum Jindřichův Hradec, fond Vladimíra Holuba, deníkové záznamy.

pohodlněji, než se žilo ve spolcích. Není tu rizika velkých konfrontací... Myslím, že škodí práci, konfrontují-li se výtvarníci jen ve svém přátelském kroužku...“⁴⁶

V roce 1960 vzniká v New Yorku hnutí Fluxus⁴⁷, které reprezentují osobnosti jako Joseph Beuys, Yoko Ono nebo Nam June Paik. Impulsem pro vznik hnutí bylo dílo Marcela Duchampa a dadaismus. Primárně se jednalo o hnutí zaměřené na umění vizuální., později však umělci začali experimentovat také s hudbou a literaturou. Díky svému hravému stylu bylo hnutí někdy označováno jako neodadaismus. Pracovalo s náhodou a spojovalo zdánlivě neslučitelné celky a hledá tím nové způsoby vyjadřování. V Čechách se uplatnění koláže dotkl směr poetismus a sdružení Devětsil (1920), později Surrealistická skupina (Štyrský, Toyen).

Výtvarný projev začátkem 60. let se zásadně proměňuje a značí nový impuls pro tento směr. Jako protipól oficiálního umění se objevuje nová vlna romantického a expresionistického projevu, objevují se nové formy vyjadřování. Vznikaly první akce a rané příklady land artu. Objevuje se také skupina Šmidrů, jež vzniká v roce 1965 a vychází z hnutí surrealismu a neodada. Hlásili se k ní např. Jaroslav Vožniak, Bedřich Dlouhý, Jan Koblasa. Tvorba skupiny souvisela s přicházející vlnou pop-artu a nové figurace a je označována jako „poetika divnosti“. Jak tvrdí Kateřina Hrádková: „*Ačkoliv byl Vladimír Holub myšlenkově mimo kulturní centrum, jestli měl k nějaké skupině svým výtvarným projevem blízko, byla by to právě tato.*“⁴⁸

Mezi Holubovy nejvýznamnější návštěvy Paříže patří účast na II. Výstavě československých umělců v Paříži v roce 1969. Tuto návštěvu zmiňuje Holub v dopisu svému příteli Vratislavu Effenbergerovi: „*v posledních dnech jsem byl v Paříži, pohlednici, kterou jsem Vám chtěl zaslat, jsem však neodeslal – ukázalo se, že na známku už mi nezbylo. Přikládám buletin, v němž je 6 stran věnovaných výstavě, na které jsem spoluúčasten.*“⁴⁹

Holubův archiv je významným dokladem umělcova života, jeho autentického díla a tehdejší doby. Obsahuje velké množství výstřižků, tiskovin, dopisů, rukopisů, náčrtníků a deníkových záznamů, z nichž je patrné, že mezi hlavní okruhy jeho zájmu

⁴⁶ Marie Platovská, Rostislav Švácha (edd.), Dějiny českého výtvarného umění VI/I, Praha 2007, s. 69.

⁴⁷ Fluxus – latinsky proud, tok, rozplynulý, rozteklý.

⁴⁸ Hrádková, Kateřina, Koláže Vladimíra Holuba v šedesátých letech dvacátého století, Praha 2013.

⁴⁹ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, korespondence s V. Effenbergerem, neuspořádáno.

patřily surrealismus, poválečné západní umění, mezinárodní politika, erotika, knihy, kuriozity, záhady světa atd., což ovlivnilo zaměření jeho vlastní literární a výtvarné činnosti. Nejznámější součástí Holubovy tvorby představují sochařské objekty, nejrozsáhlejší část pak tvoří koláže. Výtvarné práce mají podobný charakter, jako jsou jeho texty. Jsou stručné, inteligentní, vtipné a hravé. V kolážích je patrná prvotní inspirace dadaismem a surrealismem, což postupně přechází ve větší stylovou rozmanitost. Osobitě využil např. prvky op-artu, pop-artu, principy abstrakce a minimalismu. Často se řídil principem, že v jednoduchosti spočívá největší krása a že i s minimem lze dosáhnout maximálního účinku. Pracoval s nalezeným materiálem, používal barevné papíry, novinové nebo časopisecké výstřižky, které občas a částečně upravoval mechanickými zásahy nebo jen vtipným dokreslením. Od počátku usiloval o redukci doslovného významu, snažil se vždy ponechat prostor pro dialog s divákem, počítal s jeho zapojením do hry a uplatnění jeho vlastní fantazie.

První koláže jsou datovány rokem 1962. Jak uvádí Hubáčková: „*tehdy objevil specifickou metodu tzv. čisté koláže. Černobílou fotografii, zachycující pustou krajinu s jediným stromem bez listů, oživil drobnou změnou – název Březen nahradil nápisem The Survival. Posunul tím vyznění původní fotografie, kdy smutek a beznaděj nahradila naděje.*“⁵⁰ Všechny koláže jsou tak oživeny pomocí drobných zásahů a na základě fantazie, fungují na principu hry a volného řetězení představ. Netradičně a zábavně portrétoval také Tristana Tzaru, Pabla Picassa, M. Chagalla, M. Duchampa, H. Arpa a další... jako si hrál s kresbami a výstřižky, podobnou zálibu aplikoval i na písničkách a práci s textem. Jméno Maxe Ernsta sestavil z nesourodých výstřižků, které tvoří pruh fantastických písmen – nůžky představují X, dvě postavy N, stavebnice z kostek A a dále. Překrýval tváře lidí různými obrazci, které vystihují jejich povahu, pocity nebo vlastnosti; např. motýl vyjadřuje éteričnost, růže rumělec, hudební nástroj ušlechtilost atd. V jeho celkové tvorbě převažuje zobrazení lidských postav, hlav, ale také zvířat. Nikdy nejde o realistické zobrazení, ale brilantní redukci s kombinací reálných a snových produktů.

„V 19. století byly hranice mezi jednotlivými uměleckými disciplínami přesně a provždy vymezené. Obraz, reliéf, socha, byly přesně určeny, přesně a neměnně. Druhá polovina

⁵⁰ Hubáčková Vilma, Vladimír Holub *The Survival*, katalog k výstavě v galerii Smečky, 2012, s. 2.

*19. století vymetala všechny tyto ustálené hranice. Obraz může být současně i reliéfem a reliéf zároveň sochou... Hranice se ukázaly zbytečnými – a navíc, jak uvidíme, byly brzdami.*⁵¹

„Jediné, co je stálé, je změna!“⁵²

Holub vybudoval archiv, jenž podává ucelený obraz a vývoj světového umění. Nachází se v něm informace o Brueghelovi, Dürerovi, Kleeovi, Picassovi, Brancusim, největší pozornost však věnoval surrealistickým a dadaistickým tvůrcům, jako velkým oblíbencem byl Marcel Duchamp, Francis Picabia, André Breton, Louis Aragon, Paul Eluard, Tristan Tzara, Max Ernst, Salvador Dalí a Man Ray. Archiv byl pro Holuba nedílnou součástí jeho života, přikládal mu dokonce stejnou váhu jako svým kolážím, objektům a textům. Pojem umění totiž chápal širěji a zahrnoval do něj i další záležitosti, jako např. sběratelství. Mezi přáteli byl znám pro svou přirozenou vzdělanost a také rozsahem svého archivu. Stávalo se velmi často, že ho přátelé prosili o zapůjčení materiálů, které jinde nebyly k dostání.

Přelomovým rokem v životě Vladimíra Holuba byl bezesporu rok 1955, kdy se vzdal svého snu stát se spisovatelem a veškeré úsilí vložil do umění výtvarného. Po kratším období mezi léty 1955 a 1960, v němž se věnoval především malbě a drobné kresbě, začal se nyní soustředit na koláže. První tohoto typu vznikly v roce 1962 a během tří měsíců dokáže vytvořit přes 40 prací, jako by neznal únavy a spokojenosti s vytvořeným. Šedesátá léta byla rovněž nejúspěšnějším obdobím, v témže roce (1962) proběhla z popudu historičky umění Naděždy Melnikové Papouškové jeho první samostatnější výstava. Protože byl považován za naivního umělce, bez větších problémů prožil těžká léta normalizace. Vystavoval také na výstavě Naivního umění v Československu, která proběhla na přelomu let 1963 a 1964 v brněnském Domu umění. Pořadatelé bylo vnímáno naivní jako symbolické a Holub byl pozván víceméně jen proto, že byl považován na autora neznámého a příležitostného.

⁵¹ Muzeum Jindřichův Hradec, fond Vladimír Holub, deníkové záznamy.

⁵² Tamtéž.

Sám Holub však uvádí tři umělce, kteří měli nejen na jeho dílo, ale rovněž na svůj osobní život, zásadní vliv. Constantin Brancusi ho prý přivedl k sochařství: „Do setkání s jeho dílem měl jsem plastiku za mrtvou záležitost.“⁵³ Marcela Duchampa považoval za jednoho z mála původních duchů a jednoho z mála těch, o nichž se dá říci, že dělali historii. Vážil si na něm především toho, že rozšířil umělecké vyjadřovací prostředky. „Objev ready made je událostí, jejíž podnětnost a závažnost si plně nejsme s to ještě domyslet.“⁵⁴ Posledním, koho pak jmenuje, je Max Ernst. Píše: „Vidět v něčem něco jiného. Má výtvarná poetika jednou větou. Paranoia!“⁵⁵

„Počítám s divákem, zapojuji ho do hry. Dílo má být živé toliko na základě dialogu, hotová díla jsou mrtvá“⁵⁶ ...

⁵³ Brockhaus, Ch. (ed.), *Holub LUDENS*. Duisburg 2001, s. 279.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holub, deníkové záznamy.

III. Korespondence jako teoretický problém

Problematika pojetí studia korespondence se v současné době stala velice závažným tématem. Ačkoliv roste zájem o studium takových materiálů, v době moderní společnosti a nových trendů v komunikaci jako takové, se osobní dopis stává postupně jakýmsi zastaralým typem, patřícím do historie. Položme si však otázku, jestli je tomu skutečně tak?

Korespondenci lze pochopit jako specifický druh komunikátu, který působí jinak ve své komunikační situaci a zcela jinak v okamžiku, kdy se stává součástí literárních kontextů. Osobní korespondenci nazýváme dopisy osobní povahy. V dopise se projevuje napětí mezi psaným a mluveným textem, na které se vztahuje i využití spisovného jazyka (včetně všech expresních slov, nespisovných slov, nářečí a dialektů apod.). Zároveň pak zjišťujeme, že v osobním dopise spisovatele lze často přes velkou míru autenticity pozorovat i výrazný prvek stylizace a estetizace, ke kterému se připojuje napětí mezi non-fikcí a tendencí vyprávět a něco společnosti sdělovat. Osobní korespondence spisovatelů proto tvoří zajímavou skutečnost, která vyjadřuje několik vlastností. Slouží jako komunikát, ale zároveň také jako text, který se oproti jiným projevuje i charakterem literárnosti.

Přestože se jako komunikační kanál v osobní korespondenci uplatňuje grafický zápis, dopis si uchovává některé rysy mluveného textu, a proto jej lze leckdy pojímat jako náhradu blízké komunikace, projevující se spontánností, nepřipraveností a bezprostředností. Korespondenční komunikaci potom definujeme jako zvláštní případ psané komunikace. Je možné také tvrdit, že dopis nahrazuje osobní setkání. Problémem je však čtenář, jenž se objevuje jako třetí, nezúčastněný svědek. Vzniká tak napětí, které provází celé studium této tematiky. Jako základní schéma pro naši analýzu může posloužit model komunikace „vysílač – kanál – přijímač“, v okamžiku, kdy tento abstrakt převedeme na psanou korespondenci, zjistíme účastníky celého komunikačního procesu, jimiž je pouze autor a čtenář. Oproti reálné komunikační situaci se tak zde, v psaném sdělení, objevují navíc objekt ztvárněný a konstruovaný. Psaná komunikace má s tou literární dosti společného, v obou případech je autorovi reálný čtenář v daném okamžiku fyzicky nedostupný, v literární komunikaci je navíc empirický autor pro čtenáře naprosto neuchopitelný.

Vlastní styl autorův totiž vyděluje dopis z celého množství literatury, které lze postihnout, a určitě je možné určit i jeho jedinečnost a neopakovatelnost vůči jiným textům. Jak píše Petr Komenda⁵⁷: „*osobní korespondenci spisovatele chápeme jako literární dílo s individuálními stylovými zvláštnostmi. Budeme-li ho však studovat jako historický pramen, upozadíme tím jeho autentičnost a upozadíme jeho stylové kvality a zrovnoprávníme ho společně s prameny neliterárními*“⁵⁸. Což by se samozřejmě stávat nemělo. Komenda k tomu dále doplňuje: „*akceptujeme-li dopis jako historický pramen, nelze výpovědi uvnitř textu chápat jako zcela objektivní tvrzení o charakteru doby nebo literárních děl*.“⁵⁹ Zároveň také dostatečně varuje nad tím, že dopis nikdy nemůže sloužit jako „*bezproblémové vyjádření autentického autorského postoje*.“⁶⁰ Korespondence v obecném tvrzení může přinést literární historii takový druh informací, které jsou zpravidla jinak těžce dostupné. Při zkoumání korespondence bývá text většinou zbaven své estetické funkce a srovnán s ostatním materiálem informativní povahy. Komenda říká: „*abychom mohli pramen adekvátně využít, musíme se pokusit o rekonstrukci či spíše modelaci původní komunikační strategie a situačního kontextu, v němž byl dopis napsán*.“⁶¹

Korespondence se může stát interpretačním klíčem pro zkoumání autorova díla, nelze však tvrdit, že by zjištěná domněnka platila absolutně, autorský záměr může být vždy dvojí povahy, sebereflexní a intuitivní. Už samotný rozsah korespondence může naznačit, zda se bude jednat o formu „literární“ anebo „dokumentární“. V případě korespondence Vladimíra Holuba je však možné uplatnit jak aspekt literární, tak historicko-dokumentární. Kvůli širokému rozsahu korespondence se spoustou osob rozličné povahy lze tvrdit, že jakási komunikační strategie uplatňovaná vůči jednomu adresátu je většinou neslučitelná s komunikačními strategiemi vůči adresátům ostatním. Čili že si spisovatel protirečí. Což se v dané problematice V. Holuba vylučuje, předložené dopisy se ve svém významu většinou shodují, ba naopak přímo doplňují.

Studium korespondence lze také uchopit tak, že se budeme zabývat pouze autentizující tendencí a úsilím o sebevyjádření. Komenda k této záležitosti říká: „*zatímco autentizace implikuje syrovost a věcnost výpovědí, které neberou ohled na*

⁵⁷ Petr Komenda, český versolog, literární teoretik a literární historik, působí na FF Univerzity Palackého v Olomouci.

⁵⁸ Komenda, Petr, *Ediční příprava korespondence*, Olomouc 2008, s. 17.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 20.

⁶¹ Tamtéž, s. 21.

adresáta dopisu, při komunikační strategii pisatel hledá intersubjektívni konsenzus, púdu pro porozumění s adresátem.“⁶² Roman Jakobson jako představitel strukturalismu navíc poznamenává a dodává, že: „*osobní korespondence jako psaný komunikát se aktem zveřejnění dostává do zcela odlišné komunikační situace, než se původně nacházel.*“⁶³ Jednostranná korespondence tak nejvíc podtrhuje svébytný styl pisatele, jenž by jinak zůstal zamlčen. U vzájemné korespondence lze „literárnost“ zachovat jen v případě, že se dopisování účastní výrazná kulturní, a to především literární, osobnost. Nutné je také nezapomínat na to, že vlastní stylizace dopisů se závažně proměňuje vzhledem k tomu, komu je posílána. U Holuba je tomu přesně dodrženo, styl jeho psaní se obměňuje a je možné postřehnout jisté odlišnosti, které se následně mohou vztahovat k empatii vůči jednotlivým osobnostem.

Literárně historický přístup ke korespondenci má velký význam při rekonstrukci autorovy biografie. S velkou pravděpodobností lze zjistit psychologické charaktery jednotlivých postav, nejen tedy pisatele, ale také adresáta. Zároveň je možné poznat informativní charakter týkající se nejen jeho díla, ale rovněž tvořivých myšlenek. Autor se velmi často potýká se svými zpovědními rysy, a proto se zejména v přátelské korespondenci můžeme setkat s prvky sebevyjádření.

⁶² Tamtéž, s. 24.

⁶³ Tamtéž, s. 31.

IV. Korespondence s Jindřichem Chalupeckým

Jindřich Chalupecký (1910-1990) patří bezesporu mezi nejvýznamnější české výtvarné i literární kritiky a teoretiky. Studoval na FF UK, později byl zaměstnán jako učitel a ředitel učňovské školy, velmi se věnoval výtvarnictví a jako člen působil v několika organizacích, např. v Umělecké radě Svazu československých výtvarných umělců. Byl autorem řady souborných výstav soudobých českých malířů a reprezentativních výstav českého umění v cizině a přispěl do řady katalogů. Svými kritikami, studiemi a eseji plnil stránky do několika časopisů (např. Lumír, Čin, Světozor, Listy), publikoval ve sbornících domácích i zahraničních. Velmi se zajímal o umění a nad jeho otázkami se často zamýšlel, vedl ho k tomu i přátelský vztah s několika malíři a literáty, s nimiž se pravidelně scházel či korespondoval, věnoval se úvahám o budoucích perspektivách uměleckého, hlavně pak výtvarného projevu. Tématem se mu stala situace evropských avantgard a jejich útlum, k němuž dospěly po etapě surrealismu. V 60. letech se zaměřoval na tendence moderního umění (pop art, vizualismus, happening aj.). Zvláštní pozornost opakovaně věnoval výtvarníkovi a básníkovi Jiřímu Kolářovi. Postupem času se začíná více zabývat českou literaturou a svůj zájem soustředí na originální a na první pohled nesnadno zařaditelné osobnosti, takto si všímá Richarda Weinerja (kterého několikrát interpretoval ve svých dílech). Rovněž ho ve své tvorbě zaujal Ladislav Klíma i Jakub Deml. A lze také předpokládat, že podobně tomu bylo u Vladimíra Holuba.

Jejich vzájemná korespondence probíhala především od konce šedesátých let, nejvíce intenzivní pak byla v době těžké normalizace, čili v 70. letech 20. století. Obrovský zájem obou dvou směřoval k francouzskému umění a jeho konkrétnímu provedení. Pokud se v prostředí nad Seinou objevila zajímavá persona, byla to určitě osobnost Marcela Duchampa, jemuž oba věnovali nemalou pozornost. Jindřich Chalupecký je autorem několika významných statí a monografií o tomto umělci, Vladimír Holub pak ve svém sběratelském koníčku vlastnil několik důležitých (a leckdy i v originále psaných) článků, ústřížků, interpretací.

Více korespondence se zachovalo ve fondu Jindřicha Chalupeckého, který je uložen v Památníku národního písemnictví, čili se jedná o dopisy, které mu psal a posílal Vladimír Holub ze svého domečku. Nemělo by to však být chápáno jako negace, naopak. Holubovy osobní dopisy svědčí o jeho originalitě a autenticitě

a neuvěřitelnému přehledu kulturního pole, jenž si po celý svůj život uchovával. Dopisy jsou ponechány leckdy v celé své délce, aby vyjádřily nejen zásadní informaci, která ze společného psaní umělců vyplývá, ale aby zdůraznily i příjemnou atmosféru, která z nich vyzařuje a s níž byly většinou psány.

Dopis z konce dubna 1969. První dochované psaní pochází od V. Holuba a svědčí o intenzivním zájmu nad otázkou Marcela Duchampa.

„Vážený pane doktore, na Duchampově výstavě, kterou jsem si se zájmem prohlédl (zajímám se o Duchampa už dobrých 30 let), zaujala mne vystavená publikace SCHWARZ DUCHAMP. Protože se mi však nepodařilo o ní víc zjistit, tj. jelikož nevím, byl-li Schwarz⁶⁴ uveden jako autor či jen jako vydavatel, dovoluji se Vás dotázat, zda (v případě, že je Schwarz autorem) – nejde o Schwarzovu publikaci o Velkém skle⁶⁵? Je-li tomu tak, dovoluji se Vás pak dotázat, byla-li monografie k nahlédnutí? Předpokládám totiž, že vystavené knižní materiály pocházely ze zdejších fondů, případně přímo z Vašeho majetku.“⁶⁶

Dopis ze začátku června 1969, psaný J. Chaluppeckému

„dík za Vaši laskavost. Až mi to časově vyjde, objevím se v Praze, nebude to však nepochybně dřív, než-li na podzim... Na Vaše (tak ochotně) nabídnuté duchampovské materiály se rád podívám – Duchamp mne odedávna zajímal a zajímá! Pochopitelně! V minulých dnech byl jsem v Paříži, přijměte prosím přiloženou kresbičku, kterou jsem tam pro Vás nakreslil, a kterou jsem původně chtěl poslat jako POHLEDNICE, než nezbylo mi už na známku, běžná věc, pravda?? Možná, že Vás kresbička potěší – alespoň, přál bych si to. Nakreslený dům je dům č.5 v rue

⁶⁴ Arturo Schwarz (1924) je italský historik umění, spisovatel, kurátor mezinárodních uměleckých výstav. Nashromáždil rozsáhlou sbírku Dada a surrealistického umění, včetně mnoha děl M. Duchampa, A. Bretona, M. Raye, J. Arpa.

⁶⁵ významné dílo M. Duchampa

⁶⁶ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

Parmentieri, čili Duchampovo pařížské bydliště. Zároveň si dovoluji přiložit měsíčník, v němž je 6 stránek věnováno výstavě, které jsem se spoluúčastnil.“⁶⁷

Dopis z července 1969, psaný J. Chalupckému o radosti z objevování nových věcí a dokládající zajímavou skutečnost, že se V. Holub dlouhá léta přátelil a během svého pobytu ve Francii se i stýkal s Františkem Kupkou, malířem světového formátu.

„Díky za podrobnosti ke genezi Vašeho příspěvku ve Výtvarném umění, který tak skromně nazýváte článkem, ačkoliv jde o monografii v kostce! Přečetl jsem ho se stejným zájmem jako radostí. Je v něm vše podstatné, profil této šedé eminence vystupuje plasticky a přesvědčivě. V této souvislosti dovoluji mi jednu poznámku. V sobotu jsem si zajel do Brna, podívat se na výstavu 50 let dada. Kromě tří ready-mades (Bicyklové kolo, Sušička lahví a Fontána) jsou vystaveny i tři rotory, které jsem znal z reprodukcí. Na výstavě byly v pohybu a zůstal jsem nad nimi stát v údivu. Myslím, že teprve nad nimi – když jsou v akci – plně si uvědomíme Duchampovu iniciativnost, podmanivost jeho nápadů a porozumíme jeho vlivu. Občas mi bývá smutno nad jistou promarněnou příležitostí. Když jsem byl v Paříži poprvé, před 32 léty, stýkal jsem se i s Fr. Kupkou⁶⁸. Tehdy ještě byli jeho sousedy (v Puteaux) Duchampovi. To jsem se však dozvěděl až po válce.“⁶⁹

Dopis ze září 1969, psaný J. Chalupckému a opět se věnuje M. Duchampovi. Zároveň představuje svou novou knížečku 27 HP (27 hepeningů⁷⁰ pro jednoho účastníka)

„posílám jeden materiál o Duchampovi: nepochybně ho už znáte, ale protože je vždy možné sledované materiály přehlédnout ... Zároveň dovoluji si přiložit jednu maličkost – sešítek z letošního léta. HP jsou parodií na hepeningy – už tím, že jsou určeny pro jediného účastníka. Vyjde-li mi to, možná, že bych se objevil koncem příštího měsíce

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ František Kupka (1871-1957), český malíř a grafik světového významu, ilustrátor, věnoval se modernímu abstraktnímu malířství. Snažil se ho přiblížit i k jinému umění (poezii a hudbě).

⁶⁹ LA PNP, fond Jindřicha Chalupckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁷⁰ Heping, Holubův soukromý název pro happening.

v Praze. V tom případě bych se pak ohlásil předem, a bylo-li by to možné, prohlédl bych si Vaše duchampovské poklady.⁷¹

Dopis z prosince 1969, psaný J. Chalupeckému a věnující se osobě a dílu Daniela Spoerriho, švýcarského umělce. Současně zmiňuje lokální podnební prostředí Jindřichova Hradce, důležité však je, že uvádí také jméno akademického malíře Antonína Mála, jehož dopisy chce přepsat a přeposlat k přečtení.

„Jste velice laskav. Mohl-li bych si tedy Spoerriho⁷² vypůjčit, budu velmi rád! Díky tedy – vrátím ho do 3 neděl. O Spoerrim jsem viděl, asi tak před 3, 4 léty krátký film, vysílala ho Vídeň. Jižní Čechy jsou totiž orientovány na Vídeň, což není ani truc, ani staromilství – jih patří geograficky do podunajské pánve. Potvrzují to nejen meteorologická hlášení (pro nás neplatí, co hlásí Praha, ale Vídeň), ale i sám folklor. Když např. se nad cihelnou objeví mraky určitého tvaru, říká se: „to jde záplava od Dunaje“. Ale to jsem odbočil, promiňte. Šot o Spoerrim se odehrával převážně v jeho ateliéru, viděli jsme jednotlivé exponáty, objevovala se tam žena s dlouhými vlasy a S. sám, ale jeho podoba se mi už vytratila z paměti. Možná však že se na ni rozpomenu během čtení. Posílám další malý nález, další stat' o Duchampovi. V minulých dnech jsem dostal další dopis od Mála⁷³ (člen Konfrontace) ze Švédska, kde teď žije. Je to dopis podobný dopisům Knížákovým⁷⁴ (svou bezprostředností), a tak Vám ho příležitostně opíšu a zašlu. Bude to během ledna.“⁷⁵

Následující letopočet není přesně datován, ale pravděpodobně půjde o dopis z roku 1970, v rozmezí měsíců leden - únor. Reaguje na knižní výpůjčku a hodnotí ji velice kladně, V. Holub se cítí být Spoerrim zaujat, ale obdivu M. Duchampa se to nemůže vyrovnat.

⁷¹LA PNP, fond J. Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁷² Daniel Spoerri (1930), švýcarský umělec a spisovatel, původem z Rumunska. Nejvíce je známý pro své „snare-pictures“, což je typ asambláží nebo objektů umění, v němž je zachycena skupina předmětů (např. zbytky jídla, včetně příborů a nádobí), vše je upevněno na stůl a pak následně zobrazeno na zdi.

⁷³ Antonín Málek (1937), akademický malíř, člen někdejšího českého informelu, do roku 1968 žil v Jindřichově Hradci, poté emigroval do Švédska, od roku 1979 žije v Kolýně nad Rýnem. Byl to přítel a blízký navštěvovatel Holubova domečku.

⁷⁴ Milan Knížák, prof. (1940), český výtvarník, hudebník a performer. S pomocí Jindřicha Chalupeckého navázal blízké styky s hnutím Fluxus.

⁷⁵ LA PNP, fond Jindřicha Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

*„Jak jsem slíbil, termín jsem dodržel, Spoerriho vracím v 3. týdnu. A se zvláštním díkem. Měl jste pravdu, je to knížka po mé chuti: nápaditá, poučná a chytrá zároveň. Jsem rád, že díky Vám, díky Vaší laskavosti, jsem se mohl s ní seznámit, jinak by mi asi zůstala nedostupná. Řekl bych, že původnost autorovu nejspíš nejlíp zrcadlí jmenný index – charakteristiky, které k jednotlivým osobám přidává, či co o nich ví. Také musím připomenout, že jsem se v textu dozvěděl o latinském přísloví, které jsem neznal, třebaže jsem chodil do latinských škol. „Neznáš člověka, dokud jsi s ním nesnědl pytel soli.“ Přikládám malou Saghersovu monografii o Raymondou Rousselovi⁷⁶, který je u nás skoro neznámý, a z něhož, pokud vím, nebyla dodnes přeložena do češtiny jedna jediná ukázka. Monografii jsem dostal od Alberta Marenčina. Předpokládám, že ji neznáte, takže Vám třeba udělá radost. Na závěr: měl bych ještě jednu prosbu – smím-li. Mohl byste mi půjčit ještě jednu věc? Rád bych nahlédl do jedné z těchto dvou publikací: do *Obchodníka se solí* či do *Cabannových*⁷⁷ *Setkání s M. D.* Jak vidíte, Duchamp mě pořád zajímá!“⁷⁸*

Dopis z března 1970, psaný J. Chalupeckému a nabízející očima V. Holuba zajímavý pohled na srovnání dvou autorit, Marcela Duchampa a Jamese Joyce. Zároveň dokládá názor, že pro Holuba byly vždy autor a dílo vzájemně natolik propojené, že k pravému pochopení smyslu je důležité mít znalost o obojím.

„Výsledný dojem: jakým okouzlujícím zjevem Duchamp byl! Čím víc ho poznávám, tím víc mi imponuje, v opak třeba k Joyceovi, který, viděn zblízka, ukazoval se jako nepříjemný mrzout, stále naříkající, ustavičně egoistický, atd. atd. Stránky Duchampovy osobnosti, které mi nejvíc „udělaly“ odstup od vlastních věcí, humor, ironie, nepočtené dílo čili na lidský rozměr, nadhled (na vše), pocit, že vše dělal jen levou rukou a tak mimochodem. U mě autor a dílo představují spojitě nádoby, věřím, že obličej může poskytnout nejeden klíč k určité práci.“⁷⁹

⁷⁶ Raymond Roussel (1877-1933), francouzský spisovatel a novelista. Pro své dílo byl obdivován surrealisty a ostatními avantgardními umělci.

⁷⁷ Peirre Cabanne (1921-2007), francouzský novinář a spisovatel a kritik umění, velmi se zajímal o Pabla Picassa a kubismus, mimo jiné vydal knihu rozhovorů s Marcelem Duchampem.

⁷⁸ LA PNP, fond Jindřicha Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁷⁹ Tamtéž.

Dopis z dubna 1970, psaný J. Chalupckému a věnující se M. Duchampovi, především jeho proslulému dílu *Rose Sélavy*, která se díky jeho prostřednictví poprvé dostává Vladimírovi do rukou. Ačkoliv již pár hříček z jejího obsahu znal, nesmírně je tímto materiálem zaujat. Děkuje za podnětné informace o surrealismu a přikládá k tomu jednu svoji o vývoji Surrealistické skupiny po smrti André Bretona.

*„K Duchampovi. Jsem rád, že díky Vám a Vaší laskavosti se mi konečně dostala do rukou proslulá *Rose Sélavy*, sbírka jeho slovních hříček a nápadů. Nic nevadí, že se ukázalo, že jsem převážnou část jejího obsahu nevěda vlastně už znal – z řady citátů! Čím jsem byl ohromen: jejím nepatrným rozsahem. Knížka po mé chuti. Dadanápady, rozmar, hravost dělají z této publikace pochoutku. Mám rád knížky, které se mohou číst tam, kde je právě otevřete, na přeskáčku atd. Se zájmem jsem si přečetl Váš příspěvek o surrealismu, podnětná studie, podnětný souhrn. Dovolte, abych při této příležitosti Vám sdělil, co mi řekl loni Claude Courtot⁸⁰, sám surrealista: skupina se rozpadla. Následek latentní krize vyvolané Bretonovou smrtí. Ze skupiny se stala kavárenská záležitost. Budeme existovat dál, ale už ne jako ortodoxní skupina, budeme vydávat i časopis, ale ne už pod hlavičkou surrealismu. Skupina bude představovat volný svazek, skupinu lidí stejných názorů a stejného cítění.“⁸¹*

Dopis z 9. 5. 1970, poprvé se objevuje psaní od J. Chalupckého posílané V. Holubovi. Hovoří o surrealismu v kontextu avantgardního umění a nasvědčuje tomu, že oba dva byli plně okouzleni tímto směrem a lidmi, kteří se mu naplno věnovali.

„Milý pane Holube, myslel jsem, že se na mne pro ten článek o surrealismu budete všichni zlobit – tím jsem raději, když teď čtu, že jste si jej se zájmem přečetl. Víte, surrealismus byla pro mne velká událost – tehdy: když byl ještě mladý a nový a nevědělo se, co s ním; a když mně tehdy bylo něco málo přes dvacet. Se surrealismem jsem začínal. Ale když dnes se nosí okolo jako Jediná Pravá Avantgarda, připadá mi to stejným akademem, jako jím byl za oněch mladých let kubismus.“⁸²

Dopis z května 1970, psaný J. Chalupckému a prosící o vzpomínku na Marcela Duchampa, jež by byla působivým dokladem jejich vzácného setkání.

⁸⁰ Claude Courtot (1939), významný člen francouzské surrealistické skupiny až do roku 1969, než se vlivem událostí rozpadla.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

„Milý pane doktore, tentokrát jsem to stihl. Vracím VČAS Duchampa – včas a s díky! A posílám další maličkosti – snad je nebudete znát. Napadlo mne, že byste měl vypsát svou návštěvu u Duchampa a vylíčit své setkání s ním. Přimlouvám se o článek či vzpomínku na pohovor s tímto fascinujícím mužem. Jinak jsem pořád mrzutý, protože jaro se letos ne a ne dostavit. Tato mrzutost je na místě – jsem totiž holub africký, a od října do dubna (a letos až do května) cítím se doma ve vyhnanství...“⁸³

Dopis z července 1970, posílaný J. Chalupeckému. V. Holub se zmiňuje o principu vizitek a lístečků, jejichž výrobě se věnuje a jako hotové je posílá svým přátelům pro potěšení. Mají veliký úspěch, jsou originální a hravé, především jeho vizitky PF se těší obrovského zájmu a každoročně jsou svými příjemci očekávány.

„posílám 3 malé drobnůstky, které tě. začínají přicházet do kurzu – počínají si je posílat lidé stejně či podobně smýšlející a cítící – věk nerozhoduje. Mně posílá kartičky a věci tohoto druhu např. J. Valoch nebo K. H. Kocman. Sleduji tuto aktivitu se zájmem – a se sympatií. A rád se jí sám zúčastňuji, i když jen neuměle. Je mi sympatická tím, že je to něco nového, a že se to blíží KE KOŘENŮM – je vyloučena publicita atd., dělá se to pro radost ze hry a pro potěšení a pobavení přátel, čili, má to něco z toho ideálu, proklamovaného ke konci života Duchampem – je to rovněž svého druhu produkt PODZEMÍ...“⁸⁴

Dopis z 30. srpna 1970, psaný J. Chalupeckému. Holub posílá na ukázkou dvě své věci, které v poslední době vytvořil. Dále zmiňuje R. Roussela a zamýšlí se nad tím, proč takový významný autor nemá místo i u něj v archivu (konkrétněji ho mrzí, že o něm není ani nic napsaného a vydaného).

„Vracím – s díky – zápůjčku, a přikládám 2 maličkosti (Planetu a Plexus). V každé z nich jistě naleznete leccos, co Vás bude zajímat, i když jen jako kuriozita. R. Roussel zůstává pro mne napořád problémem, totiž v tomto: jak se mohlo stát, že dodneška nemáme u nás, tj. v češtině, jednu jedinou ukázkou z jeho prací, byť si Breton a jiní byli jeho obdivovateli. Abych byl přesný: sleduji literaturu dost podrobně, leč s žádnou ukázkou jsem se dodnes neseťkal, což ovšem nevylučuje možnost, že mi mohlo případně

⁸³ LA PNP, fond Jindřicha Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁸⁴ Tamtéž.

*něco uniknout. Tuto možnost nevylučuji. Víte vy sám o nějaké případné ukázce, prosím?*⁸⁵

Dopis z 2. 11. 1970, posílaný V. Holubovi. Jindřich Chaloupecký se zmiňuje o své aktuální pracovní vytíženosti, informuje o pražských přátelích a novinkách v hlavním městě. Na samotný závěr pak kritizuje Holubovy návrhy gobelínů a přesvědčuje ho k tomu, ať raději dělá své výborné práce s využitím minimálních prostředků, protože ty jsou proto dokonalé.

*„Milý pane Holube, dnes od samého rána vyřizují korespondenci, která se mi nashromáždila, co jsem dělal monografii Františka Janouška. Teď je po 8 večer, mám za sebou asi 12 let psaní v několika jazycích a Vaše dopisy nacházím až ke konci, protože už vůbec nevím, o čem, kdy a jak jsem psal. Ale první, o čem musím asi psát, je nešťastná smrt Vladimíra Burdy, jehož práce Vám asi byly blízké. Smrt nešťastná a ubohá, opilý se vrátil domů a nejspíše omylem si pustil plyn. Málem přitom otrávil i svého společníka toho večera: byl jím bohužel pan Hons, ten, co je novopečeným šéfem literárního vysílání rozhlasu. Při pití si Burda nevybíral. Zítřka mu tedy jdeme na funus... Nerozumím Vaším gobelínům, zdá se mi to materiál příliš hnusný a hutný pro Vás, který má a může pracovat vždy jen náznaky, nápověďmi – jak je to u Vašich objektů a lístečků. Takové lístečky byste možná mohl dělat nejen česky a posílat po světě – jako lahvovou poštu. Neurazí Vás, že vám vrátím vaše fotografie? Je jich škoda, aby u mne bez užitku ležely. Nechám si z toho jen čtyři.“*⁸⁶

Dopis z 14. 11. 1970, posílaný V. Holubovi, o nové monografii Artura Schwarze o M. Duchampovi, jež je vydána uplynulého roku. Zdánlivě je patrná rivalita mezi oběma spisovateli, kteří se soustředí na jedno téma.

„Aby bylo špatných zpráv více, taky Kolář onemocněl: po propité noci záchvat mrtvičky. Chodí (špatně), mluví (špatně) a má být snad brzy v pořádku. Ale co bude pak? Hrozba tu už je. Burda, opilý, se nadýchal plynu (chtě, nechtě?), Kafka – rakovina mozku, Šimek – rakovina. Zatím dost, ale dokázal bych předpovídat další. Pije se, příliš. Jo, Alda. Mluvil jsem s ním mnohokrát letos v červenci na Dobříši, Chodil tam okolo se svou paní, podivně strnulou, pak jsme se dozvěděli, že si ji tam přivezl z blázince,

⁸⁵ LA PNP, fond Jindřicha Chaloupeckého, složka Korespondence s Vladimírem Holub.

⁸⁶ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

skočila mu z okna a pobila se. Schwarzův⁸⁷ nový Duchamp je velký jako kus nábytku a stejně drahý. Chudák Schwarz na pár měsíců se mnou přerušil korespondenci, aby se zapomělo, že mi to nepřál. Já samozřejmě dělám jako nic a budu dělat jako nic. Tedy – knihu jsem neviděl a výhledem k její ceně stěží kdy kde u nás uvidím.“⁸⁸

Dopis z listopadu 1970, psaný J. Chaluppeckému a reagující na obdržené smutné informace, mezi které patří smrt Vladimíra Burdy, která doplňuje nešťastné skony poslední doby. Tento dopis slouží jako doklad toho, že Vladimír Holub byl nejen informován o díle, ale rovněž jej zajímal i autor coby člověk.

„Zprávou o smrti Vl. Burdy⁸⁹ jsem překvapen... kolikátá je to již smrt v poslední době? Zemřel p. Golyscheff, zemřel dr. Vladimír Kafka, překladatel Guntera Grasse (náhle koncem října, ve věku 39 let, také překvapení, mluvil jsem s ním naposledy začátkem srpna tady v Hradci, projížděl H. a zaběhl za mnou do muzea), v minulých dnech zemřel Jan Alda⁹⁰ (a s ním jsem se znal právě 30 let), a teď přichází zpráva od vás s B. Málem, aby se člověk bál otvírat poštu, dívat se do novin...“⁹¹

Zároveň reaguje na nový materiál literatury, který Holub ke svému potěšení obdržel a může ho zařadit do svého archivu přečteného a vlastněného. Děkuje za pozvání na výstavu, která se bohužel nakonec neuskuteční, ale jak Holub píše, i v tomto případě je pozvání velikou vzácností.

„Dále, dík za zásilku (za Batailla a Artauda). Obojí potěšilo, Artaud⁹² proto, že je už asi pět let slibován (Orbisem) a pokaždé pak zas přesunován na příští rok, a teď myslím už ho vůbec vypustili z plánu, takže nemusím už na něj čekat. Batailla⁹³ proto, že jen vím, že existuje, ale tady nejsem přesný. Měl jsem nedávno v rukách překlad jeho Příběhu oka, ale to byla pornografie... takže teď si alespoň mohu poopravit své mínění o něm... A dík do třetice – za Vaše laskavé pozvání hostovat na III. Konfrontaci⁹⁴. Něco bych

⁸⁷ Arturo Schwarz, autor souborného díla o M. Duchampovi, které vyšlo pod názvem The Complete works of Marcel Duchamp (NY, 1969, 630 s.).

⁸⁸ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

⁸⁹ Vladimír Burda (1934-1970), český překladatel, publicista, kritik a básník. Věnoval se experimentální poezii s prvky vizualizace, byl ovlivněn hnutím Fluxus.

⁹⁰ Jan Alda (1901-1970), vlastním jménem Alexandr Hořejší, český básník a autor knih pro děti, bratr básníka Jindřicha Hořejšího.

⁹¹ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁹² Antonin Artaud (1896-1948), francouzský básník a divadelník, představitel fr. meziválečné avantgardy.

⁹³ Georges Bataille (1897-1962), francouzský myslitel, esejista a spisovatel, výrazně ovlivnil směr novodobé filozofie.

⁹⁴ Tzv. Konfrontace byly neveřejné výstavy, jichž se účastnili umělci známí více i méně.

*doma měl, prosím tedy o zprávu, kolik věcí byste potřeboval. 2, 3 či 4? Prosím sdělte a já bych pak to nějak do Prahy dopravil, do Nové síně, Voršilská, pravda?*⁹⁵

Dopis z prosince 1970, psaný J. Chalupeckému, informuje o úmrtí důležité osobnosti. Zajímavostí je, že z těchto řádků vyplývá, že se Jef Golyscheff přátelil s Vladimírem Holubem a kdysi ho i navštívil u něj v domečku. Jiné známky o tomto velkolepém setkání nejsou, ale pravděpodobnost, že se tito dva muži evropského formátu a myšlení setkali, se nabízí skutečné veliká.

„dovoluji si Vám oznámit, že koncem minulého měsíce zemřel (v Paříži), kdež je i pochován, Jef Golyscheff⁹⁶. Bylo mu 73 let. Po jeho odchodu zůstává na živu z dadaistů berlínského okruhu jen Raoul Hausmann. Pan G. byl šarmantní pán, vyhlížející mnohem mlaději než byl jeho skutečný věk, a byl to člověk, který byl vlastně stále na útěku. V Paříži žil ve starém domě ze 14. století a jeho paní byla Němka, pan G. vystavoval i u nás v ČSR (se skupinou Phases) a dokonce, co se skoro neví, měl rád jabloneckou bižuterii a při té příležitosti byl u nás soukromě. Jak rád na to vzpomínám! To bylo v roce 1967.“⁹⁷

Dopis z 6. 1. 1971, psaný J. Chalupeckému, v němž V. Holub děkuje za další zasláný materiál k prostudování a velkou část věnuje popisování vztahu s další osobou neskutečného významu, a to s André Bretonem.

„Milý pane doktore, čas od času se mi stává tohleto: odešlu někomu dopis, zásilku, pozvánku apod., a když večer přijdu domů, naleznu doma poštu právě od toho, komu jsem ráno poštu odesílal. Tato situace je dost častá a stává se mi s určitými lidmi pravidelně, s jinými sporadicky. Teď to začalo i s Vámi... Moc mě to potěšilo, protože mám za to, že je to důkaz o zapojení na stejné vlně... Alors: 1. Ke Konfrontaci – Myslím, že se není třeba omlouvat. Když je člověk pozván, nedojde-li však nakonec k realizaci, nijak se nermoutím. Jste velmi laskav, že jste si na mne vzpomněl, a velmi si toho vážím. Jsem jakoby k realizaci došlo. 2. K Bretonovi – Správný postřeh. U nás se zafixoval Breton 30. let. Jenomže léta plynula, měnil se svět (válka) a měnil se i on, třebaže svým vzhledem zůstával stále tímž autoritativním jedincem, jak jsme viděli podle fotografií, které se nám sporadicky dostávaly do rukou. Změny však probíhaly,

⁹⁵ LA PNP, fond Jindřicha Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁹⁶ Jefim Golyscheff (1897-1970), původem ukrajinský umělec, jenž však většinu svého života tvořil v Evropě. Ovlivněn dadaismem.

⁹⁷ LA PNP, fond Vladimír Holub, nezpracováno.

a já jsem si je uvědomil až při Marenčinově líčení Bretonova pohřbu – a ze slov domovnice, jak je M. uvádí, když v hodinách, kdy B. právě umíral, „přišel B. navštívit Breton? Ajo, to je ten starej pán...“ 3. K Bretonovým publikacím – měl jsem celkem 7 titulů, z nichž k dnešku mám už jen pouhé čtyři. Kdyby Vás něco zajímalo, je to Vám k dispozici. 4. O případu Effenberger vím, podrobnosti však neznám. Dostal jsem totiž vyrozumění z Paříže, které bylo posláno cca 10 adresátům u nás, o E. vyobcování. Opus se mi však do ruky nedostal, ale není vyloučeno, že se tak časem stane, protože Ladislav Novák mi kdysi jedno číslo půjčil. 5. Tč. Právě žiji v defenzívě, jako každou zimu. Já ji totiž strašně nemám rád. Znovu a znovu si říkám, proč jen se praotec Čech zastavil tady, proč nemaštroval ještě o pár těch poledníků dál – nebo jižněji! 6. Ovšem ani v těchto podmínkách nezahálím – dělám koláže, nebo si k nim alespoň připravuji materiály, tj. probírám se starými časopisy a rozstříhávám je, zachraňuji věci tohoto druhu. 7. A kromě koláží pracuji na malých objektech, pokud je možno dělat je u kamen – uvědomil jsem si, že naše doba je dobou objektů.“⁹⁸

Dopis z 12. 1. 1971, psaný J. Chaluppeckému. Holub píše o své lásce k vizitkám a minimalistickému umění, nabízí vtipné slovní hříčky, jimiž si vyzdobil svůj domeček. Nabízí zajímavý pohled dovnitř jeho každodenního života, seznamuje s tím, jakými věcmi se obklopoval a jaký druh humoru jej bavil.

„A na závěr oznamuji, že poslední věc, kterou jsem udělal, je nevystavitelná, použil jsem totiž vyřazené cedulky (vyřazené při skartaci) a rozvěsil je po celém domě. Na byt paní domácí jsem zavěsil cedulku ŘEDITELNA, na svůj pokoj SKLADIŠTĚ, na dveře od WC VÝSTAVNÍ SÍŇ – KAŽDÉ PONDĚLÍ ZAVŘENO, etc., a do chodby jsem pověsil ceduličku zvlášť udělanou jejímž prostřednictvím jsem se vyrovnal se zimou, na kterou jsem alergický: je na ní napsáno: ZIMA JE VŮL.“ Podobně je na tom „náš lživot“⁹⁹

Dopis z dubna 1971, psaný J. Chaluppeckému. V dopise je zmíněna další autorita českého prostředí, a to tentokrát osoba Jiřího Koláře, experimentálního výtvarníka a básníka. Ten spolu s J. Chaluppeckým udržoval přátelské vztahy, a proto je přívětivé, že veškerá nová informace se tak dostala i do Jindřichova Hradce.

„zprávu o zlepšení Kolářova zdravotního stavu jsem uvítal. Kolář mě zajímá – je SVŮJ. A čím mi imponuje: technickou dokonalostí. Jak se mu daří slepování, je úžasné... Ať se

⁹⁸ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

⁹⁹Tamtéž.

tedy vykřeše co nejdříve! Kdybych se dostal přece jen někdy do Prahy, v níž jsem už nebyl kolik let, já se totiž cesty do Prahy bráním, a mám-li jet, snažím se záležitost odkorespondovat nebo vytelefonovat, nechci totiž přijít o iluzi někdejší Prahy, o Prahu, kterou mám v očích, o Prahu ještě nerozkopanou, o Prahu bez objížďek atd. Co se týče těch zpráv nepěkných, je jich dost, ale rozhodující je pointa, která vše uvádí na správnou a skutečnou míru.“¹⁰⁰

Dopis z května 1971, psaný J. Chaluppeckému o své práci, jíž se teď věnuje. Holub nachází, že jeho pracovní prostředí je plné všemožného papíru a výstřížků z novin, časopisů a podobně, a je tedy nutné s tím nějak naložit.

„Jsem rád, že na Opus nespěcháte: jak se ukázalo, do termínu, který jsem si dal, nestačil bych svazek vyexcerpovat. Pustil jsem se totiž do práce, do níž bych se byl nikdy nepustil, kdybych tušil, jak totálně mě zaneprázdní. Dal jsem se totiž do úklidu ateliéru a už jsem úplně na dně. Představte si, že jsem zatím odvezl do sběru již 83 kg papíru! Pravdu měl a má Ladislav Novák, když říká: člověk je živočich, mající tendenci obalovat se papírem. Každému teď tento výrok říkám, upozorňuju na jeho správnost.“¹⁰¹

Dopis z konce října 1971, psaný J. Chaluppeckému o další autoritě českého prostředí, tentokrát se jedná o Richarda Weinerja, básníka, prozaika a publicisty, jenž rovněž spadl mezi přátele J. Chaluppeckého, Ten o něm napsal několik prací a některé posílal i Holubovi k přečtení.

„Rukopis Vaší studie o R. Weinerovi jsem zkonsumoval se zájmem – je to práce svým způsobem objevná, tím totiž, že upozorňuje na W. návaznost na skupinu Velká hra. A na jeho vztahy k surrealismu. A jistě Vás bude zajímat i tohleto: jako student jsem kamarádil s Ajíkem a Jenkou, syny našeho vyslance v Bruselu, dr. Slavíka. Díky tomu jsem občas chodíval i do jejich residence a u nich jsem jednou, když mi Ajík ukazoval nové přírůstky do rodinné sbírky autografů, uviděl i několik dopisů R.W. Byly psány fialovým inkoustem tím jeho trochu těžkopádným písmem, a jeden z těch dopisů se celý (tj. všechny 4 stránky) zabýval Tristanem Tzarou a jeho sbírkou Přibližný člověk... Jestlipak se o tom něco ví? Protože právě v těchto hodinách se dožívá Picasso svých

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

devadesátin, posílám malou knížečku, kterou možná neznáte a která je trochu nekonvenční.“¹⁰²

Dopis z 14. 12. 1971, posílaný V. Holubovi a vracející se k otázce Marcela Duchampa.

„Milý pane Holube, mám k Vám prosbu – potřeboval bych znovu ono číslo *Comprese* (jmenuje se to tak?), které jste mi kdysi půjčil a kde je poligraph Duchampova „Je li dáno...“. Budu totiž (neuvěřitelné) mít přednášku na Bratislavské vysoké škole umění (jo Slováci!) a rád bych si dal z té reprodukce udělat diapozitiv. Ale zatím to nijak nespěchá. Samozřejmě bych rád našel dopis po dopisech, které kdysi bývali u vyslance Slavíka... ale kde jsou nyní? Pro mě jsou to skvosty docela neznámé. Ale dokázal jsem nalézt i Weinerovy dopisy Daumalovi¹⁰³. Jsou uloženy v tresoru v Milánu a dostanu polokopie, díky Daumalovu bratru, kterého jsem našel až v ... Neliopoli, kterážto město tak krásného jména je v Egyptě. K tomu, co citujete z dopisu Vašeho přítele Krejčího: W. nekonvertoval ke katolicismu a leží na židovském hřbitově plným právem. Bergera – Picassa jsem přečetl bez radosti a vrátím Vám jej i knížečku o Kleeovi.“¹⁰⁴

Dopis z prosince 1971, psaný J. Chaluppeckému a pojednávající o aktuálním životním rozpoložení a o nové knížečce, která byla napsána a teprve po přátelích předávána. Je vidět, že byla mezi ostatními vzácně očekávána.

„Milý pane doktore, není to tak dlouho, co v tyto dny se život zpomaloval, otáčel se na nejmenší obrátky, a v týdnu mezi Vánoce a Silvestrem otáčel se doslova krok za krokem: zažívalo se, bilancovalo atd. Dnes však tempo nejen že neumiňuje, naopak ještě se zvyšuje do jakési posedlosti. Nejdříve – Vánoční pozdrav, dále díky za Vaše vlídné řádky a co se týče *Dvou průhledných*¹⁰⁵, dostanete je zanedlouho. Myslím po Třech králích, od p. Marenčina. Už je měl Ladislav Novák a měl Vám je poslat, ale zapomněl na to, nyní je má Juraj Mojžíš, a od něho, na svátky si je vyzvedne pan Marenčin, který Vám je pak zašle.“¹⁰⁶

Dopis z 9. 6. 1972, posílaný V. Holubovi a informující o aktuální činnosti, vedle M. Duchampa zmiňuje i jiná jména autorská, jako je např. Milan Knížák a Octavio Paz.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ René Daumal (1908-1944), francouzský spisovatel a básník, ovlivněn surrealismem

¹⁰⁴ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹⁰⁵ Nové dílko V. Holuba ku příležitosti vánočního času.

¹⁰⁶ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

Je patrný obrovský záběr zájmu, jenž provázal oba dva korespondenty a dalece přesahoval území české.

„Milý pane Holube, váš dopis je z dubna a já odpovídám v červnu. Měl jsem však opravdu mnoho práce – napsal jsem dlouhou studii o Milanu Knížákovi¹⁰⁷, byl v Moskvě (na soukromé návštěvě) a prošel mnoho ateliérů nevystavujících umělců, mezi nimiž je několik vskutku vynikajících. Posílám Vám balíček, ve kterém vracím Paze¹⁰⁸ (ach ano!). Taky jsem napsal docela kacírskou studii o Duchampovi, kterou se pokouším vytisknout v Paříži. Přidávám pár prospektů, jaké rád čtáte (po použití zahodit) a jeden svazek časopisu Change, který Vás bude zajímat (po použití nezahazovat).“¹⁰⁹

Dopis z listopadu 1972, psaný J. Chalupeckému vyjadřující pochvalu nad prací o M. Duchampovi. A rovněž velké poděkování za zasláné materiály plné zajímavých jmen.

„Studie o Duchampovi je znamenitá – podařilo se Vám udělat D. profil ve zkratce, která, právě svým zhuštěním je o to výmluvnější. Teprve nad Vaší studií si člověk uvědomuje, v čem vlastně tkví, lépe: z čeho vyplývá D. přitažlivost: totiž z toho, že si dělal své věci pro sebe, že stále a především něco řešil. A jiná věc, kterou neméně fascinuje, je, že nezáleží na počtu děl – což rovněž si člověk ujasnil teprve nad Vašimi řádky.“¹¹⁰

„Díky za vlídný list a obohacující příděl, který potěšil! Vše došlo v pořádku. A díky i za katalogy, že si je mohu ponechat stejně jako Prostorovou báseň (to přijde do kapsičky Fluxus). Do oklepů Vašich prací se pustím hned příští týden. I Koláře bych si rád opsal, abych ho měl pro sebe, doufám, že i tentokrát smím! Rovněž se těším na text o Ladislavu Novákovi, i když ten uvidím i v překladu – mám slíben Schwarzův katalog. Posílám něco maličkostí a oznamuji vlastnictví těchto dvou publikací pro případ, že je neznáte. Získal jsem 1. číslo nového periodika Art-Press (s čl. u Duchampovi) a duchampovskou publikaci Roberta Lebela¹¹¹ (je to překlad Lebelovy knihy Sur M. Duchamp).“¹¹²

¹⁰⁷ Milan Knížák (1940), český výtvarník, hudebník a performer.

¹⁰⁸ Octavio Paz (1914-1998), mexický básník a esejista, nositel Nobelovy ceny za literaturu roku 1990.

¹⁰⁹ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹¹⁰ LA PNP, fond Jindřicha Chalupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

¹¹¹ Robert Lebel (1901-1986), francouzský kritik umění, básník a esejista, napsal první zásadní esej o M. Duchampovi a věnoval se surrealismu.

¹¹² Tamtéž.

Dopis z Božího hodů velikonočního 1973, posílaný V. Holubovi o aktuální pracovní vytíženosti. Podává zajímavý přehled o tom, čemu se J. Chaloupecký v současnosti věnuje a že v předmětu jeho zájmu stále stojí působivá jména Jiřího Koláře a Ladislava Nováka

„Milý pane Holube, někdy má odpověď dá na sebe čekat, omluvte mne! Byl jsem od ledna bez přestání v práci – katalog výstavy českého umění v Miláně (která se nakonec odkládá, a já psal v kruté krátkých termínech), a hned na to monografickou studii o Ladislavu Novákovi, včera jsem odeslal její první znění do Třebíče, a teď vyřizují korespondenci. Měl bych Vám ještě poděkovat za novoročenku, ale v dnešním jarním počasí se už vsutku hanbím. Posílám Vám tedy alespoň toho Koláře, Novák (podstatně stručnější) bude následovat, jakmile bude definitivní text. Zároveň Vám vracím knížky, prosím Vás, je to všechno? Ta Spatial Poem¹¹³ jste si měl nechat, posílám tedy zpátky. Nabyl jsem ještě i nadbytečné kopie „Prahy osudu“ z Osudu jedné generace, tak ji přidávám.“¹¹⁴

Dopis z listopadu 1973, psaný J. Chaloupeckému. Holub zmiňuje těžkou dobu sedmdesátých let, kvůli níž se mu nedostává tolika informací, za které by byl vděčen. Prosí proto alespoň o zajímavost, se kterou by se mohl setkat, a udává, že v krajní situaci postačí alespoň název autora a jméno publikace.

„Novinek je pramálo: Málek se oženil (svatbu měl v Dánsku) a jeho matce nebylo dáno povolení k výjezdu, Adolf (=Kroupa) si stěžuje, že mu nedošly knížky z Francie, které mu byly poslány, řada přátel si stěžuje na existenční nesnáze, nic tedy potěšitelného... Smím-li se na to zeptat, pak by mě zajímalo, co jste poslední dobou, vlastně především tam v Skryjích četl zajímavého? Ptám se proto, že informační okruh řídne – a za dané situace postačí (alespoň mně) ví-li člověk alespoň jméno publikace (a autora ovšem), kterou by měl znát, která by mu udělala radost... Co se týče prázdninové četby (Klostermann), myslím, že Vám rozumím. Člověk potřebuje čas od času vzít si něco „jiného“, něco, od čehož „nic nečeká“, něco, co si vezme „jen tak“, protože tím způsobem se může jaksí občerstvit. Je to asi podobný počin, jako když někdy člověk zajde „na slepo“ do kina...“¹¹⁵

¹¹³ Shiomi Mieko, 1965 – série 9 událostí nazývána jako Spatial Poem

¹¹⁴ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹¹⁵ LA PNP, fond Jindřicha Chaloupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

Dopis z 19. 12. 1973, posílaný V. Holubovi. Jedná se o přátelský dopis doplněný na závěr prosbou o zhlédnutí a přečtení pár řádků. Dokazuje, že Holub měl význam člověka, jehož názoru si ostatní neskutečně vážili. Často mu posílali své texty k přečtení (často i před jejich samotným vydáním) a očekávali, jestli se budou líbit či naopak. Kritika byla samozřejmě kolikrát také vítána a naopak z jeho úst vyznívala více než pravdivě.

„Milý pane Holube, díky za dopis, za vrácené rukopisy a vůbec. Řekl mi Ladislav Novák, že máte velké starosti s výpočtem své pense. Já беру skoro 1400 a pokládám to za něco jako manu nebeskou. Kéž Vám to dopadne taky trochu dobře. Dopsal jsem právě práci, která se která se ukázala opravdu obtížnou a která má vyjít v nějakém učeném sborníku v Mnichově – jmenuje se Weiner a český expresionismus. Ted' pošlu zase jeden průklep obvyklou oběžnou cestou a jsem velmi zvědav, co mu řeknete, až si jej přečtete. Možná Vám půjde trochu proti srsti. Ale i toho třeba, občas.“¹¹⁶

Dopis z ledna 1974, psaný J. Chaluppeckému o současné absenci nových materiálů a o svém zdravotním stavu.

„na Vaši práci o R. Weinerovi se moc těším. Až mi zase něco přibude – katalogy a prospekty – pošlu další všehochuť. Přísun však není valný. Letos např. nepřišlo nic od známých z Francie (ani od Petra Krále nic). Možná, že čekají, až se ohlásím já. Já jsem totiž vzhledem k nemocnici¹¹⁷ ještě žádná PF neposlal.“¹¹⁸

Dopis z února 1974, psaný J. Chaluppeckému o své aktuální činnosti a rozpoložení.

„ted' tedy těch 5 neděl doháním, je to rovněž dost korespondence, pak příprava 2 výstav (na obou spoluúčast) a obě v květnu (dám vědět). A pokusy s dřevem (s odřezky) – to je i důvod krátkosti dnešního listu... Díky tedy za katalogy, jakož i za tip na Hrabala! Příště pošlu zajímavý duchampovský příspěvek, který mi právě došel.“¹¹⁹

Dopis z března 1974, psaný J. Chaluppeckému. Informuje o nové publikaci M. Duchampa, jež vyšla a těší se velkého zájmu. Současně líčí svůj zážitek s Mikulášem Medkem a vyjadřuje mu tím vzpomínku.

¹¹⁶ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹¹⁷ Náhlá operace s břišní kýlou

¹¹⁸ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

¹¹⁹ Tamtéž.

„A oznamuji, že právě teď někdy vychází v Paříži další publikace o Duchampovi, totiž: J. Suquet: Miroir de la Mariée, což možná však už také sám víte. Pokusím se ji sehnat! Díky za zprávu o Medkovi¹²⁰. I jeho znám – chodíval jsem k němu sporadicky s Tondou (Málkem) a vzpomínám si, že jsem byl jednou šokován, když jsme šli za M. M. a ten nebyl doma, ač bylo ráno teprve 9 hodin. Pak jsme ho našli v takové malé hospůdce naproti Národnímu divadlu a M. M. už tak ráno seděl na půllitry. Ten plurál není překlep, měl jich před sebou víc...“¹²¹

Dopis z 18. 3. 1974, posílaný V. Holubovi s velkou prosbou o zapůjčení materiálů. Na tomto listu je důležité to, že přátelé Holuba několikrát prosili o publikace, které nebyly jinde k sehnání a leckdy byly k nalezení pouze v knihovně a archivu v podzámčí. Na okraji veřejného zájmu tak stála osoba s neuvěřitelným množstvím literatury a jiných textů, které neustále proudily tam, kam zrovna bylo potřeba.

„Milý pane Holube, prosbička, prosba: byl jsem uvržen do psaní nového eseje o Duchampovi (uvržen: ten starý vyjde konečně! Po francouzsku v Duchampovském čísle Opusu, ale zatím se zase chystá Duchampovské číslo Studio a paní Teeny byla very pleased, když slyšela, že tam mám taky přispět, nu, to se tedy snažím, byť psát dvakrát na stejný námět není úplně snadné). Tedy uvržen, potřeboval bych nahlédnout do Deux transparents, Octavia Paze, jež máte a jež jste mi už jednou půjčil, protože jsem to taky kombinoval s Levi Straussem, jako Paz, jenže jsem na Levi Strausse dost a dost nevrly... Mohl byste tedy být tak velice laskav a poslat mi to... a dokonce co možná brzo? Jsem dlužen nejen Vám, ale nýbrž vůbec všem za text toho svého Weinerja + český expresionismus. Nemám pořád žádnou úplnou kopii. Potřeboval bych nějakého entusiastu nebo entusiastku, který/á by z pouhého entusiasmu, nicméně pořádně, zapisovala mé texty pro potřebu mých českých přátel. Leč, stýká se pouze s výtvarníky, a výtvarníci neznajíce ani český pravopis... doufám, že oceníte tento přechodníkový anakolut!“¹²²

Dopis ze 7. 1. 1975, posílaný V. Holubovi a hovořící o tom, jak vášnivým šachistou byl M. Duchamp.

¹²⁰ Mikuláš Medek (1926-1974), český malíř, původně ovlivněn surrealismem, později mystikou.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

„Milý pane Holube, odpovídám Vám tentokrát obratem. Objevil jste onen článek Opočenského¹²³ – což je, jak vím, jediná úvaha na světě o Duchampovu Šachistovi. Bohužel číslo vyšlo před Vánocemi a už není k sehnání. Mohl byste být tak nesmírně hodný a poslat mi jej? Stojí-li článek za to, dal bych udělat xeroxovou kopii. A pravděpodobně – se svolením autorovým – umístil bych ji někde v cizině. Včera jsem dostal zprávu, že onoho mého padesáti-stránkového Duchampa otiskne celé Studio v prvním čísle. Čili nepracoval jsem zbytečně (a práce mi to dalo!). Český text pořád ještě neexistuje. Nadto chtějí to znova vydat v jakémsi sborníku – bohužel, nejsem už s textem spokojen a pro ten případ bych musel jej zčásti přepracovat. Člověk není nikdy s ničím hotov...“¹²⁴

Dopis z 30. 12. 1975, posílaný V. Holubovi s obavou, zda je vše v pořádku, protože tolik očekávaná korespondence má zdržení. Zároveň informuje o napsaných nových studiích o významných literárních kusech.

„Milý pane Holube, naše korespondence se nějak přetrhla, až jsem měl strach, že se něco přihodilo. Ale Ladislav Novák mě ujišťuje, že je vše v pořádku, tak alespoň píšu k novému roku. Duchamp, kterého jsem Vám slíbil, je v posledním stadiu výroby a jakmile bude hotov, pošlu Vám k přečtení jeden exemplář. Dodělal jsem ještě jiné resty, o Fluxu¹²⁵, o Boudníkovi¹²⁶, o Jakovlevovi¹²⁷

Pro mne je Duchamp jedním z témat centrálních. A měl jsem to štěstí, že jsem ho poznal osobně a že jsem viděl vše, co bylo kdy z jeho díla v Evropě k vidění. Na svou výstavu v Rommu mne sám pozval.“¹²⁸

Dopis z 6. 6. 1976, posílaný J. Chaluppeckému. Holub popisuje svůj vztah k M. Duchampovi a vzpomíná na svá studentská léta, kdy se pokoušel některá jeho díla z francouzštiny překládat. K tomu se zamýšlí nad dětským životem v domácím prostředí a je si vědom toho, jak ho otcova autorita a nepochopení pro vlastní nadání ovlivňovaly.

¹²³ Karel Opočenský, šachista, s nímž remizoval M. Duchamp v roce 1933 na jedné z šachových olympiád.

¹²⁴ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹²⁵ Fluxus je hnutí výtvarníků a umělců, jež bylo založeno roku 1960. Impulsem k tomu bylo dílo M.

Duchampa a dadaismus, vyhlašovali se proti galerijním výstavám a naproti tomu vyzdvihovali přirozený environment, vizualitu, performance, happening a další.

¹²⁶ Vladimír Boudník (1924-1968), český malíř a grafik. Založil vlastní umělecký styl tzv. explosionalismus. Pojilo ho veliké přátelství s B. Hrabalem.

¹²⁷ Alexandr Nikolajevič Jakovlev (1923-2005), sovětský a ruský politik, diplomat a publicista

¹²⁸ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

*„Během „inventury“ našel jsem naivní... a dojemný doklad ze studentských let. Je to pokus o překlad Duchampova textu *Étant donnés*... nepochybně první náčrtek díla, na kterém později D. tajně pracoval po 20 let a o němž jsme se dozvěděli až po jeho smrti – publikovaném v revui *Surrealismu ve službách revoluce*, kterou jsem si objednával – jako studentíček! – přes Topiče. Překlad je na už zažloutlých lístcích kancelářského papíru, je psán tužkou, dětským písmem, a tím způsobem, jakým jsem si začal tehdy překládat to, co mne zajímalo, totiž takto: to, čemu jsem porozuměl, bylo napsáno česky, slova a věty, jež se mi nepodařilo dešifrovat, zůstávaly v originále, s předsevzetím, že až si ušetřím na slovník, přeložím si je dodatečně... U nás totiž byl nákup knih považován za vyhazování peněz... a musel jsem si je získávat sám. Dělo se to tím způsobem, že 1.50 Kč obnos, který jsem dostával denně, abych si o velké přestávce koupil párek a dva rohlíky, jsem tyto nikdy nekupoval, ale schovával si je a kupoval za ně knížky, časopisy, a tak. Nákupy jsem balil do modrých přebalů, jako knížky školní, a byly také mezi ně ukládány. Proto je ten nález pro mne dojemný: vybavil onu dobu, a je i dokladem, že jsem si M. D. objevil už tehdy, ještě jako studentík... (stejně jako Jamese Joyce).“¹²⁹*

Dopis z 5. 7. 1976, posílaný V. Holubovi a zmiňující opět dílo a osobu M. Duchampa. Zároveň naráží na Holubovu časnou problematiku, a to sbírání papíru a tiskovin a vlastně čehokoliv, co se jeho oku jeví jako zajímavé.

„Milý pane Holube, napsal jste mi tak hezky o svém výletu k Duchampově dílu a já Vám ještě ani neposlal ke čtení svou práci. Těch deset výtisků je sice rozebráno, ale jeden z nich je rezervován na půjčování – jenže se rozsypala jeho vazba a teprve teď jsem se dostal k tomu, abych ji dal spravit. Jak se zdá, budete první, komu ji pošlu. Vaše upozornění na článek je zajímavé, ale neodvážím se jej použít. Okolo Duchampa se nahromaduje taková pyramida všénázorů, že se neodvážuji k nim přidávat – právě naopak, chci odbourávat výklady a vracet se jen k dílu, jaké je. S těmi doklady východoněmecké vydavatelské činnosti si zbytečně dáváte práci, je mi z duše protivná. Pokud já Vám někdy pošlu nějaké prospekty, ty už mi nevracejte. Dělán, co mohu, abych zahradil ten věčný příval potištěného papíru.“¹³⁰

¹²⁹ LA PNP, fond Jindřicha Chaluppeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

¹³⁰ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

Dopis z 1. 8. 1976, psaný V. Holubovi a informující o novém letním sídle J. Chaluppeckého, které mu přináší klid a odpočinek od hlučné Prahy. Nachází zde inspiraci pro svou tvorbu a zažívá příjemné chvíle bez vysedávání v archivech. Skrze dopis se dozvídáme o Holubově pozvání do Knokke, města v Belgii, dle deníkových záznamů se však tato návštěva nakonec neuskutečnila kvůli nezájmu úřadů.

„Milý pane Holube, píšu Vám z nového letního bytu, „domicile heindaire“ tomu říkají Francouzi a pořizují si je zuřivě, je to za Starou Boleslaví u Jizery a velkých lesů, dva pokoje, koupelna-kuchyň, velká terasa ve vile a není tu telefon a mohu se soustředit, ostatně Praha se stala už neobyvatelná. Kde je Praha mých mladých let, Praha třicátých let, kde se člověk dokonce ještě mohl procházet! Nedávno jsem poslouchal z Hlasu Ameriky výsledek kuriózního bádání (o čem všem se bádá!), o tom, jak rychle se chodí v různých městech světa. Vyhrálo Václavské náměstí, zlatá medaile. Ale tady hlavně nemám archivy a knihovnu, ač se pořád snažím, abych to držel v lidských mezích, padá to na mě a děsí. Tady mám jen to nejdůležitější, co v danou chvíli potřebuji. Gratuluji Vám k pozvání do Knokke¹³¹!! Doufám, že Vám dají výjezdní (vývozní) povolení. Já to mám horší. Pozvali mě na colloque Duchamp, ale pustí mne? Píšu o českém moderním umění, čili jsem nepřítel státu a musím být nějak trestán. Zato pojedou letos na podzim do Moskvy, mám tam mnoho přátel mezi moderními malíři a příslušné papíry už mám v kapse. Vyložím jim tam přednášku – a o kom? Samozřejmě o Duchampovi.“¹³²

Dopis z 2. 9. 1976, Vladimír Holub odpovídá a přidává svůj názor na Prahu, která i podle něj prošla řadou proměn a není už tím starým dobrým městem, jakým kdysi byla. Ve svých vzpomínkách popisuje cestu, jež ho jako mladého přivedla do hlavního centra a jaké problémy pak kvůli ní následně měl.

„Skutečně, Praha měla kdysi své kouzlo, a pro mne dokonce takové, že jsem jednou mu podlehl natolik, že jsem místo abych šel do školy, odjel na den do Prahy, jen abych mohl chodit po jejích ulicích a opíjet se ruchem (tj. automobily a tramvajemi) a proudy lidí, což na mne, jako na venkovana, vždy působilo moc a výsledek této akce byl, že jsem za svou lásku ku Praze dostal 3 z mravů, ještě po návratu. Druhý den byla v třídní knize poznámka Kým dovolen? A rektor si zavolal otce a dělal mu scénu, že demoralizuju

¹³¹ Město v Belgii, nachází se v provincii Západní Flandry.

¹³² Tamtéž.

třídu a tak. Já jsem totiž docela bezelstně klukům řekl, že zejtra nepřijdu, pojedu do Prahy, musím ji vidět. Ted' s odstupem si říkám, že kantoři (a ředitelé) by měli být víc kantory a míň ouředníky, a v těch klukovinách nevidět špatnost, ale naivnost – a být tudíž chápavější. Možná, že dnes už jsou, nevím... být však kantorem já, byl bych k takovým případům každopádně shovívavější, neviděl bych tak černě to, co černým přece dávno nebylo...“¹³³

Pokračování dopisu z 1. 8. 1976, Jindřich Chaloupecký si stěžuje na poměry, které panují v akademických sférách. Naráží na problém, že některé kapitoly české literární historie nejsou dostatečně, nebo vůbec, zmapovány, což hodnotí jako obrovskou negaci. Jeho zájem nyní spadá i na knihovnu ve Staré Říši, kde V. Holub kdysi působil.

„To je práce. UK (Univerzitní knihovna) neví např. o časopise Studium, který kdysi vydával Florián – zřejmě budu muset se vydat až do Staré Říše. Nechápu, co po celá minulá desetiletí dělali literární historikové. Zdá si mi, že žiju v nějaké připitomělé zemi. Nemohu nalézt, že by se někdo byl vážně zabýval např. tím Josefem Floriánem, ale není téměř nic zpracováno ani z Klímy, ani z Demla... všichni byli buď „leví“ nebo „praví“, pěstovali si své záhonky a spokojeně si žili. Proč by se byl někdo zabýval tak nevýnosným podnikáním, jako aby vydal deníky Ladislava Klímy (a ted' se k nim nejde dostat, jsou v pozůstalosti a cenzurou štítivě ukryvány).“¹³⁴

Odpověď v dopise ze dne 5. 9. 1976, Holub nabádá k prostudování další zajímavé kapitoly ohledně života a díla M. Duchampa, tentokrát v kontextu s jiným autorem nezměrného významu, a to s Man Rayem. Zároveň vysvětluje svou knihovnickou práci u Josefa Floriana ve Staré Říši.

„Upozorňuji na publikaci Roland Penrose, Man Ray. Nalezl jsem ji v knižních přírůstcích UK, a půjčili mi jen na týden, čili je o ní zřejmě zájem. Je v ní i kapitola Marcel Duchamp, a rovněž i neznámá fotografie M.D. (spolu s M.R.), od Cartiera Bressona.“¹³⁵

„Stará říše, respektive pan Josef Florián si rovněž zaslouží publicitu. Měl nos pro hodnoty. První k nám uvedl řadu autorů, kteří až dávno po zčeštění vycházeli teprve v oficiálních nakladatelstvích. První upozornil např. na A.Mauroise. A staroříšská

¹³³ LA PNP, fond Jindřicha Chaloupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

¹³⁴ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹³⁵ LA PNP, fond Jindřicha Chaloupeckého, složka Korespondence s V. Holubem.

knihovna! 3 stěny od podlahy do stropu a ve 4 stěně regály mezi okny – vše plné samých vzácností! Víte, že např. mají tam i první (a původní) vydání Lautréamonta, už voní i zatuchlinou... Byl jsem u nich několikrát, zajedete-li tam, že je nechám pozdravovat! A víte, že pan Florián sám napsal tenounkou knížeečku, vzpomínky na minulost (svou), která má zvláštní kouzlo? A i Jakuba Demla jsem znal, setkal jsem se s ním jednou, navštívil ho totiž. Rozjel jsem se za ním na kole. Nazpátek jsem jel celou noc, vyjel jsem asi ve 20hod. a přijel do Hradce ráno v 5. Když si nyní na tuto noční cestu vzpomenu, přejde mne pokaždé dodatečně mráz po zádech. Bylo to totiž za Protektorátu, a za tu noc jsem potkal 2x auta s modrými světly, to byly vozy gestapa. Kdyby byl člověk zastaven, byl by přišel do maléru jedna dvě...“¹³⁶

Dopis z 9. 1. 1981, psaný J. Chalupckému a reagující na jeho dlouhou časovou prodlevu s odepisováním. Svědčí o tom, jak důležitou hodnotu přikládal Holub dopisům a v podstatě i přátelství, takže když se shodou náhod dopis opozdil, již mu bylo smutno.

„Dík za vaše vlídné řádky. Ani netušíte, jak člověka potěšily! Naše korespondence totiž nějak ustala a čas od času mě přepadala obava, zda se třebas na mne nehněváte, jestli jsem se Vás třebas něčím nějak nedotkl – je skutečností, že se tak nejčastěji stává právě nějakým nahodilým plácnutím.“¹³⁷

Dopis blíže nedatován, ale v souvislostech následuje do tohoto období let osmdesátých. Jindřich Chalupcký se zajímá o Ladislava Klímu a prosí o materiály, které by mu momentálně mohly pomoci a nejsou k sehnání.

„Milý pane Holube, vracím Vám s díky Klímovské materiály. Ve vašich výstřižcích byl jeden objev, nezachycený v bibliografiích – článek Kocourkův s některými jinde nezachycenými fakty. A teď prosbu – v bibliografiích se objevuje, že ve čtvrtletníku Jihu je blíže neurčený článek A(ntonína) L(išky) o Klímovi a v něm citován Klímův dopis ze 6.10.1916 Fišlerovi, jinak nepublikovaný. V univerzitní Knihovně je Jih neúplný. Mohl bych ho získat meziknihovní výpůjční službou, ale nevím, kolik toho vyšlo a v bibliografii není bližší údaj. Bylo by tedy pro mě pohodlnější, kdybyste snad se Vy

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

*podíval, není-li ten Jih v jindřichohradecké knihovně, kde by měl být, jsa jižním, a v kladném případě se obtěžoval opsáním té stati (doufám, že ne dlouhé), jinak tam nic pozoruhodného nečekám. Budu Vám moc vděčen. Pan Burnham¹³⁸ zřejmě neví, o čem mluví, i když moderní umění chválí. Co píše o Duchampovi, je čirý blábol. Potěšil jste mne svou románovou publikací, s chutí jsem si počel.*¹³⁹

Dopis rovněž blíže nedatován, ale opět se navracející k velkému tématu M. Duchampa. Je pozoruhodné, jak hluboký byl zájem obou umělců o tuto osobu, kolik stránek s jeho jménem bylo popsáno a následně přečteno, proud myšlenek tak plynul oběma směry a těšil se stále většího zalíbení. Dále se věnuje zpracování materiálu Ladislava Klímy a při této příležitosti znovu prosí V. Holuba o poskytnutí informací či publikací, jsou-li zrovna u něj v archivu v dosahu.

„Milý pane Holube, konečně jsem se dostal k tomu, abych Vám poslal obě knížky o Duchampovi – doufám, že Vám v pořádku dojdou. A zatím jsem se dal do práce na Ladislavu Klímovi – těžké, ale vděčné téma (paralely nejen s Nietschem, ale také s Kierkegaardem a dokonce s – Proustem!). Samozřejmě velmi pracné shánění pramenů. A v univerzitní knihovně je Klíma z poloviny vykraden – pokud tam vůbec někdy byl. A pak mne napadá, nemáte-li Vy v knihovně něco, co tu marně zatím sháním?“¹⁴⁰

¹³⁸ Jack Burnham (1931), americký spisovatel a teoretik i kritik umění. Snažil se nalézt takovou teorii, která by vysvětlila systém v umění.

¹³⁹ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, nezpracováno.

¹⁴⁰ Tamtéž.

V. Korespondence s přáteli

Vladimír Holub byl povahy velmi přátelské a udržoval čilou korespondenci i s ostatními umělci, výtvarníky či literáty, mezi něž patří například Ladislav Novák, František Daniel Merth, Miloslav Topinka, Albert Marenčin, Jan Zábřana, Dagmar Hochová, Miloslav Žilina, Jiří Mucha, Josef Škvorecký, František Jungwirth a další. Postupně budou představeny dopisy od výše zmíněných, na kterých bude znázorněno, jak bohaté kulturní pole plné různorodých informací Holub zvládal postihnout. Díky nim si zachovával bohatou myšlenkovou a uměleckou identitu, jež mu napomáhala nepodlehnout strategiím totalitní moci. Ačkoliv většinu svého života V. Holub prožil na pokraji veřejného zájmu, leckdy svými schopnostmi převyšoval nejen ostatní, ale přesahoval i území označené hranicemi českého státu. Jeho archiv byl neskutečného rozsahu, obsahoval materiály, které svou atraktivitou často budily zájem nejednoho umělce či literáta, kteří ho tak prosili o jejich zapůjčení. Mimo informace, které mezi řádkami proudily na oba směry a které byly velikým přínosem, obsahují dopisy i milá slova, jež byla pokaždé vítána a pomáhala Holubovi zvládnout nelehkou úlohu podivína ve svém domácím městě.

5.1. Korespondence s Josefem Škvoreckým a Zdenou Salivarovou

Manželé Josef Škvorecký a Zdena Salivarová patřili k významným přátelům Vladimíra Holuba a několikrát jej navštívili přímo v domečku v Jindřichově Hradci, kde se jim stala oblíbenou zahrada, která se nacházela v těsné blízkosti domu a která byla zaplněna různými Holubovými přírodními objekty a sochami. Jejich vzájemná korespondence se vyznačuje velkou důvěrou a laskavostí a časově se dotýká let šedesátých, končí pak před lednem 1969, kdy Josef Škvorecký odjíždí do USA a vzhledem k poměrům v zemi se již nevrací.

Dopis z 14. 5. 1964 od Josefa Škvoreckého

„Milý pane Holub, děkuji Vám za dopis a promiňte, že jsem hned neodpověděl. Měli jsme teď oba se Zdenou fojfr, protože se natáčely playbaky na americký film, který děláme (o amerických písničkách), a různé jiné zmatky. Děkujeme za pozvání a chtěli bychom přijet do Hradce tak asi 5. srpna a zůstali bychom tam asi týden nebo deset dní. Kdybyste byl tak hodný a mohl nám zajistit pokoj v Grandhotelu, byli bychom Vám

velmi vděční. Těšíme se na dopis od Vás i na to, že strávíme zase alespoň několik hezkých odpolední ve Vaší pohostinné zahradě.“¹⁴¹

Dopis z 8. 4. 1965 od Zdeny Salivarové, jež zve ke spolupráci na zajímavém pořadu. Důležité je zde zmínit, že Vladimír Holub těchto nabídek dostával od svých přátel mnoho (ať už pozvání na různé výstavy, napsání příspěvku, pořad v rozhlasu apod.), většinou ale málokteré využil. Pravděpodobné je, že to bylo způsobeno jeho povahou projevující se skromností a pečlivostí, snad i obavou z toho, že selže. Kontakty měl, ale nikdy se mu nepodařilo proniknout skrze svůj svět, který obýval v domečku.

„Vážený pane Holub, dostala jsem v rozhlase lákavou nabídku, totiž deset minut v pořadu VKV¹⁴² Echo ze světa, který se zdá být velice zajímavým. V tomto pořadu mám dělat rubriku s pozoruhodnými lidmi a věřte mi, že první, kdo mi přišel na mysl, jste byl Vy. Myslím si totiž, že byste mohl vyprávět ne deset minut, ale nejmíň deset dnů o zážitcích ze svého života, ať už o svém tajemníkování u Emanuela z Lešehradu nebo o dřívím putování do cizích zemí a samozřejmě o své výtvarnické práci a o svém zaměstnání. A to vynechávám kočičky, o kterých tak prima umíte povídat. Napište mi prosím Vás, jestli byste mohl někdy přijet do Prahy alespoň na den, bydlel byste u nás a rozhlas by Vám zaplatil všechny výlohy s cestou plus honorář. Myslím si taky, že by se třeba někde vyskytla příležitost zase jednou v Praze vystavovat, třeba u nás v divadle, ale muselo by to být ještě tuhle sezonu, protože naše divadlo je od 1. července zrušeno. Byla bych Vám moc vděčná, kdybyste s tím souhlasil, napište mi, co tomu všemu říkáte a pak bychom se dohodli na podrobnostech. Myslím, že by taky nebylo marné věnovat jeden z pořadů paní Teinitzerové a jejím spolupracovníkům.“¹⁴³

Dopis, který je blíže nedatován, ale domníváme se, že spadá rovněž do poloviny let šedesátých, přináší zajímavé svědectví o tom, že se v Jindřichově Hradci měla konat inspirativní přednáška J. Škvoreckého, o které však nejsou nikde žádné záznamy. Dle pozvánky v Holubově archivu (a některých pamětníků) lze dokázat, že tento program se skutečně realizoval, ale v archivech záznam této události chybí. V městské kronice se objevují pouze jména neznámých učitelů či osob, kteří se kdysi snažili napsat a vydat leccjakou báseň, jméno tohoto spisovatele však nikde zapsáno není.

¹⁴¹ LA PNP, fond Vladimíra Holuba, korespondence s Josefem Škvoreckým, neuspořádáno.

¹⁴² Velmi krátké vlny

¹⁴³ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Škvoreckým, neuspořádáno.

„Milý pane Holub, děkuji Vám za dopis. Zásadně takové přednášky odmítám, ale že jste to Vy, přijedu. Téma by snad bylo nejlepší Beseda s J. Š. o jeho díle a současné americké literatuře, prostě něco hodně obecného, abych se na to nemusel připravovat. Termín pokud možno co nejpozději v březnu, raději až začátkem dubna. Chtěl bych totiž v únoru a v březnu dodělat nějaký román, jestli se mi to povede. A den nejlépe pondělí k večeru, aby se mnou mohla přijet Zdena, která mívá pondělky volné.“¹⁴⁴

5.2. Korespondence s Miloslavem Žilinou

Mezi další osobnost, jež Vladimíra Holuba neskutečně lákala k bližšímu poznání, byla persona Jamese Joyce¹⁴⁵, irského romanopisce a básníka. Po Marcelu Duchampovi přichází tedy změna směrem k literatuře a jiným myšlenkovým názorům, což dokládá i to, že nejen umělecká oblast byla Holubovi prioritou a že se zajímal vsutku o široká témata kultury. Často naopak strávil několik hodin čtení klasických knih a básní a jeho domácí knihovna byla naplněna bohatými zdroji tohoto materiálu. Korespondence s Miloslavem Žilinou se většinou vyjadřovala k osobě J. Joyce a řešila vzájemné výpůjčky a poznatky o tomto muži.

Dopis ze dne 25. 7. 1957

„Vážený pane, p. Jungwirth František, který se vyzná ve skrytých pramenech, vychvaloval mi bohatství materiálu o Jamesi Joyceovi, které se nacházejí ve Vašem vlastnictví fyzickém i psychickém. Protože se octnu s Františkem, jemuž bude toho dne třicet a něco málo let, v okolí Jindřichova Hradce, dovolil bych si zaklepat na Vaši laskavost a požádat o nahlédnutí a ukořistění několika málo kapek z oplývajícího zdroje. Mám totiž s časopisem Světová literatura, jehož pilným přispěvovatelem je our natural friend, úmluvu, že jim dodám nějaké povídání o Joyceovi s několika ukázkami z jeho díla.“¹⁴⁶

¹⁴⁴ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Škvoreckým, neuspořádáno.

¹⁴⁵ James Joyce (1882-1941), významný autor 20. století, napsal díla Dubliňané a Odysseus, jež jsou výrazně ovlivněny jeho rodným krajem a náboženským motivem.

¹⁴⁶ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Miloslavem Žilinou, neuspořádáno.

Dopis ze dne 20. 9. 1957 (Praha)

„Vážený pane, posílám Vám Hiršalovy překlady Joyceových básní. Víc jich není. Nějaké nové knihy nebo zprávy zatím nemám. Jakmile bych měl, dovolím si Vám napsat. Překládám Verbitského.“¹⁴⁷

Dopis ze dne 5. 1. 1960, zmiňuje blížíící se narozeniny Františka Jungwirtha¹⁴⁸, kterému bude 27. července tohoto roku 40 let. Přátelé mu chystají oslavu a Holub upozorňuje na to, že by bylo potřeba připravit i něco vtipného, originálního. Odpovědí je mu tento dopis, jenž přináší i pobavení nad tím, co je možné i nemožné vymyslet.

„Vážený pane Holube, dostal jsem právě Váš burcující dopis, připomínající zapomětlivému duchu nemilosrdný časoběh. Především za dopis děkuju a dovolím si popřát Nový rok se vším krásným, co k tomu dle Vašeho srdce náleží. Mluvil jsem už o Vaší výzvě a návrhu s Kafkou. To se ví, že se rádi Františkovi vynasnažíme něco připravit. Franta je ovšem hrozný fajnšmekr, jeho jen tak něco neuspokojí, to už musí být extra specialita. Na druhé straně je nutné uznat, že oslavenec má mimořádný smysl pro humor, zvláště takový, který nemilosrdně odhaluje pitvorné stránky života: stručně řečeno takový, který ukazuje Napoleona ne v županu, ale přinejmenším na nočníku. K tomuto cíli bych se snažil vyhledat menší soubor fotografií, článků, kreseb apod., které by zpestřily a podbarvily hlubší polohy jiných příspěvků. Také by nebyly špatné fotomontáže: takovému Tarzanovi přidělat hlavu Fr. Jungwirtha, to by mu nejen polichotilo, ale zdůraznilo by i v mnohém ohledu nepochybnou oslavencovu monumentalitu. Myslím, že by nepokládal za neslušné ani nevhodné ukázat ho například, jak se líbá třeba s kambodžskou princeznou, jak sedí (či bičuje ovalisky) v harému, jak čtvrtí nevinnou dívku, jak s lupou v ruce zkoumá mrtvolu majitelky baskervilského zámku. Znovu Vám děkuju za připomínku a slibuji, že na Váš návrh nezapomenu.“¹⁴⁹

¹⁴⁷ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s M. Žilinou, neuspořádáno.

¹⁴⁸ František Jungwirth (1920-1997), český překladatel a redaktor, překládal převážně z angličtinu a zaměřoval se na detektivní žánr. Blízký přítel V. Holuba.

¹⁴⁹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s M. Žilinou, neuspořádáno.

Dopis ze dne 20. 9. 1963 je nesmírně zajímavým a dotýká se opět záležitosti Jamese Joyce. Josef Hiršal totiž narazil na zajímavý vztah, který by mohl platit mezi osobami James Joyce – Andrej Bělyj¹⁵⁰ a Christian Morgenstern¹⁵¹, na jehož pravděpodobnost i pravdivost se ptá právě Vladimíra Holuba, jako velkého znalce této tematiky. Zároveň prosí o nahlédnutí do materiálů, které ve svém archivu má, jestli by v nich nenašel doklad toho, co by se vztahovalo k tomuto problému a napomohlo ho nějak rozumně vysvětlit.

„Milý a vážený pane Holub, srdečné díky za Váš dopis i za Vaší tak velmi laskavou nabídku. James Joyce je totiž kapitola, kterou se musí, nebo líp, měl by se zabývat každý, kdo chce dnes držet inteligentně pero v ruce. Vašeho koníčka, nebo tedy líp, jak píšete KONĚ nelze tedy ani dost docenit. Sám jsem taky narazil na J. J. téměř ještě jako student – bohužel jen v českých překladech – a zájem mne rovněž dodnes drží. Bude Vás možná zajímat, že jsme se kdysi pokusili s přítelem Honzou Rychlíkem, kterého možná znáte, přeložit některé z básní Chamber Music. Měl jsem, nebo ještě i mám, v úmyslu se k tomu časem vrátit a pokusit se přeložit, pokud to půjde, Joyceovy básně všechny. Jakmile to dám trochu do pořádku, pochopitelně, zajímají-li Vás, Vám své pokusy pošlu. Dnes mě zajímá J. J. ještě z jiné stránky. Překládám totiž s Bohumilou Grögerovou dílo západoněmeckého básníka Helmuta Heissenbüttela a zabývám se tzv. konkrétní poezií, jak jí dělá skupina „Noigandrés“ v Brazílii. Vedle toho stále překládám Ch. Morgensterna. A to jsou všechno věci, které mají velmi úzkou souvislost s posledními knihami J. J., některé přímo jako by vznikaly na základě Work in Progress. Moc rád bych se proto někdy s Vámi sešel a o věci pohovořil, příp. si některá svá mínění ověřil. Snad se časem dostanu k Vám do Hradce. Teď jednu věc konkrétní. Říkal mi kdysi nebožtík Jiří Weil, že Joyce uznával za svého „učitele“ v jistém smyslu ruského spisovatele Andreje Bělého. A jak známo, Andrej Bělyj napsal velmi zajímavou knihu o jazyce z theosofického hlediska. Theosofii, resp. přímo Rudolfu Steinerovi propadl velmi vášnivě koncem svého života i Ch. Morgenstern. Psal jsem si asi před pěti léty s jeho ženou Margaretou M. Bohužel na tyto vztahy jsem se jí ptal ve svém dopise, který zůstal bez odpovědi. Stará dáma totiž pravděpodobně zemřela, protože musela být

¹⁵⁰ Andrej Bělyj (1880-1934), významný ruský básník, kritik, spisovatel, literární teoretik a myslitel, představitel ruského symbolismu. Jeho dílo Petrohrad se dočkalo velkého uznání a často bývá srovnáváno s díly Proustovými a Joyceovými.

¹⁵¹ Christian Morgenstern (1871-1914), německý básník, novinář a překladatel. Podlehli zákeřné nemoci tuberkulózy a za svého života se dočkal jen malého ocenění, jeho prozaická díla vydala jeho žena Margareta až po smrti.

už opravdu velmi, velmi stará. Uměla však rusky a nějaké vztahy s Bělým zcela určitě byly. Prosím Vás proto o zprávu, zda existuje někde v J. korespondenci, nebo v jakékoliv studii o něm zmínka o A. Bělém. Vztah Morgenstern – Bělyj – Joyce by byl totiž nesmírně zajímavý. Možná ovšem, že je to jen moje fikce. Až se sejdeme, budu Vám taky vyprávět o experimentech, které dělá s J. texty stuttgartský profesor Max Bense na Technische Hochschule. Jsou to pokusy o stanovení tzv. entropického koeficientu Joyceova textu, vlastně výzkumy matematicko-lingvistické se vztahem k sémantice. Tohle zatím uvádím jen pro zajímavost a budu se těšit, až spolu pohovoříme.“¹⁵²

5.3. Korespondence s Josefem Hiršalem

Vzájemná korespondence s Josefem Hiršalem a Bohumilou Grögerovou probíhala během sedmdesátých let 20. století. Nelze předpokládat, že by tito manželé Holuba někdy navštívili v domečku, ale pravděpodobně je, že se setkali v Praze při jakékoli příležitosti, a tedy se dobře znali. Z dopisů vyplývá, že se rovněž informovali o tom, co je zrovna nového, a zasílali si materiály k přečtení a obohacení svých znalostí. Přiložený dopis zve Holuba k účasti na sborníku k příležitosti vzpomínky na Vladimíra Kafku, i když pravděpodobně nakonec vyšel jen soukromě a v malém nákladu, přítomnost Holubova příspěvku (byť nevydaného zřejmě kvůli jeho osobní nehouževnatosti), je velikou zajímavostí.

Dopis ze dne 20. 1. 1971

„Vážený příteli, k uctění památky našeho přítele Vladimíra Kafky chceme společně s jeho německými známými uspořádat literární a výtvarný sborník. Obracíme se proto na Vás se žádostí o krátký, nejvýš dvoustránkový příspěvek. Jeho obsah se nemusí nutně vázat na Váš vztah k Vladimírovi, může to být i ukázka Vaší nynější tvorby, věnovaná jeho památce. Chceme zařadit pouze nepublikované věci. B. Grögerová, J. Hiršal“¹⁵³

¹⁵² LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s M. Žilinou, neuspořádáno.

¹⁵³ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Josefem Hiršalem, neuspořádáno.

5.4. Korespondence se Zdeňkem Kalistou

Historik Zdeněk Kalista měl různorodé zájmy. Vedle historie jej situace po první světové válce zavedla i ke znalostem francouzské literatury, konkrétně informoval společnost svými překlady francouzské poezie a i když později převážily zájmy jiné, je zřejmé, že s Holubem jej spojovalo právě toto téma a přátelství z dob, kdy mladý Holub jezdil do Prahy a poprvé ji objevoval.

Dopis ze dne 20. ledna 1977

„Milý příteli, děkuji Vám za Vaši prostou, ale milou novoročenku a posílám Vám na oplátku přání, aby rok 1977 Vám přinesl mnoho dobrého. Jistě je najdete i tam, kde jiní by viděli jen nesnáze, protože duchovní člověk najde radost i ve všelijakých zkouškách, kterým je vystaven. Já, slepý, mám těch zkoušek až přes míru, ale jdu dál, až dojdu. Tisknu Vám i Vaší paní srdečně ruce.“¹⁵⁴

5.5. Korespondence s Jiřím Muchou

V této korespondenci nalezneme spoustu dopisů, více či méně důležitých a zajímavých, Jiří Mucha byl především takový „pisálek“, který rád a barvitě vylíčil všechny své dojmy a pocity, neustále se omlouval, že odpovídá pozdě, že má toho hodně a nestíhá. S Vladimírem Holubem se dobře znali z kladenských dolů, v kterých se v padesátých letech setkali, a proto se dá domnívat, že je pojilo přátelství schopné ledacos pochopit a odpustit. Předložené dopisy jsou dokladem také toho, že byli v kontaktu i po propuštění, a že se díky nim společné vazby nepřetrhly.

Dopis blíže nedatován, ale svým významem spadá do 60. let 20. století.

„Milý, dokonce přemilý! Chtěl jsem Ti napsat vážný dopis – a protože to měl být velice vážný dopis, tak jsem se k tomu nedostal a polil mne horký stud, když jsem našel tady lístek. Hanba mně, No – co jsem chtěl napsat byl prostě projev nefalšovaného nadšení Tvými samorosty. Jestli někdo někdy nadšením oněměl, tak jsem to byl já – zřejmě další důvod, proč jsem se neozval. A jen bych rád, aby moje pocity mohlo sdílet mnoho dalších lidí. Já myslím, že bys měl uspořádat nějakou výstavu. Řekněme na Zábradlí. Tam mají takové zvláštní věci rádi. Poslyš, vážně! Mohl bys je vystavit v originálu nebo

¹⁵⁴ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence se Zdeňkem Kalistou, neuspořádáno.

*je Ti bližší vystavit fotografie? Napiš mi o tom něco víc a já hned zapracuju. Ano? Strašná škoda, že jsem byl pryč. Nevadí, napravím všechno svou snahou. Ano? Tak napiš.*¹⁵⁵

Dopis ze dne 30. 1. 1966 řeší otázku pozůstalosti a slavné Slovanské epopoje, tento list je nesmírně zajímavý, neboť nikde v jindřichohradeckých archivech není zmínka o tom, že by se uvažovalo nad částí díla přesunout na zdejší zámek. Je obtížné tvrdit, jak vážně to celé bylo myšleno a proč z toho nakonec sešlo (plátina nikdy vystavena nebyla). Ačkoli tedy nakonec k realizaci nedošlo, tento návrh je velmi hodnotný.

*„Velice milý Vladimíre, jednak děkuji za dopis. Ne jak Ti normálně děkuji, když někdo někomu napíše. Za tvoje dopisy vždycky děkuji jako za něco napsaného nejen pro sdělení, ale i pro potěšení. Jenže když řeknu Tobě, že děkuji za dopis, je vztah věty vždy zcela jiný, než když ji napíšu v 99 a půl procentech jiných případů. Krásný příklad proměnlivosti slovního strachu. K věci: S jindřichohradeckým zámekem by to byl přímo fantasticky krásný nápad, já bych byl stoprocentně pro. Má to ale dva háčky. Jeden je technický – nevím, jaké jsou rozměry sálu, ale rozměry pláten jsou až 6x8 m, tj. 6m na výšku. Resp. o něco víc. To je strašně moc. Za druhé – a to je horší. Část Epopoje je instalována na zámku v Moravském Krumlově. Celkem hezký, o to ne. Krumlovští se opravdu snažili, ale je to trochu stranou, nikdo tam nepřijde, málokdo o tom ví. Navíc se to tam stejně celé nevejde (je to 20 obrazů). Zatím nelze předpokládat, že by Krumlov, kterému je Praha půjčila – dávno – se jich vzdal. Dali do toho práci a peníze. Na druhé straně však by se možná o obrazy podělili, protože je všechny vystavit nemohou. A dalo by se to lehce narazit na jakési lokální hledisko: Epopoj obsahuje řadu obrazů s jihočeským námětem, a jsou to ty nejlepší. Je to husitský diptych, dále Chelčický u Vodňan, konec konců i Žižka po bitvě na Vítkově a svým způsobem i smrt Komenského (tyhle názvy jsou ovšem klamné, nejde o řádné historické ilustrace, ale filozofii). Čili – já myslím, že by tady byl prostor k jednání a moc bych si to přál.*¹⁵⁶

¹⁵⁵ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Jiřím Muchou, neuspořádáno.

¹⁵⁶ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Muchou, neuspořádáno.

Dopis ze dne 21. 6. 1965 o návštěvě USA a se vzkazem od Salvadora Dalího, jenž si právě pořídil domácího mazlíčka a nedá na něj dopustit ani ve společnosti.

„Milý Vladimíre, objevil jsem Tvůj dopis mezi hrůznou spoustou korespondence, která tady na mne čekala po mém návratu z Ameriky, který se odehrál před několika dny. Myslím, že jsem Ti odtamtud poslal lístek, jestli jsem to neudělal, tak Tě alespoň pozdravuji od Dalího, který teď chodí s ochočeným ocelotem v diamantovém obojku. Má ubroušené drápky (ocelot, ne Dali) a jako šelma nesmí do baru v hotelu St. Regis, a tak musí chudák sedět v šatně. Ale protože je to šelma kočkovitá, začíná si s každým kolemjdoucím.“¹⁵⁷

Dopis ze dne 10. 11. 1968 psaný o své současné tvorbě, Vladimír Holub posílá na ukázkou svou knížku 27 HP (27 happeningů), která je pouze malého rozsahu, za to neskutečně pravdivá a okouzující. Jiří Mucha pokračuje ve svém psaní, ale obává se zásahů nových dobových poměrů, vzniklých po srpnu 1968.

„Velmi milý Vladimíre, moc Ti děkuji za obé: 27 HP i za výňatek z nádherného článku. To je škoda, že jsem ho neměl, když jsem připravoval svou knížku do tisku. Co se HP týče – myslím, že máš pravdu. Já mám taky tendenci psát kratší a kratší věci. Ted' jsem dopsal „Věčnou zahradu“ – je to vlastně pokračování Pravděpodobné Tváře a Mariety v Noci – ale bohužel už zase na mě dopadnul stín cenzury a budu, jako obvykle, muset čekat. No, já už jsem na to zvyklý. A tak si budu číst Tvé moderní věci a hledět na svět z jediného stanoviska, které má cenu.“¹⁵⁸

5.6. Korespondence s Janem Zábranou

Probíhající korespondence s Janem Zábranou je nesmírně poutavá a čtivá, dopisy psané básnickým duchem svědčí o obrovské citlivosti autora, jímž Zábrana bezesporu byl. Ač ho několikrát přepadala deprese a splíny, řádky psané v tomto stavu přinášejí obrovský náhled do nitra autorova. Zábrana si velice vážil přátelství a práce, již Vladimír Holub ve svém ústraní vykonával, a nikdy ho neopomenul za tuto činnost

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

dostatečně pochválit a vyjádřit podporu, tolik v těžkých časech potřebnou! Dopis z počátku 60. let přináší první ukázkou rozpoložení překladatele, jenž zmítán osudem a zdravotními indispozicemi, stále si uchovává působivost a svěžest svého psaní.

29. ledna 1961 (hele, rýmuje se to!)

„ Milý příteli, já se Vám pořád jen omlouvám. Už zas. Baví Vás to ještě? To je vidět, co jsem za lajdáka. Celou tu dobu jsem se snažil najít si čas a poděkovat Vám za tu skvělou novoročenku.... Novoročenka je fantastická a byl jsem jí nadšen. Tím víc mě mrzí, že jsme si o ní spolu nemohli promluvit. Nejvíc se mi líbí ta maska z drátu pokrytá želatinou. Jedna věc se mi zdá problematická, sice ten svícen, buď bych jej musel vidět jinak než na fotografii nebo si o tom s Vámi pohovořit, takhle to vypadá jako konvenční průmyslový tvar, který se mezi ostatními skvělými čísly moc nevyjímá. (Řekněte mi, ať držím pysk, že nemám co kritizovat. Já opravdu ne. Já jsem všech pitomců král, každý den mého života mě o tom utvrzuje víc a víc). Oběma Vaším spolupracovníkům vyřídte můj srdečný pozdrav a dík, rád bych je poznal. Snad se přece jen do Hradce rozjedu, i když jste na mě loni vydali zatykač pro klamání veřejnosti. „Se silou zlomenou a srdcem v prachu jako strom...“ tohle je v Brně na Janáčkově hrobě. Jsem tak uštvaný ze všeho, že si tak připadám. Ale on se život mstí, když se o něm moc uvažuje. Život je rád, když je lidma prožíván po způsobu zvířat, bez ouvah. Svě poslední překladatelské výrobky Vám ani neposílám: nepočtl byste si. Ted' dělám dvě knížky, jednu poezie, druhou prózy, které budou dobré. Ty Vám pak jistě pošlu. Ale to bude ještě dlouho. Imponuje mi Vaše odolnost, svěžest a mladost, s kterou jsou ty Vaše věci udělány. Mám dojem, že rozumíte dobře jedné věci: umění žít. Když tohle člověk neumí, zařve. Važte si toho. Nechávám dopisu, poněvadž bych Vás jen otravoval spleeny a chandrami a nostalgiemi a cetera. Omluvte mě. Já se nedokážu zdisciplinovat a pak píšu trapné dopisy. A nezanevirejte na mě! Udělal jste mi tou novoročenkou opravdu radost, už jen to, že jste si vzpomněl! Ted' budou vydávat Holana! Četl už jste o tom v novinách? Ach! Ach! Ach! Pravila kněžna, sestupujíc ze schodů. Ted' se mi zdá /půlnoc deset minut, že cítím v nose pudr/ To nemá být v závorce. Ale mám tu jen plný popelník. Musím se rozhlédnout po pokoji, jestli se mi tu někde neschovala nějaká Lolitka. To by bylo příjemné. To by tedy bylo příjemné. Ted' je ta hodina. A rok nevidět žádnéj potištěnej papír. To by taky bylo příjemné. Na stará kolena začnu toužit po přepychu, parfémeh a budoárech. Být Balzac, to by nebylo příjemné.... Být... vlastně nebýt, ano, nebýt, to by

*možná bylo dost příjemné. Omluvte mě. Jsem už několik dní v šeredné depresi. Napíšu jindy. Normálka. Až budu.*¹⁵⁹

Báseň pochází z pera Jana Zábrany a pochází z dopisu roku 1963.

*„Dál se budem budit uhranutí,
úžasem, že my až naposled.
Čas jako dárek přistrčí nám lhůty
prošlé tehdy, nepotřebné teď.
Budem smutní, budem osamělí,
sami sobě chutnat jako med,
vděční, že už od smrti nás dělí
krátký život a dávno dlouhých let.*¹⁶⁰

Dopis z 31. července 1957 zabývající se tematikou Paula Verlaina¹⁶¹, francouzského spisovatele a představitele symbolismu. Vladimír Holub napomohl se shromážděním potřebného materiálu, který vedl k vydání publikace o tomto literátovi. Je naznačen stálý zájem, jenž vedl Holuba o francouzskou literaturu všech časových období, a tedy zájem i o Verlaina, jemuž patří v domácím archivu stálé přední místo.

*„Děkuji Vám z celého srdce za Vaši nekonečnou laskavost, se kterou jste mi sepsal verlainovskou literaturu. Několik věcí se mi z toho podařilo opatřit, verlainovský sborník bohužel ne, ten prý byl jen ohlášen, ale pak nevyšel. Od různých přátel jsem sehnal několik francouzských studií, takže se materiál nakonec sešel a teď už je práce hotova. Budu velice rád, až knížka vyjde a budu Vám ji za Vaši laskavost moci poslat – to ale bude trvat nejméně půl roku, až v padesátém osmém. A zas budeme o rok starší a doufejme, že ne moudřejší.*¹⁶²

¹⁵⁹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Janem Zábranou, neuspořádáno.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Paul Verlaine (1844-1896) představitel francouzských prokletých básníků, svůj život kvůli alkoholu ukončil velmi brzy.

¹⁶² LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Zábranou, neuspořádáno.

Další dopis z 28. 12. 1957 se týká ruského spisovatele a dramatika Isaaka Babela, a tedy další osobnosti, jež Vladimíra Holuba zajímala a inspirovala a o níž se toho chtěl dozvědět co nejvíce. Přesně to bylo vždy jeho údělem – zjistit všechny podrobnosti o autorovi i o díle samotném, na základě toho dokázal teprve poznat celek a význam.

„těší mě Váš zájem o Babela. Mám v úmyslu (ať už vyjde nebo ne) přeložit celé Babelovo dílo do češtiny. Není rozsáhlé (asi kolem 400 stránek všeho všudy). Je to autor, do kterého jsem se zamiloval, poněvadž nesl celý život pravdu. Pravda ale nezáleží na počtu těch, kteří ji poznají. Autor je to zajímavý, měl jsem o něm anglickou studii Lionela Trillinga, který ho zařazuje do literárního proudu Hemingwaye a kupodivu také – což Vás bude zajímat – přirovnává metodu výstavby některých povídek k Joyceovým Dubliňanům. Na západě si Babela moc váží. Letos vyšel kompletní v anglickém překladu. Slyšel jste už, že v nakladatelství Čs. Spisovatel vyjdou napřesrok v novém vydání Joyceovi „Dubliňané“, a to v novém překladu Zdeňka Urbánka? Bude to v ilustrovaných novelách, kdo to bude ilustrovat, zatím nevím. Buďte v pozoru.“¹⁶³

Dopis ze dne 13. června 1960 o tom, že Vladimír Holub vždy přesně věděl, nebo dokázal odhadnout, co nového se ve světě kultury a literatury objeví. Zkrátka mu nikdy nic neuniklo.

„Drahý příteli alias Pane rado, jste literární špeh k nezaplacení! Vám prostě neunikne nic. Umím si toho vážit a moc Vám děkuji za snahu. Tentokrát jsem náhodou byl zpraven, ale to ovšem nikterak nesnižuje Vaše zásluhy, budu Vám nesmírně vděčen do budoucna za jakýkoli údaj o Isaaku Emanuiloviči¹⁶⁴. Že je to pro mne autor, který znamená celoživotní setkání, to víte.“¹⁶⁵

Dopis ze dne 26. ledna 1963 o své nové detektivce, zaměřující se na to, že pravý záměr a smysl celé povídky odhalí i ten, který nemá akademické tituly před a za jménem, v tomto případě literární samouctví a odbornost stojí na úplně stejném stupni. Zábrana si Holuba nesmírně vážil a oceňoval i práci, jež vykonával. O to víc jej mrzelo, že se nemohl zúčastnit malé pražské výstavy, na které Holub předvedl pár svých kousků. Naráží na problém, že centrum pražské občas svazuje ruce natolik, že by bylo lepší vyměnit toto místo za volnost maloměsta.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Isaak Emmanuelovič Babel

¹⁶⁵ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Zábranou, neuspořádáno.

„Milý příteli, děkuji za dopis, který jste mi napsal o detektivce: nepochyboval jsem ani na okamžik, že tuto kuriózní snůšku fikce, provokace a odlesku reality pochopíte právě Vy tak, jak být chápána měla, třebaže jsem si nedělal iluze, že právě tohle je literatura pro Váš proustovsko-joyceovskou-musilovský¹⁶⁶ jemný čich. Ostatně, tak či onak, je to literatura svého druhu a co dál, větší či menší okruh čtenářů si to najde. Doufám alespoň, že se vděční a oddaní čtenáři detektivek nebudou cítit tak úplně podvedeni. Což... Děkuji Vám za slova uznání, která pochopitelně hřejí vždy. Nejvíc mě potěšilo, že jste zcela neinstruován odhadl záměr smíšených žánrů, který mi mnozí pražští známí a literární odborníci vytýkali. Nebudu se o tom dál šířit, jenom se Vám ještě chci znova omluvit za to, co mě dodnes mrzí: že jsem se nemohl zúčastnit vernisáže Vaší výstavy v Praze. Dostal jsem se totiž do situace, kdy jsem musel druhý den ráno odvést stránkovou korekturu zcela pitomého amerického románu, který jsem překládal, a redaktorka, s níž jsem to dělal, odmítla můj návrh na odložení o půl dne. Kromě toho jsem měl ještě nemocnou matku. Vzkázal jsem Vám tisíceré omluvy po dr.Žilinovi, p.Jungwirthovi, Škvoreckém atd. Jistě víte, že Vám držím palce a že jsem přítelem těchto nádherných věcí a že obdivuji Vaši tvůrčí svěžest a elán v podmínkách nezřídka neradostných, jak vyplývá z Vašeho posledního dopisu. Doufám, že letos se do Hradce skutečně už dostanu a že v klidu prohovoříme veškeré problémy evropského umění, které zvláště v našich neblahých zeměpisných šířkách nejsou v této akutní chvíli jednoduché. Někdy si říkám, že by nebylo marné vyměnit pohled pozorovatele z Prahy za zorný úhel diváka z Jindřichova Hradce.“¹⁶⁷

Dopis ze dne 8. října 1968 hovořící o své každodenní práci, o překladech, které nebaví. O nových a zajímavých příspěvcích, jež stojí za přečtení (a to nejen ve Světové literatuře). V řádcích se opět vrací k J. Joyceovi a oceňuje odbornost a přehled Holubův, díky němuž by měl stát vždy v čele všech umělců a literátů, jimž se zajímavá publikace dostane do rukou a nemusel by ji tak složitě shánět.

„Drahý příteli, rozmilý pane Golubčiku, je to skvělé mít přátele, kteří na člověka nezapomínají. Jinak: OTRAVA. Překládám věci, které nejsou dobré a moc mě nebaví. Jsem rád, že jste četl Babelovy Vzpomínky v Hostu a Erenburgovu stať o něm v Květnu,

¹⁶⁶ Robert Musil (1880-1942), rakouský romanopisec, dramatik a esejista. Významné dílo je jeho nedokončený román Muž bez vlastností (Der Mann ohne Eigenschaften).

¹⁶⁷ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s J. Zábranou, neuspořádáno.

kteřá je dost dobrá. Doufám, že jste se v Joyceově korespondenci náležitě poryl, kdybych do toho mohl mluvit, měl byste být vždycky první člověk v Československu, kterému by se taková věc měla dostat do ruky, ale jak víte, až energický brumlavý hlas FraJu /ne já/ pro Vás knihu získal. Četl jste už dvě novely Roberta Musila v posledním čísle (5.) Světové literatury? První odstaveček „Tonky“ (tři řádky a jedno slovo) v sobě pro mne chová velikou poezii svou rozptýleností, těkavostí, umírající svobodou myšlenky než bude zařazena do epického proudu. Naučil jsem se jej nazpaměť.“¹⁶⁸

Zároveň prosí o zaslání Remarqueova románu a vysvětluje svůj osobitý vztah k tomuto spisovateli, který ho provází již od mládí.

„Snad už Vám náš společný přítel Mr. Ju říkal o mé prosbě: kdyby se Vám tam u Vás podařilo (pro mne získat Remarqueův román „Jiskra života“ (vyšel minulý týden česky v Melantrichu), prosím Vás, kupte mi jej a pošlete, hned Vám pošlu peníze. Remarque je autor, který mi kdysi v mládí pomohl překonat jisté velmi svízelné období v životě, mám k němu sentimentální vztahy a moc po té knížce toužím. Taky má milenka.“¹⁶⁹

V dopise z 1. února 1970 děkuje Zábrana za zaslanou novoročenku a zároveň za básně F. D. Mertha, které jsou mu sympatické a jejichž uměleckou hodnotu dokáže náležitě ocenit.

„díky za novoročenku – je báječná jako vždy, ba pokud možno ještě báječnější. Ty Věty jsou hotová definiční báseň, zcela původní a jedinečná. Tisknu Vám ruku a jsem pyšný, že mne řadíte mezi své přátele. A také díky za poezii pana Mertha, „Kahany“ jsou už druhá jeho sbírka, kterou od Vás mám, ale hned první pro mne znamenala velký zážitek čtenáře, je to absolutně jemná, nádherná poezie, některé verše nezapomenutelné, a teď, při čtení „Kahanů“ prožívám stejný pocit, říkám si jaké nádherné poklady, jaké trezory v lidech, jimž upírali právo na cokoli. Jistě se s panem Merthem znáte, stýkáte-li se s ním, prosím Vás, tlumočte mu můj obdiv, sympatie a jedno Další Ucho, které je s to poslouchat poselství jeho tichého hlasu.“¹⁷⁰

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

5.7. Korespondence s Olgou Teinitzerovou

Dopisy s Olgou jsou z velké části k nalezení v osobní pozůstalosti Vladimíra Holuba v muzeu v Jindřichově Hradci, tyto níže uvedené však pocházejí z pražského literárního fondu a nesou datum nejstarších dochovaných. Rok 1969 je rokem, kdy se Vladimír vypraví do Paříže na výstavy, k jejichž účasti byl přizván. Tráví tak několik dní bez společnosti své milé a tato osamělost mu příliš nesvědčí. Stýská se mu nejenom po ní, ale také po domově a kočičkách, na které neustále vzpomíná. Posílá tak dopisy, které jsou pozdravné, ale také vypovídají o tom, co dělá a jak se mu v francouzské metropoli daří. Jsou psány vtipnou češtinou (s přízvukem francouzským) o tom, jak se cítí sám. „Jeho Olinka“ pro něj byla osobou, jejíž přítomnost a vlídnost jej vždy přiváděla do stavu bezpečí.

Dopis z 23. 5. 1969

„Milý Olga! Jsem mezi samy Francouzemi (a taky Hollandany a i Deutschlandi, ale oni málo), že jsem už zapoměla po český mluvit a psát. Ty abys nezapoměla vůbec. Jsem mezi Francouz a jim po francouz kuchařský moc dobrý všecko a plno. Vystava v 1 sál večer osvětlený bodovýma reflektors plno. Na výstavu chodí i školní třídy holčiček i chlapečky. Večer mi byt smutno po Tebe. Tady pěkná časy, viděl jsem krásný kočka v krám, v ruce Jacob celý šedivý a žlutí oka. Seděla u dveře ale nešla na ulic. V dnes noviny na přední stránka vo englais princovi chystali atentáta a taky o kosmonauti v noviny plno. Co dělaji kočková obě? Nemít hlad a žizni? Pa“¹⁷¹

Dopis z 19. 10. 1969

„Olinko milá, zavírej plyn, buď na sebe opatrná! Opatruj kočičky a vzpomeň si někdy na mne. Já budu vzpomínat. Pac!“¹⁷²

Dopis z 25. 11. 1969

„Milý Olinka, je mi smutný a tak Ti píše z města Paříž. Je mi smutny že ve veselý Paříž sem bez Tebe.“¹⁷³

¹⁷¹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Olgou Teinitzerovou, neuspořádáno.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

5.8. Korespondence s Vratislavem Effenbergerem

„Na cestách přátelství je vidět orly

Les úplně horký

Jízda lesem unavuje oči

Které myslí na sochy

V jezerech z prachu“¹⁷⁴

Vratislav Effenberger je předním českým teoretikem, básníkem, prozaikem, dramatikem a esejistou. Časopisecky publikoval od roku 1946 a domácím prostředím se mu stal Analogon, časopis, jenž později i redigoval. Patřil k předním představitelům Surrealistické skupiny a po smrti Karla Teigehe se stal jejím vůdčím duchem. Zpočátku považoval surrealismus za vyvrcholení všeho podstatného, později však svůj názor měnil a spatřuje v něm pouze inspiraci pro další následující směry a koncepty. S Vladimírem Holubem jej pojil právě zájem o tento směr myšlení, měli podobný úhel pohledu a často se tak svými názory doplňovali. Holub mu zasílal (jako ostatním) své nové výtvořiny a těšil se na jeho slova hodnocení. Několikrát byl pozván k spoluúčasti na tvorbě Analogonu, jejímž dokladem je i následující dopis.

Dopis ze dne 16. 1. 1969

„Vážený pane Holub, srdečně Vám děkuji za Vaše výborné Jednověťe texty a za Trojhvězdi. Budeme tento rok vydávat revui Analogon, věnovanou surrealismu, psychoanalýze a strukturalismu, která má vycházet 4x do roka. První číslo by mělo vyjít koncem března. Budou to tematická čísla: 1.č.: Krize vědomí, 2.č.: Tvorba jako rozvinutí protestu, 3.č. Interpretace jako tvůrčí činnost a 4.č. Mezi svobodou ducha a uměleckým trhem. Pokud by Vám tato tematika vyhovovala, upřímně Vás zvu ke spolupráci. Snad by bylo nejlépe, kdybychom se mohli setkat při některé Vaší cestě do Prahy. S přátelským pozdravem“¹⁷⁵

¹⁷⁴ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Vratislavem Effenbergerem, neuspořádáno.

¹⁷⁵ Tamtéž.

Dopis z 18. 10. 1969

„s distribucí Analogonu to vypadá velmi zle, polovina nákladu, asi 1500 výtisků byla rozprodána velmi rychle v knihkupectví Čs.spis a zbytek byl rozdán. Bránil jsem se tomu ze všech sil, ale distribuční oddělení nakladatelství v tom vidělo ulehčení své práce, tak jsem proti tomu nic nezmohl. Dostane-li se mi do ruky nějakou šťastnou náhodou 1. číslo, samozřejmě Vám je pošlu. Prozatím si Vám dovoluji poslat separát Výtvarných projevů surrealismu. Děkuji Vám srdečně za Vaše výborné publikace. Ladislav Novák mi nedávno říkal, že jste kdysi udělal ze stromu obrovského kohouta. Máte jeho fotografii a byl byste ochoten uveřejnit ji v 3. čísle Analogonu?“¹⁷⁶

Dopis ze dne 12. 3. 1970 vyjadřující podporu do dalších let a oceňující humor, jenž byl pro Holuba tolik typický.

„Děkuji Vám za Vaši novoroční vzpomínku a přeji Vám ze srdce, aby Vám zůstal uchován Váš výborný svěží humor, který Vám upřímně přeji, ale i trochu závidím.“¹⁷⁷

*„Na jarmarku jsme se zamilovali do anděla,
když slunce naklání pivovar,
a když rukavice jsou poplašené,
stěhujeme smutek léta jako, divoké opice.
A za námi utíkají malíři, jako pyrranhy.“¹⁷⁸*

5.9. Korespondence s Miloslavem Topinkou

Miloslav Topinka je výrazný básník, esejista a editor, pocházející z Nové Včelnice u Jindřichova Hradce. Jeho tvorba představovala experimentální proud, vymezující se proti stávající české poezii. Reagoval na nedůvěru k ideologii i k řeči, prostupující celou

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

společností a rozpoznatelnou jen velice těžce. Rovněž jako ostatní, i on zve Holuba ke spolupráci na svém zajímavém projektu, věnujícímu se experimentálnímu umění.

Dopis ze dne 15. 3. 1972

„obracím se na Vás s poněkud neobvyklou prosbou. Zvu Vás ke spoluúčasti na projektu, který je pokusem o odkrytí zejména topologie větru a mraků, a částečně i topologie hvězd a oblohy. Aby se poezie totiž stala skutečně novou, jinou řečí, musí jít jinými cestami. Toto je jedna z nich. I když předpokládám jistou lhostejnost, chtěl bych na tomto projektu zainteresovat co nejvíce lidí nejrůznějšího věku, národností a profese, s co nejodlišnějším myšlením a cítěním. Proto Vás prosím, abyste mi zaslal materiály, které by adekvátně postihovaly Vaši představu o těchto jevech. Materiály mohou mít charakter vizuální (fotografie, film, mapa, kresba, reprodukce, plakát, skicy, plánky, poznámky atd.), audiální (gram.deska, záznamy zvuků – větru, vichřice, orkánu, bouře, dechu, hlasu letců apod.) a jakýkoliv jiný. Materiály, o které Vás prosím, pomohou k uvědomění si změn a proměn, kterými prošly vítr, mraky, obloha i hvězdy, i sensibilita vůči nim. Vymezení jejich radiace, odkrytí topologie těchto základních jevů je součástí odkrývání nové, jiné řeči poezie.“¹⁷⁹

5.10. Korespondence s Dagmar Hochovou

Dagmar Hochová (1926-2012) patřila mezi významné a vynikající fotografky dokumentárního i reportážního materiálu, rovněž portrétů. Její dílo se vymyká dobové tvorbě nejen nekonformností námětů a tvrdošijností v hledání a odkrývání lidských okamžiků, ale i programovou rezignací na zažitě a osvědčené tvůrčí konvence. Nerespektovala žádná kompoziční pravidla, nedbala na aranžování scén a fotografovaných lidí či objektů. Vyhýbala se umělému osvětlení, zejména bleskovému světlu, nezajímala ji technika a její možnosti. Hlavní pro ni byla síla výpovědi o člověku a té pak podřizovala vše.

Dopis z roku 1971 prosí V. Holuba o příspěvek do Květů, ohledně životního jubilea Naděždy Melnikové-Papouškové.

¹⁷⁹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Miloslavem Topinkou, neuspořádáno.

„Vážený a milý pane Holube, naše společná přítelkyně p. NMP¹⁸⁰ bude mít v listopadu kulaté životní jubileum. V redakci „Květu“ tomu věnují místo, a proto bych Vás prosila, abyste pár řádků napsal, a já je odevzdám. Píši takhle několika jejím přátelům. S díky a nashledanou, Vaše Dagmar“¹⁸¹

5.11. Korespondence s Albertem Marenčinem

Albert Marenčin (1922) je slovenský surrealista a patafyzik, také básník, spisovatel, výtvarník a překladatel avantgardní literatury. Žije a pracuje i v současnosti v Bratislavě. S Vladimírem Holubem se seznámili prostřednictvím Ladislava Nováka, který mu jej tenkrát představil jako pozoruhodnou a okouzující bytost. O tom se mohl nakonec přesvědčit sám, několikrát totiž zavítal i s celou rodinou do jeho domečku v Jindřichově Hradci, poznal místní archiv a kočičky a vše kolem něj, co měl tak rád. Jak vzpomíná, jednou dokonce u něj přenocovali. Dlouhé roky si dopisovali, sice občas nepravidelně, ale přeci o sobě pokaždé věděli. Albert Marenčin velmi uznával Holubovu práci a nadšení, s kterým ji vykonával. Oceňoval objekty, které bez hledání nacházel, pak je osobitě dotvářel a toto dílo jako výtvar své hry a fantazie rozdával přátelům anebo je instaloval ve svojí zahrádce, která se díky nim stala tak půvabná a přitažlivá. Marenčin jej nazýval svobodným Pánem svých tvořivých myšlenek a schopností, ale současně Poddaným své fantazie a oddaným služebníkem své mánie. Coby patafyzik netvrdí, že by Holub byl „posledním surrealistou“, nebo jak je kolikrát nazýván. Naopak upozorňuje na to, že „v každém z nás je kus holuba, jen je třeba ho objevit.“¹⁸²

Dopis ze dne 20. 1. 1972, v němž Albert Marenčin vzpomíná na své setkání s Jeanem Cocteauem (1889-1963), francouzským básníkem a grafikem, později také divadelníkem a filmařem. Došlo k němu v Paříži během studijních let, a i když trvalo pouze jediný večer, bylo nezapomenutelné na celý život.

„Ptáte sa ma na Cocteaua. Je to pomerne prostá história. Tesne po vojne prišiel som do Francie jako štipendista. Hned po příchode – v októbri 1945 – kúpil som si v knihkupectve Seghersovské vydanie Cocteaua. Knížka sa mi ohromne páčila, nosil

¹⁸⁰ Naděžda Melniková-Papoušková (23.11.1891 – 10.7.1978), historička umění.

¹⁸¹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Dagmar Hochovou, neuspořádáno.

¹⁸² Kolektiv autorů, Dodatečné rozpomínky na Vladimíra Holuba, vzpomínky Alberta Marenčina, s. 31.

som ju všade so sebou. A tak som sa oznámil s jedným podobným milovníkom Cocteaua – ináč spolužiakom, ktorý ku Cocteauovi pravidelne chodil spoločne s krúžkom mladých básnikov, resp. adeptov poézie. A tak som sa jedného zimného večera ocitol aj ja vo fantastickom byte blízko Palais Royal – dokonca mám dojem, že to bola tá istá budova – v každom prípade v tesnom susedstve Comédie Française a Louvru. Bolo nás tam iba štyri či päť – všetci sa nenúteno zabávali, iba ja som mlčal, jednak z trémy pred básnikom, o ktorom som dovtedy iba počúval a čítal rozličné vzrušujúce historky, jednak pre svoje slabé znalosti francúzštiny. A práve moje mlčanie ma urobilo stredom pozornosti a Cocteauovej priazne: venoval sa mi viac ako ostatným, no bez toho ironicko-žartovného nádychu jako to býva u nás v podobných prípadoch. Bol to jeden, jediný večer – ale zrejme pre nás oboch nezabudnuteľný.“¹⁸³

Dopis z 7. 4. 1972, zaslaný s podĎkovaním za milé materiály z prostredí českého. Marenčin v ňom doufá, že bude moci jednou tuto pozornosť oplatiť a poslať také niečo slovenského, čo bude považovať za kvalitní.

„srdečná vďaka za milú pozornosť, vo Vašej objemnej zásilke našiel som mnoho pekných a zaujímavých vecí. Ja sa Vám bohužel nemožem revanšovať jako našou bratislavskou Revue svetovej literatury, ktorá je, mimochodom, lepšia ako česká. Zdá sa, že pri terajšom vedení udrží si túto kvalitu aj naďalej – len dokedy? V najbližších číslach budem mať nejaké preklady, pošlem Vám ich zase.“¹⁸⁴

Dopis z 3. 4. 1978 opäť ďakuje za pozornosť zaslaných materiálov a informuje o situácii na Slovensku, kde v poslednej dobe nič zaujímavého nevychádza. Marenčin by sa rád revanšoval, píše alespoň o André Malrauxovi, francouzskom spisovateli, a doporučuje jeho knihy k prečtení. Zároveň prosí o knihu Jakuba Demla, Zapomenuté svetlo, jež není za hranicemi vůbec k dostání a rád by ji vlastnil.

„vy ma vždy niečím prekvapíte a ja sa nezmožem na nič. Nič tu u nás na Slovensku nevychádza také, čo by Vás – podľa mojej mienky – zaujímalo. Aspoň ja nič také tu pre seba nenadchádzam. Slovenskú „svetovku“ neodeberám, takže neviem, čo v nej je, ale

¹⁸³ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Albertem Marenčinem, neuspořááno.

¹⁸⁴ Tamtéž.

pochybujem, že by to boli iné alebo lepšie veci ako v českej. Ani s Francúzskom už nemám kontakty jako v minulosti, takže len tu a tam sa mi niečo celkom náhodne dostane do rúk. Minule som čítal od A.Malrouxa¹⁸⁵ „L'Homme précaire et la littérature“ – o imaginácii v roznych oblastiach umeleckej tvorby, od maliarstva a sochařstva cez literatúru až k televízii a filmu, Bolo to celkom zaujímavé rozjímánie; tento druh úvah a vnútorných monologov mám oveľa radšej jako striktnu vedeckú literatúru, ktorá sa týmito otázkami zaoberá. Už mediace márne hľadám, čím by som sa Vám rev-anšoval a nič nenachádzam. Dajte mi nejaký tip, čo by ste si chceli prečítať, akého autora alebo aku knihu – ja by som sa to pokusil nejaku zohnať. Iste si na niečo spomeniete. I ja by som k Vám mal jednu prosbu; ak by ste niekedy náhodou narazili na „ZAPOMENUTÉ SVĚTLO“ Jakuba Demla – dajte mi to poslať na dobierku. Poznám z toho iba úryvky – rád by som tu knihu prečítal celu a podľá možnosti aj vlastnil. Ináč tu nemám nič nového.“¹⁸⁶

Dopis z 9. 1. 1980 děkuje za ukázkou aktuální tvorby, Marenčin ji velmi kvituje a líbí se mu nápaditost a hravost, s nimiž jsou jednotlivé věty a slovní spojení udělány. Vladimír Holub v této době již ovlivněn zdravotními problémy, řeší svůj vztah k archivu a co s ním jednou bude dál. Uvědomuje si, že mu doma leží spousta kvalitního materiálu, který by bylo třeba zpracovat dál a který by posloužil i někomu jinému, s odkazem k budoucí generaci. Na základě toho se ptá na bratislavskou galerii, zda by se tam uplatnění pro knihy nenašlo.

„srdečná vďaka za list a za vtipné „střípky“ plné obdivuhodných nápadov a skratiek: „Slovo dělá muže, slova ženu“ je priamo geniálne. Vaša neutuchajúca tvořivost ma nadchýňa. Píšete mi, že máte zozbierané výstřižky, výpisky a iné dokumentačné materiály: naša galéria takéto materiály zbiera, ale celý zberateľský program Vám vypísať nemôžem, zabralo by to niekoľko strán. Snád' by bolo lepšie, keby Vy ste mi oznámili, ktorých autorov vediete a ja by som z toho pre galériu vybral tých, o ktorých je tu zájem, resp. odevzdať by som Vašu ponuku príslušnému oddeleniu. Nevieam, či sa za takéto materiály aj platí, na každý pád by sa tu dobre uplatnili a slúžili by na študijné účely.“¹⁸⁷

¹⁸⁵ André Georges Melroux (1901-1976) byl francouzský spisovatel, archeolog a politik. Ve svém díle se věnoval převážně existencialismu a popisování osobních zážitků.

¹⁸⁶ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s A. Marenčinem, neuspořádáno.

¹⁸⁷ Tamtéž.

Dopis z 9. 2. 1981 opět děkuje za zasláné materiály z Čech (také je zmíněn časopis Světová literatura) a za novoročenku, která byla pravidelně v lednu každoročně zasílána.

„znovu mi prichodí poďakovať Vám za zásilku svetoviek – a moj dlh voči Vám opäť vzrástol. Už i ja by som Vám rád niečo zaslal, len neviem čo: mali by ste mi pomocť. Z Francie už takmer nič nedostávam a doma – vy sám najlepšie viete, jako to u nás vyzera. Osobitne ďakujem za sympatickú novoročenku, ako vždy nápaditú a vtipnú.“¹⁸⁸

Dopis ze dne 28. 1. 1982 avizuje na špatnou situaci na Slovensku, co se týče knižního trhu. Zároveň zdůrazňuje Holubovu náročnost na kvalitu, a tedy se obává toho, že by ho jen málo co zaujalo a uspokojilo.

„srdečná vďaka za svetovku, za list a za vtipnú novoročenku. Prijímam už s akousi samozrejmosťou Vaše pravidelné zásilky a cítim, jako můj dlh voči Vám narastá do rozmerov priam gigantických. Hýčkate ma a ja neviem, ako sa Vám za to budem revanšovať – ved' ako nájsť na našom chudokrvnom, podvýživnom trhu niečo pre takého fajnšmekra a gourmanda jako ste Vy? Sám by som Vám zo súčasnej produkcie asi nič nevybral.“¹⁸⁹

5.12. Korespondence s Ladislavem Novákem

*„Už k srdci sahá
Ledová ruka smrti.
A ty? Ještě já.“¹⁹⁰*

Ladislav Novák (1925-1999) byl významným básníkem, výtvarníkem a překladatelem. Již od mládí jej velmi zajímal surrealismus a nadšení pro tento umělecký směr ho provázelo po celý život. Jeho první básně ze 40. let jsou výrazně ovlivněny touto tematikou. Později v 60. letech se spíše plně věnoval výtvarnictví, snažil se o experimenty v oblasti tzv. akčního umění, kdy umístit'oval na obraz něco, co tam

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Ladislavem Novákem, neuspořádáno.

zdánlivě nepatřilo. Žil v Třebíči, kde učil na tamějším gymnáziu a později i na jiných školách. S Vladimírem Holubem se poznali na jedné z pražských výstav (a díky svým společným přátelům), oba hned v sobě našli zalíbení a začali si pravidelně dopisovat. Převážná část korespondence spadá do 70. let a hovoří o tématu současného umění, svým rozsahem je pak výjimečná. Právě s tímto mužem si totiž V. Holub napsal nejvíce dopisů (dochovaných je přes 300), což svědčí o jejich intenzivním kontaktu.

Dopis z 1. října 1969, L. Novák v něm děkuje za poslané básně F. D. Mertha, které jsou pro něj obrovskou inspirací.

„Děkuji za hořké a opravdové Merthovy básně, nepatří sice k tomu druhu poezie, kterou mám rád, ale po tolika letech v dolech ještě psát a napsat takovouhle knížku, před tím nutno smeknout. Jen mě momentálně nenapadá, co by se s touhle knížkou dalo dělat, kam ji poslat...“¹⁹¹

Dopis z 3. ledna 1970 hovoří velice kladně o Holubově práci na vizitkách (jež vytvářel a několikrát ročně zasílal svým přátelům pro potěšení). Novák tvrdí, že pouze tato forma nestačí a zasloužily by si větší obdivu a zviditelnění.

„děkuju Vám moc za „vizitky, část třetí“, netřeba snad říkat, že se mi velmi líbí. Tvrdím víc, vytvořil jste si velmi osobitý styl a Vaše „vizitky“ patří nesporně k tomu nejzajímavějšímu, co vzniká v posledních letech v oblasti vizuální poezie. Zasloužily by si větší známosti a eventuálního otištění v časopisech, ale já opravdu nevím, jak to zařídit. Nanejvýš bych Vám mohl poslat několik adres, ostatně v tom směru by Vám patrně ještě lépe posloužil Jiří Valoch¹⁹²...“¹⁹³

Dopis z 30. května 1972 o papírové mánii, jež byla typickou vlastností Vladimíra Holuba. Ladislav Novák přikládá nějaké své tipy, jak se dotyčnému obklopení papíru dá vyhnout, nicméně se lze domnívat, že v praxi pro jindřichohradeckého umělce to bylo nereálné.

„ano, člověk se obklopuje papíry, jako se korál obklopuje svými stavbami atd.. Samozřejmě, že ta množství musí zase po určitém období odstranit. Proces, o němž píšete, je – myslím – naprosto přirozený a význam má obojí: jak četba, pořizování si

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Jiří Valoch (1945), teoretik a kritik umění, publicista, kurátor výstav, konceptuální umělec. Žije a pracuje v Brně. Tvůrce vizuální a konceptuální poezie, fotografických konceptů a textových instalací.

¹⁹³ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s L. Novákem, neuspořádáno.

výpisků, tak jejich třídění a pálení většiny z nich. Nesmí se při tom pouštět ze zřetele jedna či dvě důležité věci: 1. Výpisek, který mi nyní nic neříká, nemusel být (a často nebyl) pro mne neužitečný v minulosti. Že mě nezajímá, to neznamená nic víc, než to, že jsem jej strávil, že jej už nepotřebuju. 2. I kdybych zničil všechny výpisky, už to, že je znovu čtu, že o nich s odstupem času přemýšlím, že je zavrhuju, má svůj velký význam, ukazuje mi, jak dlouhou cestu jsem urazil. Konečně poutník má mít co nejmenší přítěž, nutno se věcí také zbavovat. Sám pro sebe jsem z podobných zkušeností dospěl k následujícímu závěru – opatrněji a méně vypisovat, ještě opatrněji a méně pálit. Ale to u různých lidí může být různé.“¹⁹⁴

Dopis z 6. února 1973 hovoří o autoritě Marcela Duchampa a nabízí pohled z jiného úhlu, než tomu bylo v případě Jindřicha Chaloupeckého. Snaží se víceméně bránit Schwarzovu publikaci, která vyvolala vlnu nevole, způsobenou možná i konkurenční tendencí mezi dvěma teoretiky věnující se jednomu tématu. Dále zmiňuje moderní umění a jeho projevy i kritiky současné doby.

„Ale jinak (to zase k jednomu místu Vašeho dopisu), Duchampa přece neudělal Schwarz, Duchamp byl známý zasvěceným dávno dřív, známějším ho potom učinili surrealisti a jejich velké výstavy a publikace, v nichž všech byl uváděn jako jedna z nejvýznamnějších osobností. To Schwarz mu spíše uškodil, když přemluvil Duchampa, aby dal zhotovit kopie svých objektů v počtu desíti, patnácti kusů, aby je podepsal a prodával (Schwarz) za horentní částky... Překvapila mě zpráva, že zemřel Capogrossi¹⁹⁵, měl jsem ho rád co malíře, byl zcela originální, více než dvacet let maloval stále jeden znak (jakési vidličky) v nekonečných obměnách. A přece jeho obrazy nebyly nudné. – Co píše pan Hughes¹⁹⁶ o nejnovějších tendencích je – odpusťte – blbost. Samozřejmě je v tom mnoho přehánění, nabubřelé propagandy, zmatených teorií atd., ale kdy nebylo. A vůbec nemám rád věštění konce moderního umění, to zavání už více než půl století tou nejhorší reakcí, to známe. Nakonec je to odsudek příliš povrchní, třeba body-art, vždyť po tisíciletí bylo zdobení těla (malování, tetování, jizvení) téměř jediným a hlavním projevem estetického vztahu ke skutečnosti, že se to teď zcela nečekaně připomíná, tím líp. Mé Hmatové básně a kreslení po kmenech není ostatně

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Giuseppe Capogrossi (1900-1972), italský malíř původu šlechtického, velkým příznivcem neformálního umění.

¹⁹⁶ Robert Hughes (1938-2012), umělecký kritik a spisovatel. Zajímal se o umění a prosazoval spíše jeho konzervativní složku.

odtud daleko, konečně co Duchampova hvězda vyholená do vlasů. I tenhle směr genius Duchampův předvídal.“¹⁹⁷

Dopis blíže nedatován, ale myšlenkově navazuje na ty předešlé. Dotýká se výtvarného umění a popisuje kresby starých Peršanů (v souvislosti k Novákovým frotážím), a současně v nich nachází paralelu k obrázkům Josefa Lady¹⁹⁸. Tuto podivuhodnou úvahu doplňuje ještě tvrzením, že by mohly existovat společné rysy mezi dílem Josefa Lady a Janem Zrzavým¹⁹⁹, což je sice velice experimentální domněnka, ale stála by za bližší prozkoumání.

„Jinak jsem poslední dobou prohlížel reprodukce perských miniatur, nalézám v nich řadu podobností se svými frotážemi... a dnes se mi dostalo do rukou pár reprodukcí z Josefa Lady a k svému úžasu jsem v něm našel řadu podobností, ovšem Lada je spíše epik či vypravěč anekdot, staří Peršani spíše lyrici, Lada ve svých slabších polohách přisprostlý, ale ať se to zdá sebepodivnější, podobnosti zde jsou... a Lada byl prvním výtvarníkem, kterého jsem v dětství poznal... Podivné setkání. (V Ladovi žije ještě starý venkov, který už zmizel s celým svým kouzlem, prostotou, nádhernou naivitou, zároveň jeho dílu něco podstatného schází, aby bylo dílem opravdu velikým, přemýšlím, co vlastně... a všiml jste si, že přes všechny propastné rozdíly je cosi společného mezi Ladou a Zrzavým, ten společný jmenovatel? Mistr Theodorich! To by byla studie, až by řádným historikům umění vstávaly vlasy hrůzou...)“²⁰⁰

Dopis se v pokračování věnuje i dalšímu umělci, a to Marcu Chagallovi. Konkrétně rozebírá, co je na jeho díle tak zajímavé a jaké náměty se v něm opakují. Dává ho do souvislosti s generačně stejně starým (ale přitom tak jiným) Pablem Picassem, což by stálo za podrobnější úvahu.

„Nícméně bych chtěl Vám napsat ještě pár slov k Chagallovi²⁰¹, za tu publikaci, za její půjčení Vám velmi a velmi děkuju. V tak velké monografii bylo dost věcí k zamyšlení. Po formální stránce se mi zdá nejzajímavější právě tam, kde se dotkl kubismu. Potom někdy až příliš opakoval několik málo svých námětů (muž a žena, hodiny, kráva, kohout,

¹⁹⁷ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s L. Novákem, neuspořádáno.

¹⁹⁸ Josef Lada (1887-1957), český malíř, ilustrátor, scénograf a spisovatel.

¹⁹⁹ Jan Zrzavý (1890-1977), český malíř, grafik, ilustrátor, představitel avantgardního stylu nastupujícího s počátkem 20. století.

²⁰⁰ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s L. Novákem, neuspořádáno.

²⁰¹ Marc Chagall (1887-1985), původem židovský bělorusko-francouzský malíř. Měl vlastní umělecký styl skládající se z expresionismu, symbolismu a kubismu.

měsíc atd.) a skládal je dohromady někdy až příliš libovolně. – Za úvahu by možná stálo také srovnání dvou téměř generačních současníků a přitom tak protikladných – až příliš proměnlivého Picassa²⁰² a až příliš se opakujícího Chagalla, ale to by musela být jiná, samostatná úvaha.“²⁰³

„Protože jste tak fascinován minimem, ukončím tenhle dopis taky minimálně, zato připišu tři haiku²⁰⁴, to jsou taky minima:

Podzim na Vysočině

1.

V blátivém nebi
Jen bramborové luny,
Mrtvá vlaštovka.

2.

Stromy vzplanuly!
Já taky hořím, shořím
Na hrst popelu.

3.

Hnízda jsou prázdná...
Kde to švitoří ptáci?
Mlč a naslouchej.“²⁰⁵

5.13. Korespondence s Františkem Danielem Merthem

František Daniel Merth (1915-1995) se narodil v Jindřichově Hradci, kde vystudoval gymnázium a poté češtinu francouzštinu na brněnské Masarykově univerzitě. Od 30. let se začal blíže zajímat o katolickou víru a působil jako kněz v Českých Budějovicích. Roku 1948 je však zatčen a odsouzen za „protistátní činnost“ na pět let do vězení a práce v uranových dolech u Jáchymova. Roku 1953 je propuštěn, avšak je mu nadále zakázáno pracovat v duchovní správě. Pracoval tedy v dolech, v továrně, později se stal vychovatelem mentálně postižené mládeže. Nakonec mu bylo

²⁰² Pablo Picasso (1881-1973), španělský malíř a sochař. Zakladatel a představitel směru kubismus.

²⁰³ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s L. Novákem, neuspořádáno.

²⁰⁴ Lyrický útvar s přírodní tematikou, typická forma pro japonskou poezii

²⁰⁵ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s L. Novákem, neuspořádáno.

povoleno v roce 1970 vykonávat kněžskou službu, ale pouze na periferii. Byl přeložen do Strašína u Sušice, kde dožil svůj život.

Merth je tvůrcem meditativně-reflexivní lyriky, v níž hraje důležitou roli složka rozumová, korigující tak básnickovy silné emoce a prožitky. Samota, ticho a blízkost k šumavské přírodě jsou základem jeho poezie, která však není čistě jen přírodní lyrikou. Merth chápe přírodní děje jako metaforu lidské existence, která „*touží po stálosti a je ohrožována neklidem srdce*“²⁰⁶. Stejný názor si udržuje i ve sféře duchovní, přehlíží vnější okázalost religiozity a naopak se usiluje o prostotu a vnitřní prožitek jednotlivce.

Společné přátelství s Vladimírem Holubem se začalo rozvíjet již od dětského věku, oba vyrůstali v Jindřichově Hradci a pravděpodobně se potkali i na zdejším gymnáziu, kam docházeli. Dětil je od sebe věkový odstup 3 let a jejich životy měly podobného průběhu. Oba jazykově nadaní, netoužili zůstat ve zdejším městě a naopak se chtěli rozlétnout i do jiných krajů (Holub po světě, Merth po republice). Podobný osud je zastihl i v 50. letech během komunistických procesů s duchovními a následujícími roky strávenými ve vězení. Konec svého života prožívají oba v místě, v kterém se cítí trochu cize a opuštěně. Byť se jim podaří najít v sobě harmonii a klid, obojí (jak J. Hradec, tak Strašín) jsou vlastně typem vyhnanství.

Jejich vzájemná korespondence se vyznačuje neobyčejnou laskavostí a hřejivým slovem, Merth ve své roli básníka dokázal psát velice poutavě. Dopisy spadají do 70. let a týkají se především aktuální činnosti, rovněž jsou dokladem toho, že Merth v šumavském kraji nebyl odstrčeným člověkem, ale kulturní přehled si nadále uchovával.

Dopis z roku 1974 o připravované sbírce *Sedm básní*, jejíž vydání provází problémy. Nakonec vychází v samizdatové edici KDM.²⁰⁷

„*připravuji si sbírku „Sedm básní*²⁰⁸“, bude to celkem 5x7 věcí a asi moc dobrý. Bude to hrozně reálné, těžko se mi to dělá. Tady to samozřejmě dosud nemůžou prý vydat,

²⁰⁶ Slovník české literatury po roce 1945, F. D. Merth [online]. [cit. 14.7.2015], dostupné na <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1073>>.

²⁰⁷ Kde domov můj, edice založena roku 1978 Antonínem Petruželkou.

²⁰⁸ V samizdatové edici KDM publikoval roku 1980 soubor Rukopisy (součástí je sbírka *Sedm básní*, dále *Ne krví býků*, *Sbírání pokladu*, *Malé hory*, *Strašně lidský hlas*, *Kyrie*)

a pokušení vydati to v Římě nebo Švýcarsku odolávám, přece jen bych nerad ztratil souhlas a šel někam zase do ústavu vychovávat. ²⁰⁹

Strašín 1976, dopis se zásilkou Světové literatury a s popisem strašínské krajiny.

„první číslo Světovky je zase typický socialistický realismus, ale přišla, když byly ještě mrazy a tak jsem ji přece jen přečetl. Daří se mi zde, když je kolem jen sníh a samota, asi tak dobře, jako srnce, kterou v naší zahradě krmím, přeskočí plot a už se hlásí. Napíši, kdy se uvidíme, v duchu jsme stále spojeni. ²¹⁰

Dopis z roku 1976 se krásně věnuje šumavské přírodě, kterou Karel Klostermann nedokázal pochopit a tak barvitě vylíčit.

„Stále jsem vděčný za tu samotu, kterou tu mám. Letos jsem ji okoušel v takové syrové formě, když jsme večer vyjžděli nahoru do lesů poslouchat troubení jelenů. Hajný při tom vyprávěl různé příběhy s nimi a bylo to moc svérázné, v tom skutečně už nebyla politika, a proto to vonělo svobodou a plným životem. Já se divím, že tohle na Klostermanna²¹¹ vůbec nezapůsobilo a jen a jen psal tragiku ubohých lidí a ty horší jejich složky: přece to ticho v hlubokých lesích nad 1000 m, to už zase tak podmaňuje, že otevírá docela jiný svět a ne pořád o nějakém klukovi, který pase koně a zabije hajného nebo o tátovi, který vyžene kluka na mráz a umrznou klukovi nohy. Inu, neměl na to oči. Člověk nerad přijímá, ale když je to tak! ²¹²

Dopis z 5. 5. 1980 se věnuje papírové mánii Vladimíra Holuba. Merth se snaží napomoci příteli s obsáhlým materiálem, jenž doma v archivu ukrývá. Jeho rada zdá se být účinná, Holub začíná opravdu zpracovávat své obsáhlé materiály a dělat k nim seznamy.

„Přemýšlel jsem z poslední návštěvy o Tvé zmínce, že probíráš celoživotní výstřižky a poznámky. Myslím, že bys měl přece jen ty důležitější věci, živé dodnes, komentovat jednou dvěma větami, aby ze všeho vznikly jakési Paměti, které bychom se pokusili asi jako ty mé Rukopisy dát do knižního tvaru. Byl by to jakýsi dokladový index z toho, co ponecháš po vytrídění a protože bys komentoval jen krátce, ani by Tě to neplnilo

²⁰⁹ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s Františkem Danielem Merthem, neuspořádáno.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Karel Klostermann (1848-1923), český spisovatel, představitel realismu. Své práce zaměřoval regionálně na oblast Šumavy.

²¹² LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s F. D. Merthem, neuspořádáno.

hrůzou z obsažené látky. A tím by se pracné dlouholetí zachránilo, oživilo. Jinak, kdo ví, jak by s tím jednou někdo naložil. ²¹³

Dopis ze dne 7. 10. 1980 obdivující Holubovu současnou práci na vzpomínkách s Oldřichem Mikuláškem (1910-1985), básníkem a novinářem, jenž byl výraznou osobností české literatury druhé poloviny 20. století. Jeho poezie je vyhraněná a nezařaditelná do žádného z dobových proudů a směrů. Spojitost s V. Holubem je proto nesmírně zajímavá a zpracování vzpomínek jistě muselo být taktéž. Bohužel se nepodařilo dochovat, tento dopis tedy slouží jako jediný důkaz toho, že se tito dva svérázní umělci znali a měli si co říct.

„posílám SL, je to zase samý zmatek a podřadné zboží! Stále vzpomínám na chvílku u Tebe na domečku, kdy jsem si četl záchytky chviliek s O.M.: je to výborné. Rozeznívá se mi to stále plněji, snad právě pro tu bezprostřední poznámkovitost, myšlenku v surovém stavu a to je právě ono v době tendenční mnohomluvnosti a prázdnoty současné literatury. Pokračuj v tom, prosím Tě, pokračuj v tom – i Tvá celá velikost je tam obsažena. ²¹⁴

Dopis z 5. 2. 1981 naráží opět na české dobové poměry a nespokojenost se současným kulturním stavem.

„po delším odmlčení posílám novou SL, ale tentokrát s radostí, protože konečně otiskli polského satirika Lece²¹⁵, počteš si rád. Je v tom ve všem pravdivá odvaha, jak Polsko dovede říci, co si myslí o oficiálním životě tam! Jací pokrytci oproti nim jsme my. ²¹⁶

Dopis z 24. 5. 1982 vzpomíná na Jindřichův Hradec a stále obdivuje neposkvřenou přírodu a čistotu šumavského kraje.

„posílám s mnoha pozdravy zase k prolistování novou SL. Je tu nyní překrásně, hlavně kolem klid od lidí a tím více zpěvu ptactva a rozkvetlých květin a stromů, konečně už nemusím po celé faře topit. Měl jsem teď týden přednášky pro řeholnice v Oseku u Duchcova, ale být ve volném neomezeném čase tady je lepší. Na Hradec ani

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Stanislaw Jerzy Lec (1909-1966), polský básník, aforista a satirik.

²¹⁶ LA PNP, fond V. Holuba, korespondence s F. D. Merthem, neuspořádáno.

nevzpomenou, kde je máň lidí, tam je máň ideologie a tím taky máň urážek a nespokojenosti. ²¹⁷

Dopis z 27. 9. 1982 opět o Světové literatuře a Šumavském kraji.

„posílám opět SL. Pročetl jsem něco, no dost to zaujme, ale po četbě člověk cítí, že to je jen popisné sdělení, se snahou atraktivity, ale víc nic. O nic nepřijde ten, kdo to nečetl: pořád jen „sociální realismus“ a „o Hitlerovi“. Trošku málo na tu fabriku „knižní výroby“, mnoha slov a žádné myšlenky! Teď je čas troubení jelenů, a to se vždy večer těším! Šumava se osvobodila od turistů, všude slunečné ticho, jsem tak šťasten, že mohu v těch samotách pást ovce, své věrné kamarády. ²¹⁸

Dopis z 6. 3. 1985 opět o novém čísle Světové literatury a o její kritice. Merth ale tvrdí, že je potřeba číst i věci průměrné či dokonce podprůměrné. I to člověka totiž ve svém úsudku obohatí.

„Milý Vladimíre, posílám opět novou SL k nahlédnutí, k pozastavení na některých místech. I to je třeba, aby člověk měl jistotu, že nic neztrácí z kontaktu s dnešním světem, i když tento časopis je tendenční, ne jako kdysi svobodný. Už SL nečtu celou, protože jsou to jen různé příběhy, a to může zajímat k ukrácení času a také proto, že slovo je v tomto časopise zhrublé, pouliční a z toho nikdy nic v literatuře nebylo. Když člověka nezastaví četba svou myšlenkou nebo námětem nebo líčením tak, že je potěšen, že o tom přemýšlí, že si to automaticky zapamatuje – pak je líp nečíst, škoda očí...“ ²¹⁹

Dopis z 26. 11. 1985 hovoří o problematice tzv. normalizační společnosti, věnuje se současnému divákovi, který rezignoval na vzdělanost a vlastní úsudek, místo toho jen zaslepeně přijímá to, co je mu podsouváno.

„posílám Ti poslední číslo SL, něco si z toho snad vybereš. Podle mého názoru na SL, která původně, když začala vycházet, byla velmi obohacující, je nyní asi ten, že je to příliš mnoho různorodého čtení, které vydrží televizní divák, polykající denně ty nejrůznější sdělení a naučil se již je smazávat. A potom to, že ji filtruje marxistický

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

tunel, což se člověku přejídá. Inu když chce vycházet, musí zpívat píseň toho, kdo jí dává chleba.“²²⁰

Dopis z 19. 9. 1986, který informuje o pořadu recitace poezie, jenž se uskuteční v Praze a budou tam představeny i některé básně F. D. Mertha. Jelikož ten se tam osobně nemůže vypravit, prosí o to Olgu skrze Holuba (ten totiž vzhledem ke svému zdravotnímu stavu není cesty schopen).

„Sděluji Ti, že ve Viole v Praze bude v úterý 14. 10. v 8 hod večer recitace současné básnické tvorby nazvaná Záznamy a sny – práce Vladimíra Justla. Píší mi, že jsou tam zařazeny i některé mé „texty“ (asi něco z těch knížeček, které posílám s 10 básněmi každoročně jako PF svým přátelům). Kdyby Olga, která se nebojí dalekých cest, snad tam zajela, popřípadě na pásek zachytila, pro mne by to byl dar největší, protože nemohu být přítomen.“²²¹

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

Aforismy

Bude pršet, měsíc měl bicykl!!
Šli si poklábosit nad klobásou!
Kdy skot skotačí??
Apropos, antropos!
Kainar – kein Narr!!
Nože jsou meče nerytířů!
Chybí mu chyby.
Básník odchází – a přece zůstává!
Trapný trapas.
Chválu ber, lichocení odmítni.
Kdo rád radí, zpravidla sám o rady nestojí!
Ta vrátka jsou vratká!
Kdo jinému jámu kopá, má pro to důvod.
Vůně modřínu, vůně modřiny.
Nohy jsou důležitou součástí ženské krásy.
Líc rubu.
Hravost – radost!
Nezkřivili mu na hlavě ani vlasek – byl totiž holohlavý!
Mít peníze a moc, to je jeho nemoc!
Odvážný v rozhodování, rozvážný v realizaci.
Jak vás mohl opustit, když jste v jiném stavu?? Právě proto!
Ready-made – really madness!
Zas lepení?? Jste zaslepení!!
Spánek je smrt, z níž se probouzíme.
Nejvhodnější chvíle ke změně tvého dosavadního života: Teď!
Při neštěstí měl štěstí.
To chce klid! To chce klít!
Kdo má krátký rozum, musí mít dlouhý vedení.
Válka válce!!
Společenské zdvořilosti jsou jen souborem falší!
Kdo máš uši k slyšení, zacpi si je!
Po včerejší vichřici je z Motorestu rest...
Vyhodit si z kopyta – a záloha je propita!
Titul pro životopis: Generální zповěď!
Povodeň ve Vídni – dunajský dar!
Špitl: špitál.
Trpělivost přináší úžeh.
Dbá, aby se mu zaměstnání nestalo prací!
Domy jsou umělé jeskyně.

Postřehy

Voda, vše co může, zdvojuje...

Základ řádného hostince tvoří denní hosté, nikoliv nahodilí!

Tělesná bolest je siréna vyhlašující poplach.

Čím kdo je kulturnější, tím je ohleduplnější.

Na zájem reaguje každá žena jinak, na odmítnutí vlastního zájmu reagují všechny stejně.

Rány se cítí až po zápasu.

Ranní bouřka je výjimkou.

První sních přichází nejraději v noci.

První sních je pokaždé velkou slavností.

Státy jsou v zásadě mírumilovné, lid sám o sobě je pokojný. Napětí vyvolávají politikové, války vlády.

Patolízalství a bezohlednost jsou bratry.

Lidé se odhalují svým postojem k práci.

Samota velkého povznese. Malého zdeptá.

Lichocení u malého probouzí jeho samolibost, u velkého posiluje jeho skromnost.

Ušlechtilost neplyne z bohatství, ale ze srdce.

Nic nevyčerpává tak, jako nutnost mluvit s tím, s kým si nemáme co říct!

Dobrota se rodí z utrpení.

Jaro je spíš bílé, podzim spíš barevný.

Ozvuk kročejů je záležitostí čistě noční.

Člověk je tvor zvykový.

Ti, kdož berou život opravdu vážně, jsou opravdu nesnesitelní...

Hravost je známkou síly.

Nejchytřejší je ten, kdo dělá ze sebe hlupáka.

Hrůzy dne přicházejí zvenčí, hrůzy noci z nás...

Originalita pramení z nepřizpůsobivosti.

Jednání prozrazuje duši.

Dobro je druh bumerangu. Také se vrací!

Okázalost působí na prosté, strohost na velké duše.

Pomluvou se prozrazuje závist.

Jen hrubián si může vykládat slušnost jako slabost.

Komu je bližší kontemplace než akce, je člověkem ducha.

Terror – error diktátor!

Paradoxy

Slaboši bývají nejpánovitějšími.
Odnětí svobody by nebylo tak těžké, kdyby nebylo i odnětím samoty!
Co nic nestojí, má největší cenu.
Bořit je těžší než stavět. Alespoň v oblasti ducha.
Za peníze lze získat vše – i to, co se za peníze nedostane...
Ti, kdož mají plné srdce, mají obyčejně prázdné kapsy...
Rozbili jsme atom a rozbitý atom rozbije nás.
Umět vyprávět je těžké, ale umět naslouchat je ještě těžší.
Co není důležité pro většinu, bývá důležité pro jednotlivce.
Čím více jsme schvázeni, tím méně slov nacházíme.
Námahu, jakou člověk podstupuje dobrovolně, by nikdy nevydržel, kdyby mu byla uložena.
Nejtenčí vlákna jsou nejsilnější.
Jen hrdina přizná, že měl strach...
Jsou pochvaly, jež jsou větší urážkou než pohana.
Vážného člověka poznáš podle hravosti.
Emancipace žen se ukázala být jejich zotročením.
Slaboši bývají největšími tyrany...
Co prospívá jednomu, druhého ničí...
Obávat se něčeho – být už napůl tím přemožen.
Jsou pohany, jež jsou poctami.
Čím člověk víc poznává, tím méně chápe.
I ty nejchudší ženy mají luxusní nabídky.
Věci staré 40 let jsou starší než ty staré 4000 let.
Kdo nemá co říct, bývá nejpovídanější.
Čím je práce namáhavější, tím více si vyděláš.
V režimech, které se ohánějí lidem, se na člověka sere...
Lež je příjemnější než pravda.
Co voda rybě, to ženě bohatství.
Jak krásně by se žilo, kdyby byly na světě jen dobří lidé.
8 je nekonečno postavené na hlavu.
Symbolem ženy by mohla být past.

Metaforismy

Anonym je především zbabělec.
Tuláci jsou námořníky souší.
Groteskní nápady se sluší sázet groteskem.
Patronkou zlodějů by měla být Eva.
Černá punčocha mění ženskou nohu na smyslný objekt.
Lípa je strom o tisíci srdcích.
Pampeliška, co je jiného než skákací věž, přeplněná parašutisty.
Za deště mění se lidé na hříbky.
Prodlouženou lidskou nohou je kolo. Prodlouženou rukou je dýmka.
Kohout je přírodní budík.
Jaro se rádo parfumuje. Zima pudruje.
Perly jsou ztuhlé slzy mořských panen.
Dnes má měsíc tak veliké a jasné kolo, že se podobá veliké ženské prsní bradavce.
Katedrála, toť loď vezoucí mořem staletí náklad chřličů.
Prastarý problém: kdo roztrhl náhrdelník z hvězd??
Když myšlenka dozraje, spadne. Jako jablko...
Hodí se k němu jako provaz na krk.
Když hodina dozraje, spadne ze stromu věže, až to zazvoní!
I tupé pero může být ostřejší než meč.
Nejrychlejším čtenářem je vítr.
Sáně pro dospělé mají tvar labutě.
Rákosí, tak se jmenuje živý rám rybníka.
Žena s deštníkem se podobá převtělené helikoptěře.
Světlušky jsou zbloudilé jiskry.
Bicykl je umělý kůň.
Slunečnice jsou radary trávníků.
Okna si ráda hrají na zrcadla.
Stíny vycházejí ven jen za slunečného počasí.
Louže kolem autodílen si rády hrají na duhy.
Uši a prsty jsou očima slepců.
RUM – rozumně uložená měna.
Už Hamlet si položil otázku, pít či nepít?
Čím větší prázdnota, tím větší touha po zábavách.
Stařecká moudrost – souhrn životních deziluzí.

O knihách a knihovnách a o lidech kolem

Kniha je opakem ženy: má jít z ruky do ruky.

Knihy už nejsou používány – jsou pouze konzumovány.

Jen ty knihy stály za přečtení, které lze číst znovu.

Kniha má tolik tváří, kolik má (měla) čtenářů...

Tenký román a tlustá kniha básní – absurdity.

Záložka je někdy zdařilejší než sama kniha!

Knihy se mají dělat ze života, ne z knih.

Člověk, který si v době nouze dovede koupit knihu místo oběda – člověk, který jednou něco dokáže.

Žádná kniha nemůže dát čtenáři víc, než co už má v sobě.

Působivost knihy je odvislá od čtenáře... Moudrý se poučí ze škváru více, než hlupák z nejhodnotnější knihy.

Nezáleží na tom, co čteš, ale co si dovedeš z četby vybrat.

Dobrá kniha je stejně vzácná jako dobrý člověk.

Špatných knih je tolik, že mnozí čtenáři se pro ně nedostanou k těm dobrým za celý svůj život...

Čtenář je důležitější než kniha! Osvícený čtenář najde zlato i v průměrném čtivu, hlupák vstává stejně hloupý i od Bible...

Knihy – konzervy s myšlenkami...

Četba je náhražkou snění.

Detektivka a limonáda, hle, dvě krajnosti literární periferie.

Knihy mají s vínem společné to, že čím jsou starší, jsou rovněž lepší...

Dobré jsou ty knihy, které baví, lepší ty, jež obohacují, a nejlepší ty, jež pobaví a obohatí zároveň.

Kdysi čtenáři hledali v knize zapomenutí na sebe samého, dnes tam sebe samé hledají.

Knihy jsou pro mozek tím, čím je strava pro tělo: nezbytností.

Kniha – prostředek k sebezdokonalení.

Kniha, kterou nebudeme číst podruhé, nestála za čtení vůbec. Jenže, jak to poznat??

Na knize se pozná náraz, co ji inspirovalo, zda potřeba peněz či absolutno...

Co člověk čte, to je. Co člověk je, to čte...

Lidi kolem knih možno rozdělit do tří skupin: Knihomilové, knihomolové, knihomoulové.

Jsou knihy, které stačí prolistovat, jsou knihy, které třeba přečíst a jsou knihy, které nutno vlastnit...

Různé

Od vynalezení minisukní stal se vítr zbytečností.
Pohádky jsou romány pro děti, romány jsou pohádky pro dospělé.
Nejvíc peněz stojí člověka právě zbytečností.
Bibliofil se bije o první výtisk a dítě o hračku...
Zlomyslnost a potměšilost jsou dvojčata.
Veselost je matkou nápadů.
Pravda odpuzuje.
Neházej perly sviním, mohly by jim zachutnat.
Svědomy je mentální kompas.
Vše co bude, bylo.
Člověk je degenerované zvíře, ježto musí pracovat, aby se uživil.
Básník podobá se jablku na plotně: zpívá, až když se škvaří, je jako šafrán – vydává nejhornější užitek, až když se po něm šlape.
Umělcovým posláním je chápat obyčejného člověka, kdežto ten nemá dáno umělce chápat.
Žít je víc než pouhé vydělávání a utrácení peněz.
Přetvářka je tmelem společenského styku.
Velký je nelítostný k sobě a tolerantní k druhým. Malý naopak.
Ta smutná izolace člověka uprostřed golfského proudu lidských zástupů!
Moudrý se přiznává k neznalosti, hlupák nikdy.
Všichni jsme uvězněni v žaláři této země, v tom velikém koncentračním táboře zeměkoule, jehož mříž se tvoří poledníky.
Obyčejný člověk baží po zvláštním, umělec po obecném.
Za siláckostí vězí většinou slabost.
Dělat dluhy dokáže každý – odpouštět je však jen málokdo.
Motocykly jsou dvou a čtyřtakové, motocyklisté beztakové.
Pravda má Medusinu hlavu.
Láska činí bystrozrakým, vášeň oslepuje.
Duševní hlad je daleko trýznivější než hlad tělesný.
Žena je kotva, jejímž prostřednictvím zakotvujeme v moři života.
Osudu a stínu se nezbavíš – a sobě neutečeš.
Trhací kalendář: strom, z něhož každý týden spadne jeden list.
Praví páni bývají zřídka pánovití.
Převaha moci duchovní probouzí úctu, převaha moci fyzické strach.
Nejistota je nejjistějším tmelem zamilování se.
Čas hrobník – pohřbí nás všechny.
Muži jsou logičtí, ženy mají pravdu.
Dobrota je oddělená od hlouposti mezerou užší než ostří nože.
Žena – příležitost k povznesení či k poklesku.

ZÁVĚR

„*Já jsem Holub - Ich bin Taube – Je suis pigeon...*“²²² Tak se představoval a takový i byl, Vladimír Holub, osobnost, jejíž tvůrčí duch létal vždy svobodně a sezobával informace, které mu zrovna přišly do cesty. I když zavřen do klece, neustále se věnoval sbírání věcí rozličného původu, ať to byly kamínky, kusy železa, básně a textové výstřižky, nebo lecjaká podivná informace. Byl to člověk s hravou duší dítěte, výjimečně však schopný a nadaný, proto je přinejmenším smutné, že byl odstrčen stranou, zapřen a opominut lidmi, kteří se mu ani zdaleka nevyrovnali. Málokdo tehdy tušil nebo si byl ochotný připustit, že by v jednom jihočeském městě, jehož historický význam již dávno pominul, mohl žít ve 20. století umělec takového evropského formátu. Nelehko se mu žilo v těch pochmurných poválečných letech pod hrozbou komunismu, a ještě tíž se žilo přímo u hranic se svobodným světem.

V předchozích kapitolách jsem se pokusila blíže představit osobnost Vladimíra Holuba a interpretovat jeho dílo a svobodnou mysl, kterou si i přes nepřízeň osudu stále uchovával. Jeho život nebyl vskutku jednoduchý. Již od mládí se potýkal s ustavičnými narážkami a problémy ze stran svého otce, jenž se nikdy nesmířil s tím, že jeho syn nebude vykonávat úřednickou profesi a místo toho upřednostní „nějaké umění“. Ani později k němu doba nebyla přívětivá, politická situace v 50. letech z něj udělala nepřítele státu a uvrhla jej na dva roky do vězení. Ačkoliv sám se s tím vyrovnal, nálepky podezřelého člověka už se nikdy nezbavil a absolvoval kvůli tomu dost nepříjemností s úřady pokaždé, když se chystal vycestovat na některou z výstav do zahraničí, kam byl pozván. Nebyl by to však on a jeho temperament, aby si na čemkoliv špatném nenašel kus dobrého. Po propuštění z vězení pracuje jako podřadný noční hlídač a velmi rád na tyto roky později vzpomíná. Přestože jej to nebavilo, našel v prostoru zemědělského družstva klid a čas, tolik vhodný k přemýšlení. Později když mu nebylo dovoleno vycestovat, zklamán, ale s nadějí se vrhl do práce nové, která mu přinesla objekty plné výjimečnosti a kvality. Žil a bydlel v domečku v podzámčí u řeky Nežárky, v místě, které fungovalo jako jakási „oáza normalnosti ve zcela nenormálních letech.“ Podle některých přátel, kteří k němu zajížděli na návštěvu, se domeček jmenoval „Holubník“ a platil v něm úplně jiný řád, než venku. V tomto místě bylo dovoleno naprosto vše a střetávalo se zde mnoha kulturních zájmů.

²²² Brockhaus, Ch. (ed.), *Holub LUDENS*. Duisburg 2001, s. 17.

S touhou cestovat a překračovat hranice a hledat nové umělecké vjemy a směry se vydal do světa. Od počátku 30. let tedy poznává celou západní Evropu a na svých cestách se inspiruje čímkoli, co mu přijde do cesty. Okouzlení najde v samotné Paříži, městu, které je proslulé svým širokým kulturním zájmem. Osobně poznává nový směr surrealismu a poprvé slyší jména jako André Breton, Marcel Duchamp, Tristan Tzara a Salvador Dalí. Možná tehdy ještě sám netušil, že se s nimi bude potýkat po celý zbytek svého života.

Základním pramenem pro poznání životních křižovatek Vladimíra Holuba jsou určitě jeho deníky. Ty nevznikaly na základě rozhodnutí psát si deník, nýbrž jsou koncem dlouhého vývoje, který začal už ve školních lavicích. Holub si začal zaznamenávat, co ho zvláště zaujalo a k zápisům tohoto druhu se časem začaly připojovat záznamy další, přesto ale stále neznamenaly nic zvláštního. Teprve v roce 1935 začaly být psány soustavněji a stávaly se z nich postupně deníky. Mnoho z nich bylo zlikvidováno v 50. letech, především ty nejstarší, další autentické záznamy jsou dochovány jen fragmentárně a nejsou zatím uspořádány. Lze tedy čerpat především ze strojopisů a vlastních poznámek, avšak i ty byly podrobeny přísné autocenzuře a samotným autorem byly buď začerněny, anebo přímo zničeny. Ačkoliv se Vladimír Holub o politiku nikdy moc nezajímal, jisté obavy z ní samozřejmě měl. Deník z roku 1968 obsahuje dlouhé pasáže, které jsou celé zamalovány tuší, a od tohoto roku se podobných řádků objevuje čím dál víc. Určitý respekt tedy ke své době choval.

Osobnost a dílo lze u něj těžko oddělit – v jeho textech najdeme překvapivé metafory, groteskní humor a zvláštní paradoxy, i vtipy skoro banální, do jeho výtvarného projevu patří plastiky a koláže, ale i realizace, které vděčí za svou existenci momentálnímu nápadu, který je zajímavý především pro samotného autora. Archiv se stal druhou vášní Vladimíra Holuba, dlouhá desetiletí shromažďoval rukopisy, básně, výstřižky, plakáty, katalogy, překlady; jednoduše vše od svých přátel, o svých přátelích a o těch, kteří ho zajímali. Speciální pozornost věnoval dadaismu a surrealismu, které tak tvoří podstatnou část materiálu, jenž díky tomu obsahuje spoustu cenných detailů, které jsou jinde těžko k nalezení.

Osobní korespondence tvoří podstatnou část jeho pozůstalosti. Ta je z velké části uložena v Památníku národního písemnictví v Praze a tvoří ji přes 4000 listů. Jedná se o korespondenci s umělci a spisovateli, kteří pocházeli převážně ze západní Evropy anebo byli komunistickým režimem zakázáni. Můžeme se domnívat, že právě s nimi se

Holub cítil více myšlenkově spjatý, než s vlastní českou tradicí. Tato práce představila vzájemnou korespondenci mezi jím a osobou Jindřicha Chalupeckého, která probíhala především v 60. a 70. letech 20. století. Věnovala se především výrazné osobě Marcela Duchampa, jímž byli oba dva naprosto okouzleni. Navzájem porovnávali své vlastní úsudky o tomto umělci a doplňovali je vlastními materiály písemností, které vlastnili. Později byl tematický zájem rozšířen i na osobu Jiřího Koláře a Ladislava Klímy, proto lze předpokládat, že V. Holub si vytvořil opravdu ucelený obraz experimentálního umění.

Následující korespondence s přáteli nese jména osob rozličné povahy, ale všichni tito lidé byli Holubovi nesmírně blízcí, a to především svým myšlením. Ač někteří jezdili pravidelně do Jindřichova Hradce na návštěvy a s některými si pouze dopisoval, jednou více a podruhé zase méně, pro všechny typ těchto dopisů je společné to, že jsou psány s nádechem laskavosti a hřejivého slova, v přátelském duchu a hlavně s touhou dozvědět se něco nového a propojit své vlastní nabyté informace. Tito lidé často Holubovi posílali materiály písemné povahy, ať už to bylo z Prahy nebo ze Slovenska nebo z ostatních koutů republiky, nikdy nezapomněli zmínit, co je nového, a připojit zásilku. Naopak i oni velmi často toužili po nějaké knize, kterou vlastnil pouze archiv jindřichohradeckého Domečku. Často jej také zvali ke spolupráci na tvůrčí činnosti, jak k účasti na výstavách, tak k spoluautorství na připravovaném literárním díle. A nutné je zde zmínit, že ač byl Vladimír Holub nesmírně inteligentní a talentovaný, jedno se mu nikdy zcela nepodařilo. Na základě předložené korespondence lze říci, že se nikdy nedokázal úplně prosadit. Možná jej provázel malinký chmur nejistoty na tváři, jestli uspěje, nebo to byl jeho osobní záměr. Jisté je to, že většinu svých objektů, které vytvořil, raději rozdál svým přátelům bez nároku na finanční honorář, než aby je raději uchoval a později zkompletoval. Nemůžeme mu to vyčítat, jeho povaha rozlétaného a dobrotivého Holuba s tímto přístupem naprosto souzněla.

Přátelé jej často nazývali „Pan Rada“ a tento typ oslovení dokonale vyjadřuje to, čím byl. Byl opravdu kvalitním poradcem v oblasti umění a veškeré její činnosti a nikdy se nespokojil s tím, že by už věděl dostatek. Své názory, ač leckdy nepříjemné, vyjadřoval upřímně a s respektem vůči tvůrci, proto byl často vyhledáván i coby první čtenář ještě nevydaného díla. Rezignoval na svou spisovatelskou činnost, ale zájmu o literaturu se nikdy nevzdal. Celý život jej provázel zájem o dadaismus a surrealismus

a jak sám zmiňuje: „už v mé přezdínce se ukrývá drobný dada-žert. Je to vlastně jakýsi Panra Da = osoba se jménem pana rady, a tím já skutečně jsem.“²²³

Ke konci svého života se pokusil vytvořit vlastní autoportrét, a samotný jej nazývá opravdu „pokusem“. Jak se mu to celé povedlo, zkusme si na samotný závěr představit a popustit uzdu své fantazie, jelikož „v každém z nás se totiž ukrývá kus toho Holuba“. Jen je třeba ho objevit.

„Podivná směs podlosti a šlechetnosti

vzpupnosti a pokory

ukrutnosti a dobroty

prostoty a prohnanosti

bojácnosti a hrdinství

rozkošnictví a askese

mystik a ateista v jedné osobě

vzor a zároveň odstrašující případ

dost tyto příklady postačí

k utvoření si obrázku

s kým máte tu čest...“²²⁴

²²³ Muzeum Jindřichův Hradec, fond V. Holuba, deníkové záznamy.

²²⁴ Tamtéž.

Literatura a prameny

- Alan, J., Alternativní kultura jako sociologické téma. In: Bitrich, Tomáš a kol.: *Alternativní kultura, Příběh české společnosti 1945-1989*, Praha: NLN, 2001, s. 12.
- Brockhaus, Ch. (ed.), *Holub LUDENS*. Duisburg 2001.
- Brockhaus, Ch., *Holub ludens*. *Revolver Revue*, 2003, č. 51, s. 266-271.
- Brockhaus, Ch., a kol., *Holub hravý se jmenoval Vladimír*. *Českobudějovické listy*, 2002, roč. 11, č. 22, s. 9.
- Dobešová, H., Vladimír Holub – jindřichohradecký Evropan. In: *Jindřichohradecký vlastivědný sborník*. Okresní muzeum v Jindřichově Hradci 2002, č. 14, s. 102-104.
- Kolektiv autorů, *Dodatečné rozpomínky na Vladimíra Holuba 16. 7. 1912 – 9. 12. 1995*, Pelhřimov 2012.
- Doležal, J., *Poslední surrealista*. *Reflex*, 1994, roč. 5, č. 45, s. 29.
- Holub, V., *Aforismy*. *Listy*, 2003, roč. 33, č. 6, s. 65.
- Holub, V., *Z díla*. *Revolver Revue*, 2003, č. 51, s. 273-289.
- Holub, V., *Traktát o zlatě: dokončený o Zlaté neděli L.P. 1969*, s.n. 1970.
- Komenda, P., *Ediční příprava korespondence*, Olomouc 2008.
- Křen, J., *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.
- Lang, Č., *Vladimír Holub – zapomenutý dědic avantgardy*. *Revolver Revue*, 2003, č. 51, s. 250-265.
- Langrův dům Jindřichův Hradec (Sabina a Jiří Langerovi).
- Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond Vladimíra Holuba, Korespondence s přáteli, neuspořádáno.
- Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond Jindřicha Chalupického, Korespondence s Vladimírem Holubem.
- Markvart, P., *V ohnisku i na okraji*. *Respekt*, 2002, č. 32, s. 23.

Muzeum Jindřichův Hradec, fond Vladimíra Holuba, neuspořádáno.

Otáhal, M., *Normalizace 1969-1989. Příspěvek ke stavu bádání*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 5.

Pořad o Vladimíru Holubovi, Schůzky s literaturou ze dne 26. 1. 2003 (připravila Sabina Langrová), Český rozhlas 3 - Vltava.

Paměti Olgy Teinitzerové, Schůzky s literaturou ze dne 6. 9. 2003 (red. Hana Soukupová), Český rozhlas 2 - Praha.

Platovská, M., Švácha R.(edd.), *Dějiny českého výtvarného umění VI/I*, Praha 2007.

Prchlík, Z., *Umělcovo jubileum*. Maxi magazín, 1995, roč. 3, č. 38, s. 5.

Prchlík, Z., *Jubileum neprofesionálního umělce*. Domov, 1991, roč. 30, č. 4, s. 37-39.

Prchlík, Z., *Pro teplo a pohodu domovů*. Maxi magazín, 1994, roč. 2, č. 14, s. 5.

Rozhovory s Josefem Brchaněm, jindřichohradeckým pamětníkem a přítelem Vladimíra Holuba.

Slovník české literatury po roce 1945, [online]. [cit. 14.7.2015], dostupné na <<http://slovníkceskeliteratury.cz>>.

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, fond městských kronik 2. poloviny 20. století.

Vančura, J., *Vladimír Holub*. Listy, 2003, roč. 33, č. 6, s. 64.

Vaněk, M., *Polozapomenutý český modernista*. A2, 2007, roč. 2, č. 43, s. 8.

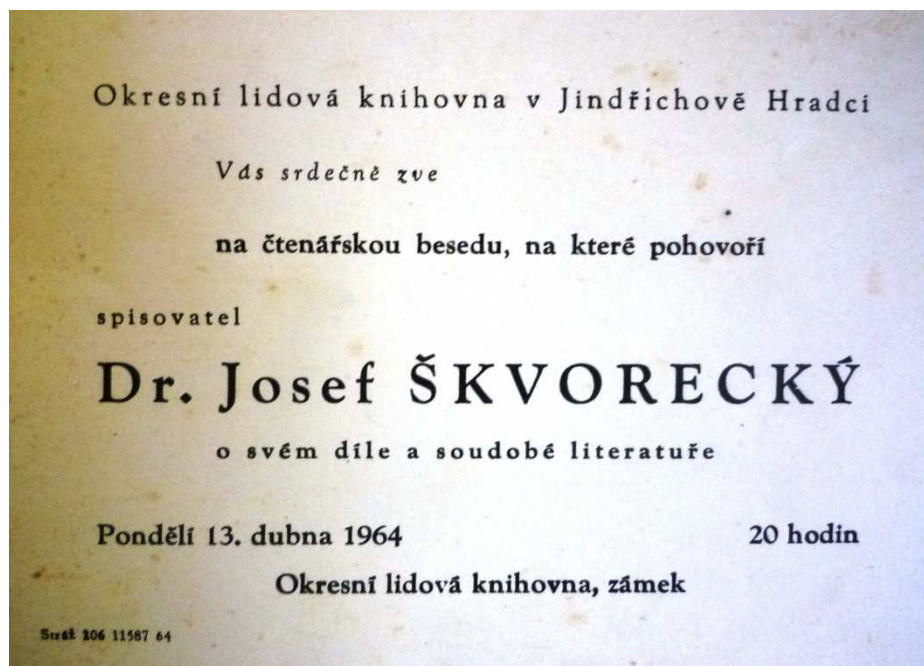
Vladimír Holub The Survival, katalog k výstavě Vladimíra Holuba, galerie Smečky, Praha 2012.

Přílohy

Seznam příloh:

- Obr. č. 1, pozvánka na přednášku Josefa Škvoreckého do Okresní lidové knihovny v J. Hradci, dne 13. dubna 1964. (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 2, novoroční přání od Jiřího Muchy, 1968 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 3, novoroční PF od Alberta Marenčina, 1969 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 4, novoroční PF od A. Marenčina na léta osmdesátá (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 5, novoroční PF od A. Marenčina, 1981 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 6, novoroční PF od A. Marenčina, 1982 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 7, novoroční PF od A. Marenčina, 1984 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 8, surrealistické dílo A. Marenčina (muž a žena), (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 9, novoroční PF od A. Marenčina, rok 1971. (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 10, portrét od A. Marenčina (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 11, obálka se složkou korespondence od Jana Zábrany (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 12, ukázka básnické tvorby od Jana Zábrany (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 13, Marcel Duchamp Mime, koláž, 1970 (Muzeum JH, fond V. Holub)
- Obr. č. 14, paní T. Duchampová, koláž, 1970 (Muzeum JH, fond V. Holub)
- Obr. č. 15, Záběr z pařížského ateliéru M. Duchampa, koláž, 1970 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 16, Marcel ve věku 11 let, nedatováno (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 17, Portrét P. Kleea, koláž, 1967 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 18, Školní práce, Návrh na plakát, akvarel/papír, 1929 (Muzeum JH, fond V. Holub)
- Obr. č. 19, Pokud o autoportrét, 1969 (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 20, Podpis Vladimíra Holuba (Muzeum JH, fond V. Holub)
- Obr. č. 21, Fotografie V. Holuba během soudních procesů (PNP, fond V. Holub)
- Obr. č. 22, Kohout, svařovaný kov 1960-1970 (pův. na zahradě Domečku)
- Obr. č. 23, The Survival, koláž, 1962 (PNP, fond V. Holub)

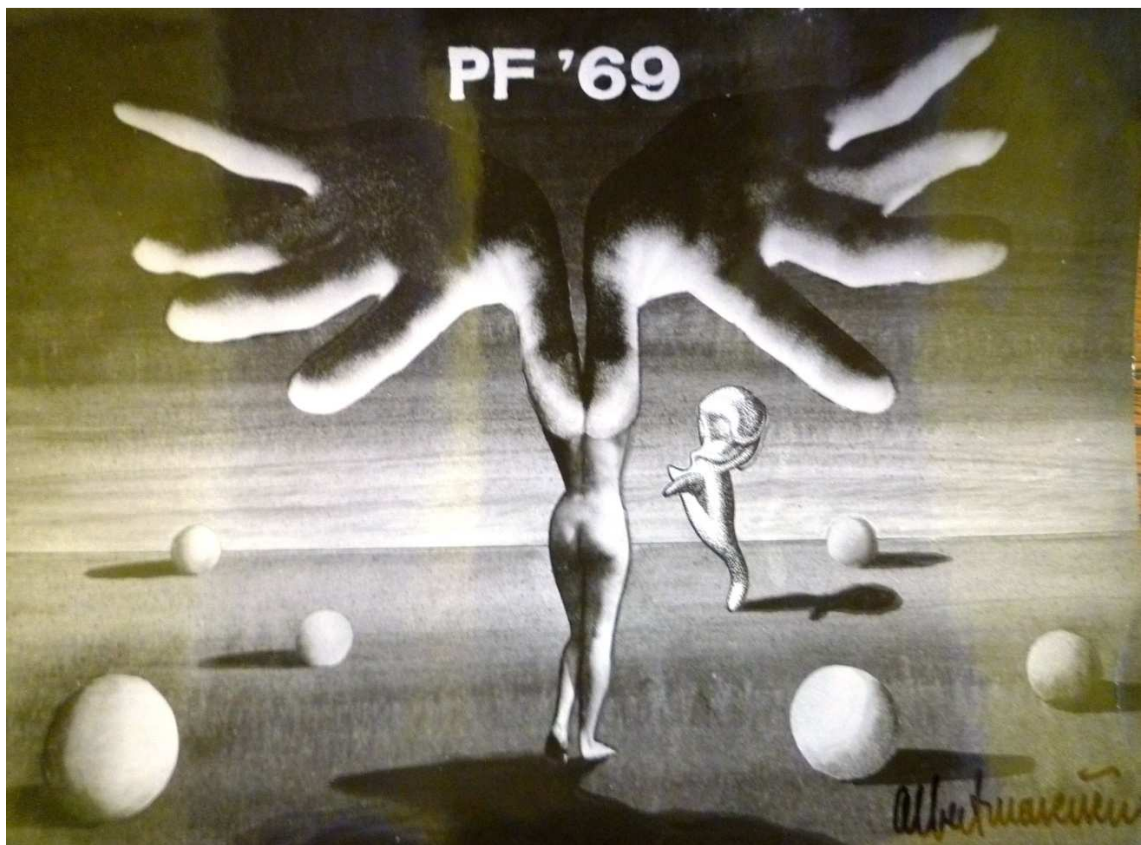
Obr. č. 1

Obr. č. 2

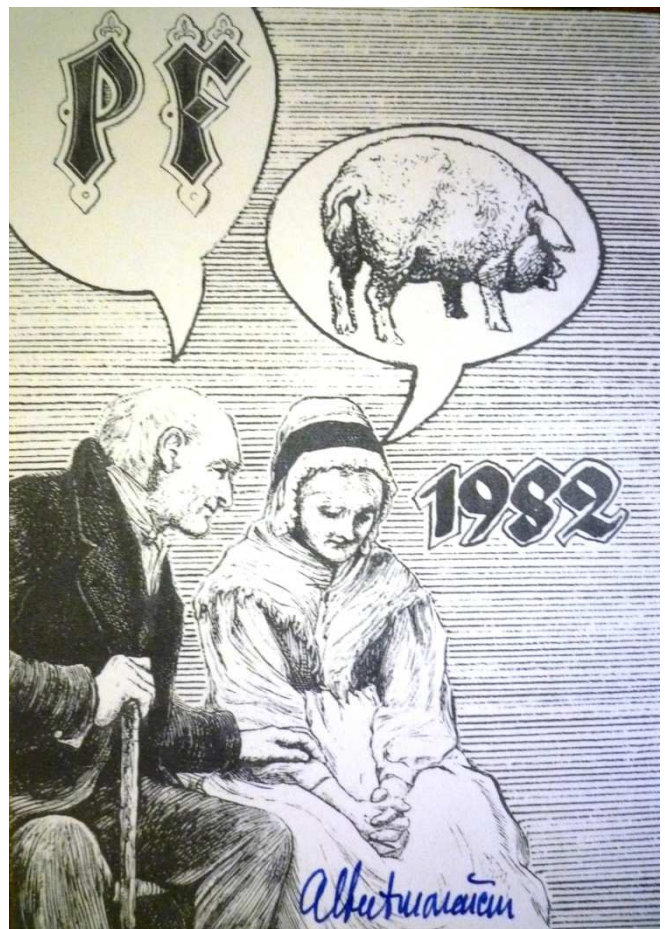
Obr. č. 3

Obr. č. 4

Obr. č. 5

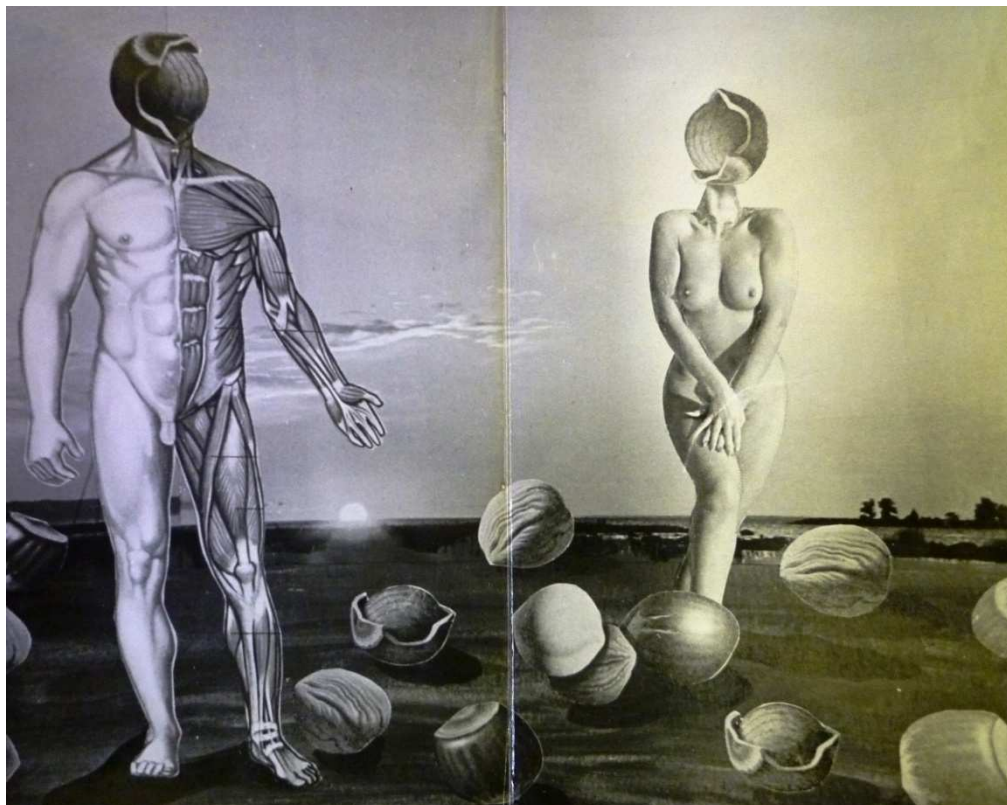

Obr. č. 6

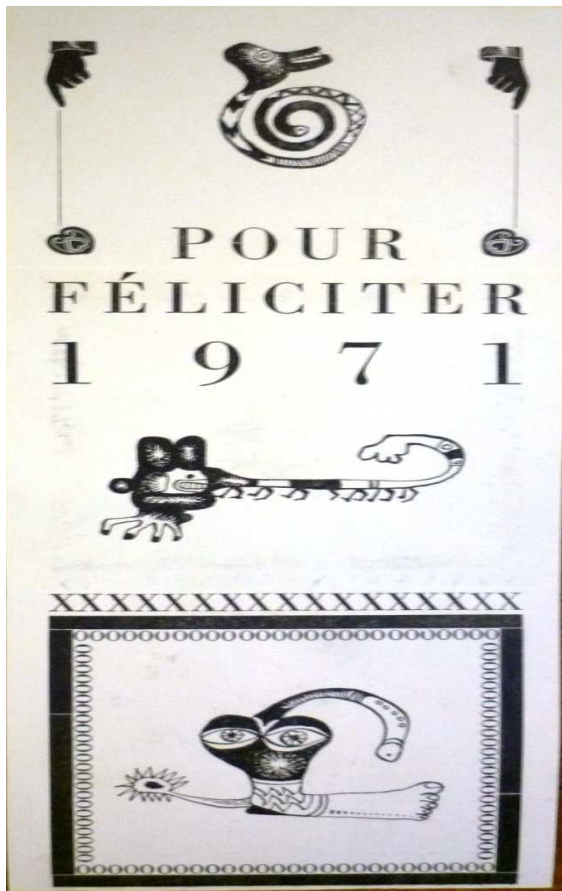
Obr. č. 7

Obr. č. 8

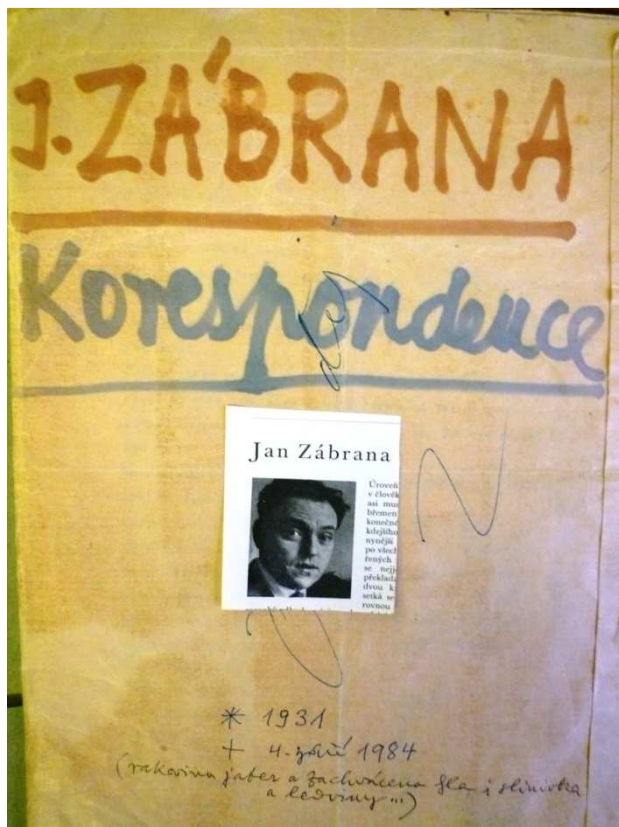
Obr. č. 9

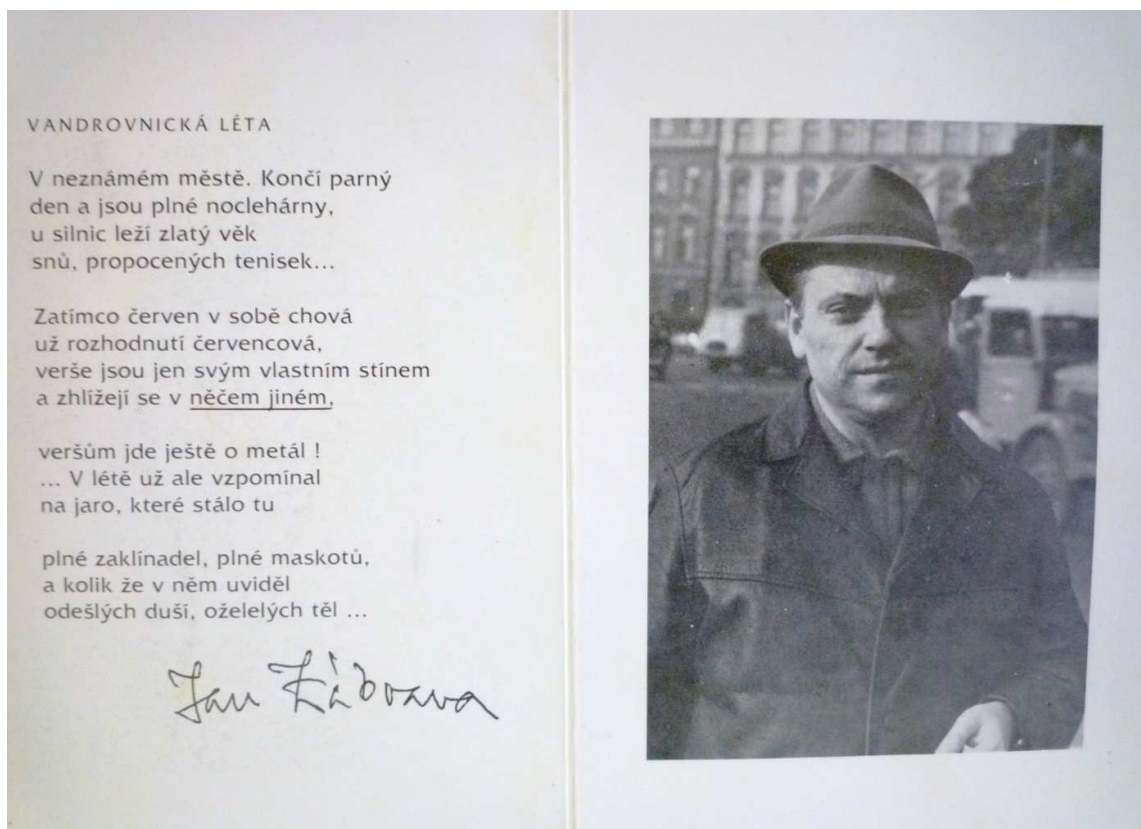
Obr. č. 10

Obr. č. 11

Obr. č. 12

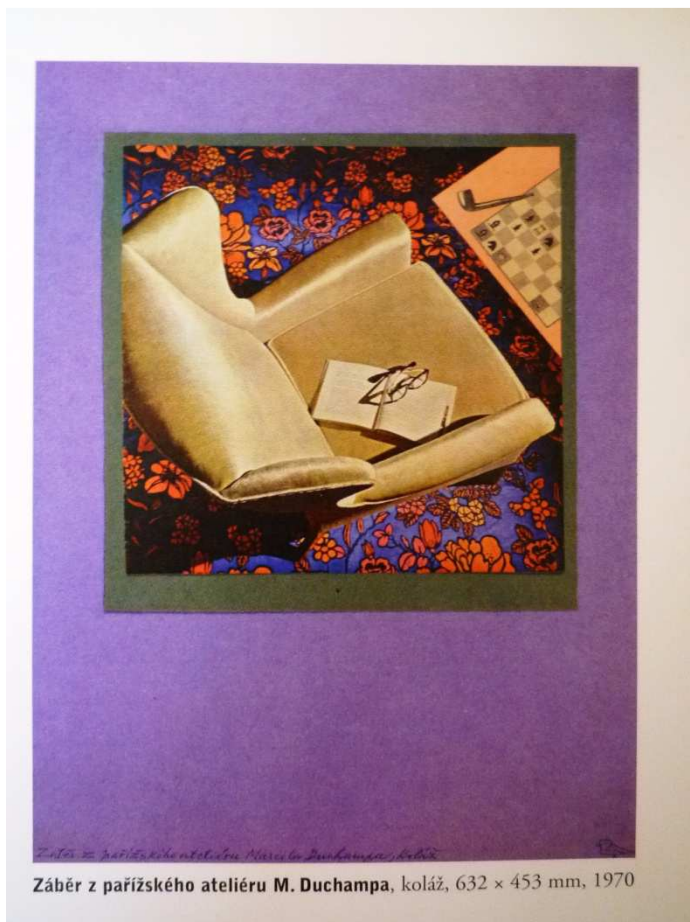
Obr. č. 13

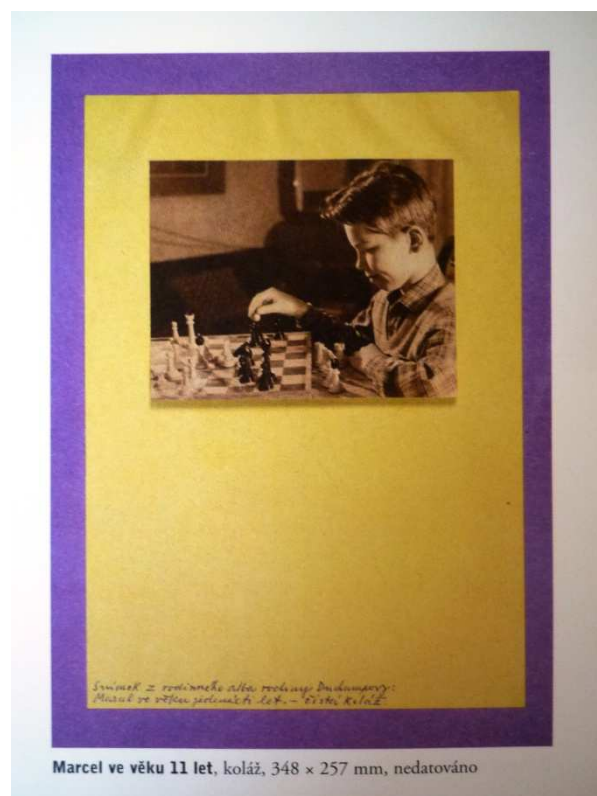
Obr. č. 14

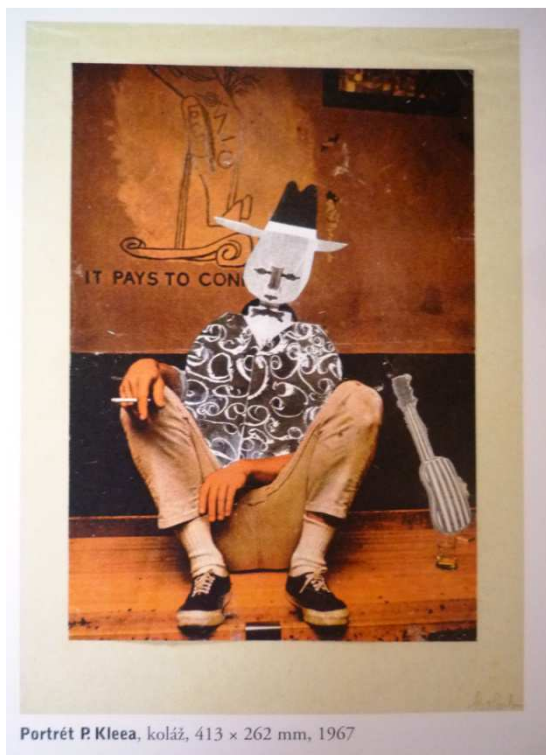
Obr. č. 15

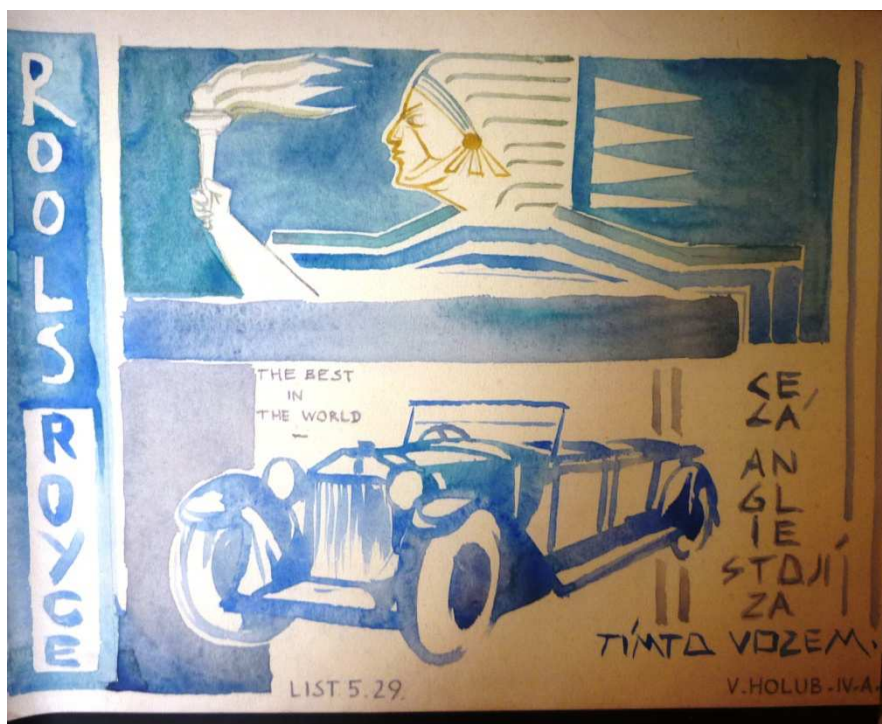
Obr. č. 16

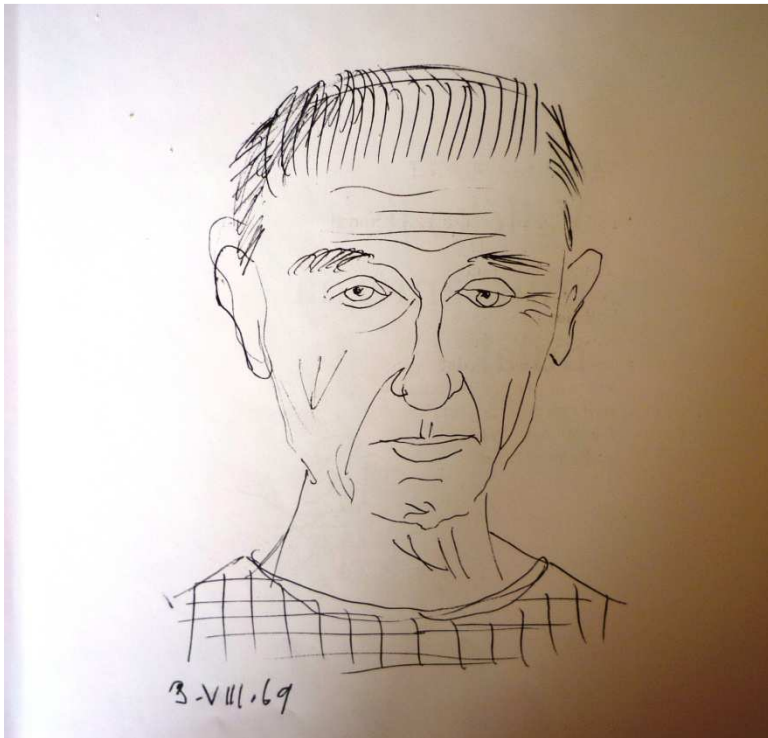
Obr. č. 17

Obr. č. 18

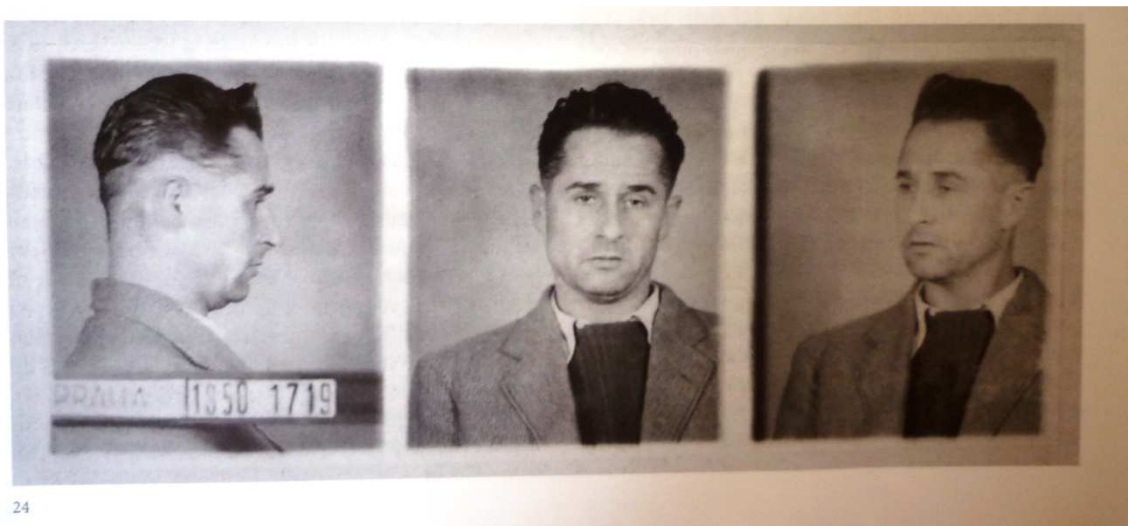
Obr. č. 19

Obr. č. 20

Obr. č. 21

Obr. č. 22

Obr. č. 23

